

**BYPOLISH-UKRAINIAN FOUNDATION «THE INSTITUTE OF
INTERNATIONAL ACADEMIC AND SCIENTIFIC
COOPERATION»**

**THEOLOGICAL ACADEMY OF THE UNIVERSITY OF
CARDINAL STEFAN WYSHINSKY IN WARSAW**

FUNDACJA ADD

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Збірник наукових есе учасників наукового стажування

**Варшава, Республіка Польща
2020**

Академічна доброчесність: виклики сучасності : збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 02.03 – 09.04.2020) / Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці», Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фундація ADD. – Варшава, 2020. – 163 с.

Головний редактор:
ГЛАВЧЕВА Ю. М., НТУ «ХПІ», Україна

Редакційна колегія:

ЦМОЦЬ І. Г., Доктор технічних наук, професор, Національний університет «Львівська політехніка», Україна

ПРЯДКО В. В., Академік АЕНУ, доктор економічних наук, професор, Університет Короля Данила, Україна

GAVRYLIUK I., Doktor nauk humanistycznych w zakresie historii, Варшавський університет, Польща

РУДАК Т. В., Доктор права Віденського Університету, Австрія

ГРЕБЕНЮК Н. В., Кандидат економічних наук, Університет Короля Данила, Україна

У збірнику викладено матеріали наукових есе учасників стажування, організованого Польсько-українською Фундацією – Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці спільно з Духовною Академією Університету Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві та польською Фундацією ADD.

Метою стажування є ознайомлення із європейськими підходами щодо питання наукового плагіату і популяризація академічної доброчесності, а також підвищення кваліфікації освітян та поглиблення співпраці в академічній та науковій галузі між Україною та Польщею.

У збірнику розглядаються основні проблеми академічної доброчесності в навчальних та наукових роботах, що пов'язано з інтенсивною комп'ютеризацією та інформатизацією всіх аспектів людського життя.

ЗМІСТ

ПРО ОРГАНІЗАТОРІВ	8
Абдуллаєва А. Є.	
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЄ ТА НАУКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ..	9
Алієва Т. А., Криворотько Я. В.	
АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ТА СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ В СИСТЕМІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ ПІСЛЯДИПЛОМНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	12
Божко Н. В.	
ПЛАГІАТ ТА ЙОГО РІЗНОВИДИ.....	16
Бойко Н. І.	
ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	21
Брикова Т. М.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЯК НАЦІОНАЛЬНА НЕОБХІДНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	26
Владимирова В. І.	
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ МЕДИЧНІЙ СТОМАТОЛОГІЧНІЙ АКАДЕМІЇ	29
Гейдор А. П.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ.....	33
Городиська О. В.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ВАГОМА СКЛАДОВА ЯКОСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ	37
Грайворонська І. В.	
ОСНОВНІ ПРАВИЛА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ХНАДУ	40

Гривко А. В., Ситник О. В.	
ДО ПИТАННЯ ПРО НАПРЯМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНІЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ.....	45
Грозна О. О.	
АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДНИК ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	49
Даниленко О. В., Даниленко С. В.	
ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ В УТВЕРДЖЕННІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	54
Дорожко А. О.	
ПОНЯТТЯ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ У ВИЩІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ.....	60
Дятленко Т. І.	
ПРОБЛЕМА ПЛАГІАТУ ЯК АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	63
Зеленько О. О.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ Г.С.СКОВОРОДИ)	66
Зенченко Т. Ф.	
ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	69
Іванова Р. Ю.	
СВІТОВИЙ ДОСВІД СТАНОВЛЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	74
Кандяк Н. М.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ФАКТОР ЯКІСНОЇ ОСВІТИ	77
Каськова Л. Ф.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ	81

Климків Р. І.	
ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	83
Князь Г. О.	
ЕТИЧНІ ЗАСАДИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	87
Корчова О. М.	
АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ У КОГНІТИВНОМУ ПРОСТОРІ СТУДЕНТІВ	90
Крицька А. М.	
ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ПРОЯВІВ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	94
Куліш І. Д., Любива В. В.	
ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ЕТИЧНИЙ КОДЕКС ЯК БАЗИС ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	97
Легомінова С. В.	
АКАДЕМІЧНА ГРАМОТНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА КОМПЕТЕНЦІЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	101
Литвинов А. С.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА ЯКІСНОЇ ОСВІТИ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	104
Маляр О. І., Шевченко І. А.	
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМАТИКИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ.....	107
Марєєв Д. А.	
ПЛАГІАТ У НАУКОВИХ ТЕКСТАХ: ПРИЧИНИ ВЧИНЕННЯ ТА ЗАХОДИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ.....	111
Моргун Н. А.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – АКТУАЛЬНА ТЕМА ДЛЯ ВСЬОГО СВІТУ	115

Мочурад Л. І.	
ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ТА ТВОРЧОМУ СВІТІ.....	118
Подгурська І. О.	
СПЕЦИФІКА ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ АД У ФІЛОЛОГІЧНОМУ ОСВІТНЬОМУ І НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	122
Пославська Н. М.	
АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА»	125
Рассоха І. В.	
ПЛАГІАТ: СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ	129
Романюк Н. Й.	
АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ ТА ЗАХОДИ ДОТРИМАННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ.....	133
Самохвалова О. В., Олійник С. Г., Гревцева Н. В.	
ЗНАЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ТА НАУКОВОМУ ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ	137
Тимчук Д. С., Потапенко Г. С., Тимчук Н. Ф.	
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У СИСТЕМУ ВИКЛАДАННЯ БІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ВИЩИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ УКРАЇНИ	140
Троша Н. В.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ.....	143
Удовенко В. О.	
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УКРАЇНІ.....	148

Черевко С. В.,

Головійчук І. М.

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ЗАБЕСПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ
СУЧАСНОСТІ..... 153**

Шевченко О. М.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ВИЩІЙ ОСВІТІ..... 157

Шевченко Р. П.

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УМОВАХ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ У
ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ..... 160**

**ОПУБЛІКОВАНІ ТЕЗИ ТА ЕСЕ, А ТАКОЖ РОЗМІЩЕНІ НА ВЕБ-
СТОРІНКАХ МАТЕРІАЛИ НАДАЮТЬСЯ НА ІСНУЮЧИХ УМОВАХ І В
НАЯВНІЙ ФОРМІ 163**

ПРО ОРГАНІЗАТОРІВ

Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці» (ІМАНС, REGON 36590701300000) є неурядовою та некомерційною організацією, створеною на засадах добровільності, гуманності та гласності. Метою створення та діяльності ІМАНСу є сприяння розвитку потенціалу та підвищення академічної мобільності науковців та фахівців на арені міжнародної освіти.

Місце проведення стажування: державний вищий навчальний заклад Республіки Польща – Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві (REGON 006237430).

Проходження стажування забезпечує освітня Fundacja ADD (Варшава, KRS: 0000502104), метою діяльності якої є сприяння адаптації та інтеграції українських мігрантів за кордоном.

*Абдуллаєва А. Є.,
канд. екон. наук, старший викладач кафедри фінансів,
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЄ ТА НАУКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНИ

Євроінтеграційні прагнення України у питаннях якості вищої освіти та науки вимагають інноваційних підходів у відповідності критеріям надання та контролю вищої освіти в країнах-лідерах. Питання модернізації вищої освіти в Україні заслуговує особливої уваги в аспекті впровадження фундаментальних принципів академічної доброчесності.

Варто зазначити, що питання академічної доброчесності бере свій початок від вирішення та дотримання набагато більш загальних соціальних морально-етичних принципів. І академічна культура – це лише одна із багатьох складових становлення цивілізованого правового та демократичного суспільства. Академічна доброчесність, як одна із складових структури правової держави має на меті не лише створення міцної та якісної національної освітньої бази, але й дотримання рівноваги між традиційними освітніми принципами національних навчальних закладів та інноваційними академічними моделями. Безумовно, дане питання слід вивчати на прикладі американської та європейської систем освіти – світових новаторів та лідерів у питаннях освітньої та академічної культури.

Сполучені Штати є однією з перших країн у світі, яка почала боротися з проблемами порушень академічної культури, що взяло свій початок ще у 1986 році. Вже у 1992 році у США були створені спеціальні науково-дослідні інституції, найбільш відомим серед яких є «Центр академічної доброчесності». «Центр академічної доброчесності» є консорціумом, який налічує 1200 членів у 250 інституціях із 19 країн світу на 6 континентах. Місією Центру є забезпечення майданчику для визначення, затвердження та поширення цінностей академічної

доброчесності серед наукової спільноти. Ця місія досягається, головним чином, шляхом залучення студентів, викладачів та інших працівників до поширення серед своїх колег і спільнот досвіду та фахових знань щодо академічної доброчесності.

Центр академічної доброчесності керується певними кодексами, серед яких є традиційні «Кодекси академічної доброчесності», що включають певні вимоги, серед яких: іспити, що проводяться без спеціального нагляду, письмові розписки, які студентів просять підписати на засвідчення того, що їхня робота виконана доброчесно, а також роль студентів у системі вирішення справ, що розглядає звинувачення в порушенні правил академічної доброчесності. Модифіковані Кодекси честі зазвичай фіксують значну роль студентів у процесі вирішення справ, але не вимагають проведення іспитів без участі наглядачів або використання письмових розписок.

У більшості Європейських країн, питанню академічної доброчесності приділяється значна увага, так як дане питання розглядається в контексті загальнонаціональної безпеки. Ще задовго до створення Європейського союзу, країни Європи започатковували систему якості та безпеки освітнього процесу на базах відомих європейських університетів. Одним з вагомих кроків стало впровадження Болонського процесу у 1999 році та реалізація концептуальних положень Лісабонської стратегії з підвищення конкурентоспроможності у 2000 році.

Таким чином, академічна доброчесність у системі вищої освіти США та європейських країн визначається як критично важлива для забезпечення довіри до наукових результатів та для підтвердження результатів освіти випускників закладів освіти.

В Україні увага до проблематики академічної доброчесності виникла через задеклароване бажання долучитись до світових та європейських стандартів та як наслідок публічного викриття численних прикладів академічної недоброчесності.

У 2009 році за ініціативою Фонду сприяння розвитку демократії Посольства США було проведено низку просвітницьких заходів, присвячених підтримці та впровадження Кодексу честі в ЗВО України [4, с.478].

Одним з таких інструментів є «Проект сприяння академічній доброчесності в Україні» (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP), що реалізується Американськими Радами з міжнародної освіти за сприяння Міністерства освіти і науки України та підтримки Посольства США в Україні. У 2019 році проектом було проведено велику науково-практичну конференцію «Академічна доброчесність: практичний вимір».

Серед основних шляхів подолання проблеми академічної недоброчесності є корегування поведінки студентів та учнів; покращення викладання; підвищення мотивації до навчання; формування культури академічної доброчесності, у тому числі інституційної культури та культури в мікросередовищах [1, с.120].

Проте, в українській практиці існує проблема формального імітаційного «запровадження» рекомендацій міжнародних організацій, з простим переписуванням перекладених процедур та політик, без детального обговорення чи навіть ознайомлення всіх учасників академічного процесу з цими документами [3, с.96].

Отже, наведений міжнародний досвід із забезпечення академічної доброчесності, зокрема США, показовий у тому, що світові університети розглядають нечесність як загрозу своїй безпеці і вважають, що згубні звички є причиною розладу в академічній сфері. Такі дії можуть призвести до відрахування студента, звільнення викладача із складу університетської спільноти, та втратити свого іміджу. Тому кожен університет прагне розвивати та модифікувати механізми забезпечення академічної доброчесності. З метою уникнення деградації вищої освіти та втрати репутації в публічному просторі саме такі практики повинні стати взірцем для системної діяльності, орієнтованої на перехід до відкритих та прозорих процедур забезпечення дотримання стандартів академічної доброчесності та

академічної етики, яке має включати моніторинг та дотримання процедур розгляду конкретних порушень, а також покарання практики академічної недоброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Фініков Т.В. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. – Київ: Таксон, 2016. – 234 с.
2. Гужва О. О. Що потрібно знати про плагіат: посібник з академічної грамотності та етики для «чайників». 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/biblio/PDF/books_ac-gr.pdf (дата звернення: 30.03.2020).
3. Добко Т. Академічна культура як необхідна передумова ефективного управління сучасним університетом в умовах автономії. Дух і Літера. – 2016. – № 19. Спеціальний випуск «Університетська автономія». – С. 93–102.
4. Калиновський Ю. Ю. Академічна чесність як чинник правового виховання студентської молоді. Гілея. – 2012. – Вип. 63. – С. 477–48.

*Алієва Т. А.,
канд. психол. наук, асистент кафедри психотерапії,
Харківська медична академія післядипломної освіти МОЗ України*
*Криворотько Я. В.,
канд. мед. наук, доцент кафедри психотерапії,
Харківська медична академія післядипломної освіти МОЗ України*

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ТА СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ В СИСТЕМІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ ПІСЛЯДИПЛОМНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

На сьогодні, в Україні широке використання суспільством продуктів інформатизації та існуючий вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності полегшують процес плагіату та суттєво знижують загальний показник академічної

культури науковців. Міжнародним Центром академічної доброчесності визначені п'ять ключових цінностей, такі як чесність, довіра, справедливість, повага та відповідальність. Поняття «академічна доброчесність» визначено у Законі України «Про освіту» і розуміється як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/ або наукових (творчих) досягнень» [1].

Наразі в українському науковому суспільстві значна увага приділяється інституційним змінам у сфері вищої освіти, де із впровадження Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.), дозволяється реалізація принципів університетської автономії та побудови системи протидії академічній не доброчесності на всіх рівнях [2]. Згідно Закону система протидії поширення академічного плагіату здійснюється шляхом чіткої констатації в ст.6 п.6 та обов'язковим оприлюдненням в ст.69 п.6., що свідчить про правильний і дієвий напрям запобігання порушенням академічної етики – прозорість і підзвітність діяльності ЗВО.

На сьогодні забезпечення прозорості результатів наукової діяльності на рівні дотримання засад академічної чесності є частиною чіткої інституційної політики, підкріпленої бажанням запровадити нову модель і принципи академічної взаємодії. Дослідницька доброчесність сьогодні є політичним пріоритетом Європейської Комісії, у структурі якої, у рамках Генерального директорату досліджень та інновацій, є окремий Сектор з питань етики та дослідницької доброчесності [3].

В Україні Рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 29 жовтня 2019 року №11 затверджені рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності, де чітко визначенні поняття кодексу академічної доброчесності [4].

Тому, в загальні, Україна сьогодні займає активну законодавчу позицію щодо активізації академічної доброчесності на всіх рівнях освіти та досліджень. В свою чергу, академічна доброчесність є складовою академічної культури, яка несе в собі сукупність етичних принципів та правил, визначених законом. Окремо, кожний науковець та дослідник має свій рівень та систему поведінкових цінностей, норм, правил способів діяльності, принципів спілкування, які в подальшому використовуються у навчально-методичній, науково-методичній та дослідницькій діяльності. Академічна культура безпосередньо пов'язана з діяльністю закладу післядипломної освіти та формує загальну довіру у суспільстві щодо якості підвищення кваліфікації та наукових досягнень за рахунок висококваліфікованої професійної практичної спрямованості, науково-дослідної діяльності, специфіки організації та управління навчальним процесом. В основі вищезазначеного формується розуміння академічної культури як ціннісно-нормативної основи здійснення певного різновиду людської діяльності, яка пов'язана із процесом пізнання [5].

Однією з найпоширеніших проблем у сучасному науково-дослідному світі є проблема подвійного плагіату та подання завідома хибної інформації у наукових статтях. Інформація, щодо дуже вузьких напрямків у науці, перекладається декількома мовами з даними, які притаманні однієї місцевості, але зовсім не є дійсними для іншої країни. Молоді науковці, чи науковці, які тільки починають рухатись у вузькому напрямку та, мають обмежену кількість науково-дослідних праць, можуть брати за основу ці данні, які дають не вірний напрямок їх дослідженням. Накопичення цих робіт з хибними даними уповільнює науковий процес та знижує загальний коефіцієнт якості досліджень.

Науково-дослідницька робота в закладах післядипломної освіти формується загальною єдністю колективу авторів, тому питання академічної доброчесності у дослідженні та наслідків її недотримання є актуальним для України. Тому для вирішення даної проблеми існує лише один шлях – це внутрішня академічна

культура, як викладача, науковця, фахівця, яка підтримується та заохочується закладом післядипломної освіти. Перша частина шляху базується на оволодінні вміннями й навичками наукової організації власної праці, навичками самостійного планування та проектування, самоорганізації, саморегуляції та самоконтролю. Друга частина, забезпечується системою закладу, яка сприяє постійному підвищенню рівня кваліфікації та удосконалення розуміння академічної доброчесності.

З 2018 року в Харківській медичній академії післядипломної освіти в межах Проекту сприяння академічної доброчесності в Україні – SAIUP за підтримки Посольства США запроваджені цикли тематичного удосконалення для викладачів медичних закладів вищої та післядипломної освіти з проблем академічної доброчесності. Підґрунтям для визначення змісту цих занять стали Рекомендації з академічної доброчесності, а також розширений глосарій термінів та понять.

Таким чином, академічна культура в академічно-науковому середовищі є частиною цінностей, встановлення та утримання яких обов'язкове при забезпеченні якісних продуктів дослідження та входження до єдиного Європейського освітнього простору. Подальший рівень академічної культури в науково-дослідних роботах полягатиме в емпіричній апробації затверджених інструментів впровадження, відстеження академічної доброчесності та підвищення рівня кваліфікації науковців та викладачів в закладах післядипломної освіти з метою його підтримки та оптимізації.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Про вищу освіту : Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556-VII // Відом. Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>.

3. The European Code of Conduct for Research Integrity Revised Edition, Berlin 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.allea.org/wpcontent/uploads/2017/03/ALLEA-European-Code-of-Conduct-for-ResearchIntegrity-2017-1.pdf>.

4. Кодекс академічної доброчесності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Кодекс-академічноїдоброчесності.pdf> (дата звернення – 15.10.2019 р.).

5. Артемьева Т.В. Академическая культура как теоретическая проблема и практическая задача/ Татьяна Владимировна Артемьева // Universum: Вестник Герценовского университета [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/akademicheskaya-kultura-kak-teoreticheskay-problemai-prakticheskaya-zadacha> (дата обращения: 20.03.2016). Universum: Вестник Герценовского университета. – 2013 – № 1.

Божко Н. В.,
*канд. мед. наук, асистент кафедри оториноларингології,
Національна медична академія імені П.Л.Шутика*

ПЛАГІАТ ТА ЙОГО РІЗНОВИДИ

«Плагіат» (із лат. *plagiatus* – «викрадений») – поняття, яке відоме суспільству з давніх-давен. У Стародавньому Римі, наприклад, термін «*ad plagas*» регламентувався у правовому статуті і застосовувався в разі продажу в рабство вільної людини (до речі, за це було передбачене покарання у вигляді бічування).

Надалі (близько 400 р. до н. е.) можемо спостерігати, як давньоримський письменник Амвросій Феодосій Макробій у своєму творі «Сатурналій» згадує про

«недобросовестною крадіжку віршів» у Лукреція та Еннія з боку римського поета Публія Вергілія Марона. [1].

Ф. Брокгауз та І. Єфрон (автори енциклопедичного словника) зазначили, що «особливо вільно користувалися працями попередників історики та географи (Геродот, Діодор Сицилійський, Плутарх)» [16, с. 796]. Відомі випадки запозичення цілих творів, наприклад Брунні д'Ареццо привласнив «Історію готів» Прокопія, а венеціанець Альціоно – трактат «De gloria» Цицерона [2].

І ще приклад: дослідник М. Філонов, «французький філософ-гуманіст... Мішель де Монтень... переписував... цілі фрагменти із творів давньогрецького філософа та історика Плутарха і римського письменника, філософа Сенеки» [1]. І таких прикладів, на жаль, дуже і дуже багато.

Навіть О. Дюма із цього приводу висловився так: «кожен... заволодіває тим, що було відоме його пращурам, створює із цього щось нове шляхом нових творів та помирає, додавши кілька нових пилинок до суми людських знань і заповідавши їх своїм дітям» [1].

Російський літературознавець В. Халізев зазначив, що «у фольклорі та історично ранній писемності... авторство було переважно колективним, а його «індивідуальний компонент» залишався, як правило, анонімним... Але вже в античному мистецтві заявило про себе індивідуально-авторське начало» [3].

На жаль, спокуса привласнити собі не тільки матеріальні блага, а й інтелектуальну власність, причому не докладаючи геть ніяких зусиль, притаманна людині з давніх часів. Тому виникла і нагальна необхідність створення на державному рівні юридичної бази, яка могла б регулювати це питання та захищати права власників. На сьогоднішній день, окрім морально-етичного аспекту «інтелектуальної крадіжки», чинне законодавство передбачає й правову відповідальність. Так, у ст.50 Конституції України в Законі «Про авторське право та суміжні права» йдеться саме про плагіат, форми захисту авторства та юридичні механізми його врегулювання.

Плагіат сьогодні відрізняється поліморфністю та стосується не тільки літературного жанру, а й майже усіх сфер діяльності людини. Тому доцільно класифікувати даний вид правопорушення. Існує багато різновидів класифікацій. Наведу деякі з них.

Г. О. Ульянова запропонувала поділяти плагіат за наступними критеріями [4]: Навмисний та системний плагіат (у тому випадку, коли людина свідомо використовує чужі матеріали) та ненавмисний або випадковий плагіат (коли одночасно і незалежно один від одного автори створюють однакову роботу). Плагіат ідеї та плагіат об'єкта права інтелектуальної власності. Авторський (привласнення авторства) та промисловий (привласнення об'єкта інтелектуальної діяльності, що в першу чергу призводить до порушення майнових прав та інтересів правовласника).

Некомерційний (основна мета полягає у досягненні певного результату виконання навчальної програми, отримання наукового результату, набуття популярності тощо, тоді як отримання комерційної вигоди має другорядне значення) та комерційний плагіат (основна мета – отримання прибутку). Особи плагіатора – плагіат в роботах науковців, студентів, школярів, письменників, журналістів» [4].

Залежно від кількості та структурності запозичення або присвоєння чужої інтелектуальної праці плагіат підрозділяють на [5]:

- дослівний плагіат;
- мозаїчний плагіат;
- перефразування;
- випадки копіювання тексту без посилання на прямі цитати;
- згадування джерела без посилання;
- рерайт;

- створення суміші власного та запозиченого тексту без належного цитування джерел;
- копіювання чужої наукової роботи чи декількох робіт та оприлюднення результату під своїм ім'ям;
- фальсифікація (вигадування тих чи інших, наприклад статистичних, показників з подальшим зазначенням їх як власної роботи).

Ураховуючи затребуваність інтернет-ресурсів у всіх, безперечно, галузях нашого суспільства сьогодні, О. Кузнецова запропонувала наступну класифікацію плагіату [6]:

- 1) републікація – багаторазова публікація Інтернет-ЗМІ чужої статті під справжнім підписом автора й посиланням на джерело – інше ЗМІ;
- 2) реплікація – «тиражування» чужого контенту без дозволу автора (часто з помилками, що спричиняє дезінформацію);
- 3) творчі переробки – адаптація (скорочення й спрощення тексту для малопідготовлених читачів, що іноді примітивізує й спотворює текст), аранжування чи інша видозміна твору, що є також різновидом плагіату, як і творчий чи дослівний переклад;
- 4) рерайт;
- 5) компіляція – своєрідне укладання з кількох чужих матеріалів свого та редагування без дозволу (сміслова, стилістична, граматична правка й скорочення чужого матеріалу).

Існує ще й класифікація плагіату залежно від сфери діяльності [8]:

- професійний (з метою привласнити чужі здобутки у професії);
- освітньо-науковий (з метою здобути освітній та науковий рівень);
- соціальний (виникає суто за межами професійної діяльності);
- нормативний (привласнення законодавчих чи юридичних нормативних баз).

Так, питання академічної доброчесності було і, на жаль, є на сьогодні актуальними. Тому й намагання структурувати плагіат є доцільним. Це дає змогу використовувати адекватне та відповідне підґрунтя щодо правового врегулювання даної проблеми. Існуючі класифікації, напевне, будуть зазнавати змін, відповідаючи вимогам суспільства, які постійно еволюціонують. І дуже хотілось би сподіватись на те, що в майбутньому взагалі не буде необхідності в їх існуванні, як і в існуванні такого явища, як «академічна недоброчесність».

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Филонов М. М. Гениальные плагиаторы прошлого / М. М. Филонов // Мир библиографии. – 2001. – № 4. – С. 58–61.
2. Рижко О. Рерайт (рерайтинг) як вид плагіату / Олена Рижко // Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника: зб. наук. праць. – Львів, 2015. – Вип. 7 (23). – С. 467-473.
3. Хализев В. Е. Теория литературы: учебник / В. Е. Хализев. – 4-е изд., испр. и доп. – М. : Высш. шк., 2004. – 405 с.
4. Ульянова Г. О. Методологічні проблеми цивільноправового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юридичних наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» [Електронний ресурс] / Ульянова Галина Олексіївна. – Одеса, 2015. – 434 с.
5. Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку. Матеріали для ознайомлення з результатами проекту № 49169 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iro.org.ua/uploads/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%B8_%D0%B4%D0%BB%D1%8F_%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%BC%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%B7%D0%B0_%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B0%D1

%82%D0%B0%D0%BC%D0%B8_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0
%B5%D0%BA%D1%82%D1%83_%E2%84%96491691.pdf.

6. Кузнецова О. Плагіат в Інтернет-ЗМІ України: правове регулювання [Електронний ресурс] / Олена Кузнецова // Медіакритика. – Режим доступу: <http://www.mediakrytyka.info/onlayn-zhurnalistyka/plahiatv-internet-zmi-ukrayiny-pravove-rehulyuvannya.html>.

7. Романова І. В. Явища плагіату: історія та сьогодення / Зовнішня торгівля: право, економіка, фінанси – 2012 – №3. – С. 267 – 272.

8. Порало І.В. Інтелектуальний капітал України в полоні плагіату // Теорія та практика управління соціальними системами: філософія, педагогіка, соціологія. – 2009 – №4. – с. 89-97.

Бойко Н. І.,
*канд. екон. наук, доцент кафедри систем штучного інтелекту,
Національний університет «Львівська політехніка»*

ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

У сучасному цивілізованому світі академічна доброчесність є фундаментом внутрішньої гармонії людини, стійкістю її характеру та послідовністю морального образу. Також відомо, що академічна нечесність великою мірою нівелює саму цінність освіти, сприяє фальсифікації вищої школи і тим самим зменшує її внесок у суспільно-економічний розвиток [6]. Тому, такі явища як академічна доброчесність, плагіат, самоплагіат, дублікат публікації є гострими питаннями для науковців та освітян не тільки в Україні, але й у світі. Такий інтерес дослідників різних країн світу та різних наукових сфер до принципів академічної доброчесності,

пояснюється насамперед стрімким розвитком технологій передавання інформації, розвитком науки, та необхідністю швидкого обміну новими знаннями [5].

Великої уваги набула дана проблема передусім тому, що з 01.09.2017 р. в повному обсязі набула чинності Угода про асоціацію між ЄС та Україною [1]. В ній був прописаний процес реформування різних сфер життя. А реформування будь-якої сфери життя та діяльності держави і суспільства розпочинається з розробки та прийняття нового законодавства. Тому реформування не оминуло і систему освіти.

В ключі подій, Верховною Радою України 5.09.2017 р. був прийнятий Закон України «Про освіту» [2], який містить багато нових термінів і понять, нових вимог до стандартів освіти, мовних принципів та інші положення. Зокрема у ньому вперше прописано поняття «академічна доброчесність», яке закріпленою у ст. 42 Закону України «Про освіту». Окремо у ч. 4, згаданої статті Закону України, визначаються порушення академічної доброчесності [2].

В Україні початок розвитку академічної доброчесності дав Етичний кодекс вченого України, на загальних зборах відділень Національної академії наук України у квітні 2009 р. [3]. Цей Кодекс визначив загальні принципи роботи вченого, підкреслюючи, що «учений несе моральну відповідальність за наслідки своєї діяльності, що можуть впливати на розвиток людства, збереження природи та духовно-культурної спадщини...» [3].

З точки зору світових стандартів цілком очевидно, що наукова та освітянська сфери діяльності без дотримання етичних принципів залишатиметься не більше, як напівдиким середовищем, де панують невігластво, обман, корупція. Навіть з прийняттям нового Закону України, складається прикре враження, що академічна доброчесність на сьогодні в Україні сприймається переважно як деяка міфічна концепція, а не дієвий інструмент забезпечення якості наукової та освітянської сфер [5].

До основних принципів, які порушують академічну доброчесність відносять:

- «академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;
- самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
- фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;
- обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;
- хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;
- необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти» [2].

Найбільшу увагу науковців привертає абсолютно нове поняття у Законі України «Про освіту» – «самоплагіат».

Юридичне визначення та закріплення цього терміна з'явилося в нормативних-правових актах України, зокрема, у Законі України «Про авторське право і суміжні права» [4]. Так, ст. 50 цього Закону зазначає, що «плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору». Проте ні в Законі України «Про авторське право і суміжні права», ні у Великому тлумачному словнику сучасної української мови, не має визначення «самоплагіат».

Якщо розглядати суть визначення «самоплагіат», то можна дійти висновку, що малося на увазі власне порушення принципів академічної доброчесності під час дублювання публікації.

Етичний аспект самоплагіату є важливий, особливо тому, що може обмежувати авторські права видавця. Адже традиційні визначення плагіату не враховують юридичних норм для самоплагіату.

Тому необхідно чітко сформулювати процедури дотримання і впровадження академічної доброчесності, аналізувати її якість та постійно вдосконалювати. Необхідною умовою є суворе дотримання правил цитування.

Також, не менш важливим, залишається дослідження теми самоплагіату. Аналіз нормативних документів підводить до висновку, що варто розмежувати поняття «плагіат», «самоплагіат» і «дублікат публікації».

Очевидно, що поняття «самоплагіат», яке по суті є професіоналізмом, в офіційних документах не має звучати, а ч. 4 ст. 42 ЗУ «Про освіту» потребує вдосконалення. А от поняття «дублікат публікації» необхідно ввести в методичні рекомендації, наприклад щодо розгляду матеріалів редакційними колегами наукових видань.

Варто більше популяризувати Етичний кодекс вченого як конституцію академічної доброчесності та мотивувати науковців будувати свою кар'єру за задекларованими в ньому принципами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Угода про асоціацію між Євросоюзом та Україною / Офіційний вісник України від 26.09.2014 р. 2014, № 75, том 1, Ст. 2125. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

2. Закон України «Про освіту» / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, №38–39, ст.380. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/print>.

3. Етичний кодекс вченого України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.znu.edu.ua/etychnyjkodeks-uchenogo-Ukrainy.pdf>.

4. Про авторське право і суміжні права: Закон України / Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1994. № 13. Ст.64. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/print1443097366893420>.

5. Недогібченко Є. Академічна доброчесність: складові елементи / Є. Недогібченко // Питання інтелектуальної власності : зб. наук.праць. Випуск 14 / редкол. : О. П. Орлюк та ін.; НДІ ІВ НАПрНУ. – К. : Інтерсервіс, 2017. – 13-21 с.

6. Сазик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti>.

Брикова Т. М.,
*канд. тех. наук, старший викладач кафедри готельного і
ресторанного бізнесу та туризму,
Харківський державний університет харчування та торгівлі*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЯК НАЦІОНАЛЬНА НЕОБХІДНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Доброчесність – це не явище природи, воно не змінюється
з часом та не залежить від пори року.

Доброчесність – це внутрішній стан, і коли ви подивитесь
на нього, ви побачите людину, яка не поводить себе доброчесно
за жодних обставин, і ніколи не буде.

Джон Данн Макдональд

Наука – особлива форма людської діяльності, яка сформувалася історично. Результатом її цілеспрямованої діяльності є відібрані факти, гіпотези, теорії, закони і методи дослідження, на основі яких формуються істотні, найбільш важливі сторони і закономірності розвитку природи, суспільства і мислення.

Науково-дослідницька діяльність в Україні діє досить активно. Для залучення дітей до цього процесу ще зі шкільних років у країні діє Мала академія наук України. Це позашкільний заклад, основною метою якого є виявлення та залучення обдарованих дітей до досліджень з різних галузей науки, культури, техніки та мистецтва. Академія щороку проводить конкурс із захисту наукових робіт, де учні виконують емпіричні, теоретичні, логічні дослідження.

Крім освітнього процесу, у вищих навчальних закладах плідно працюють наукові гуртки. В освітньому середовищі студенти та викладачі долучаються до участі в наукових конференціях, олімпіадах, семінарах тощо. З метою створення унікальної, неповторної роботи, повинен розповідатися матеріал про академічну

добročесність та її правові аспекти, проблеми, які можуть виникнути при виявленні плагіату, шляхи уникнення подібних ситуацій [2, с. 21].

Метою науково-дослідницької роботи – є проведення досліджень, наукові пошуки задля отримання нових знань, перевірки гіпотез та аргументів, підтвердження чи їх спростування, встановлення обґрунтованих узагальнень та висновків щодо тематики роботи. Для виконання цієї роботи використовують загальні методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, моделювання, абстрагування, системний аналіз, конкретизація. Та теоретичні методи: формалізація, гіпотетичний метод, аксіоматичний метод, побудова теорій, спостереження та експеримент [4, с. 80]. Але вся виконана робота буде даремна, якщо не буде додержана академічна доброчесність. Чому? Зараз будемо досліджувати.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів, визначених на законодавчому рівні, якими повинна володіти людина під час наукових досліджень з метою забезпечення унікальності своєї роботи та створення довіри до результатів виявлених в ході праці. Проблема плагіату досить поширена у всьому світі, та Україна, нажаль, не виняток. На протязі останніх років ця тема загострюється дедалі більше. Запозиченням чужих ідей займаються всі – від школярів до аспірантів. Найчастіше, люди не задумуються про те, що використовуючи найменший фрагмент тексту вони вже займаються плагіатом [3, с. 119]. Важливо підкреслити, головними причинами розповсюдження незаконної експлуатації наукових робіт є:

- незнання правил запозичення та правильного оформлення чужих думок, тобто цитат;
- необхідність виконання великого обсягу письмових робіт протягом короткого строку;
- неактуальність теми письмової роботи;
- великий обсяг теоретичного матеріалу в письмових роботах;

- відсутність практичного застосування результатів робіт;
- відсутність розуміння необхідності написання роботи з певної теми;
- низький рівень професіоналізму;
- відсутність чітких та універсальних норм щодо оцінки оригінальності текстів.

З моменту набрання чинності нового «Закону про Освіту», академічна доброчесність є невід’ємною частиною освітнього процесу. Недотримання доброчесних принципів науково-дослідницької роботи може бути покараним. Можливі повторні проходження оцінювання, дискваліфікація роботи з наукових конференцій. На жаль, багато хто цим не переймається. Було проведено опитування, щодо академічної доброчесності. Аналіз виявив вражаючі результати – 96 % опитаних зізналися, що вони списували під час навчання. Основна причина цього – великий обсяг матеріалу, який треба засвоїти і брак часу [1].

Таким чином, академічна доброчесність є національною необхідністю освітнього середовища задля досягнення неперевершених результатів у науковій діяльності. Дотримання дослідником доброчесності включає в себе самостійне вивчення матеріалу, посилення на джерела інформації в разі використання ідей, тверджень, відомостей, дотримання норм законодавства про авторське право, надання достовірної інформації про результати власної наукової діяльності. Як наслідок, виконана робота буде унікальною та неповторною, а перевірку на плагіат пройде без всіляких ускладнень, адже доброчесність – є ключем до успіху.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII (редакція від 09.08.2019). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 31.03.2020).

2. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності / упоряд.: В. Бахрушин, Є. Ніколаєв; Проект сприяння академічній доброчесності в Україні. – 2019. – 41 с.

3. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / заг. ред.: Н. Г. Сорокіна, А. Є. Артюхов, І. О. Дегтярьова. – Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.

4. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: навч. посібник. – Київ: Видавничий Дім «Слово», 2003. – 240 с.

***Владимирова В. І.,**
старший викладач кафедри українознавства та гуманітарної підготовки,
Українська медична стоматологічна академія*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ МЕДИЧНІЙ СТОМАТОЛОГІЧНІЙ АКАДЕМІЇ

На превеликий жаль, з появою і поширенням персональних комп'ютерів, інтернету робота з будь-якими текстами полегшилася на порядок, бо готові тексти можна завантажити, а всесвітня мережа рясніє рекламними пропозиціями: реферати, курсові та дипломні проекти, контрольні і навіть дипломи і дисертації «під ключ». І сьогодні кожен із нас час від часу стикається з цією проблемою.

З одного боку, неможливо по-ханжеськи заперечувати ті зручності та технічний прогрес, який став прикметою ХХІ століття, але, з іншого боку, справжність знання все частіше підміняється комерційними фантомами з відповідними наслідками для системи освіти.

Настав час зрозуміти, що однією з найактуальніших сьогодні для українського наукового суспільства є проблема академічної доброчесності; та щоб

викорінити її із вишів потрібен комплексний підхід, який формуватиме загальні принципи і правила поведінки учасників науково-видавничого процесу, а також регулюватиме взаємини між всіма учасниками науково-видавничого процесу з метою забезпечення високої якості наукових публікацій.

У 2019 році складено, ухвалено та введено в дію **«Кодекс академічної доброчесності»** Української медичної стоматологічної академії з метою формування академічних цінностей, збереження та примноження традиції академії, фундаментальних принципів, якими керуються заклади освіти для забезпечення розвитку освіти, розвитку інноваційного освітнього середовища, високої академічної культури здобувачами вищої освіти всіх рівнів, науковими, науково-педагогічними та педагогічними працівниками Української медичної стоматологічної академії.

Цей кодекс встановлює загальні засади, цінності, принципи та норми академічної доброчесності, правила поведінки здобувачів вищої освіти, наукових, науково-педагогічних, педагогічних працівників УМСА, якими вони повинні керуватися під час навчання, проведення наукової (творчої), науково-педагогічної, педагогічної діяльності, виконання покладених на них завдань та обов'язків, а також визначає політику і процедури забезпечення дотримання академічної доброчесності в УМСА та види відповідальності за порушення академічної доброчесності.

«Кодекс академічної доброчесності» розроблено відповідно до Закону України «Про освіту», Закону України «Про вищу освіту», Закону України «Про авторське право і суміжні права», Закону України «Про наукову і науково-технічну експертизу», Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Етичного кодексу ученого України, Бухарестської декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі, Статуту УМСА, Постанови Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», Методичних Рекомендацій МОН України для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності, Положення «Про

академічну доброчесність здобувачів освіти та співробітників Вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія», Положення «Про порядок перевірки у Вищому державному навчальному закладі України «Українська медична стоматологічна академія» текстових документів – магістерських, кандидатських і докторських дисертаційних робіт, звітів за науково-дослідними роботами, наукових публікацій, навчальної літератури, навчально-методичних видань та засобів навчання на наявність плагіату», Положення «Про порядок ведення первинної документації щодо наукових медико-біологічних досліджень у Вищому державному навчальному закладі України «Українська медична стоматологічна академія».

Метою розробки «Кодексу академічної доброчесності» стало бажання співробітників УМСА відповісти на ті виклики і загрози, які стають стійкою тенденцією в освітній системі в епоху глобалізації, а саме:

- формування академічних цінностей та високої академічної культури учасників освітнього процесу УМСА;
- формування громадянської позиції учасників освітнього процесу;
- забезпечення якості освітньої діяльності та якості освіти в УМСА;
- формування високого рівня наукових, професійних, загальних компетентностей здобувачів усіх рівнів вищої освіти в УМСА;
- утвердження в учасників освітнього процесу моральних та духовних цінностей, соціальної відповідальності;
- збереження, розвиток і популяризація наукових цінностей та традицій УМСА;
- виховання здобувачів освіти усіх рівнів відповідальними, здатними до свідомого спрямування своєї діяльності;
- підвищення позитивного іміджу та ділової репутації УМСА у вітчизняному та зарубіжному освітньо-науковому просторі.

«Кодекс академічної доброчесності» УМСА покликаний допомагати викладачам і студентам в рамках Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017.
2. Афанасьєва К. Явище академічного плагіату: витоки та шляхи боротьби. Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2012. – № 6.
3. Закон України «Про освіту» / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2017.
4. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
5. Рекомендації щодо забезпечення принципів академічної доброчесності. Підкомісія 303 «Академічна доброчесність» Науково-методичної комісії з організаційно-методичного забезпечення вищої освіти. – К.: Міністерство освіти і науки України, 2016. – 24 с.
6. Рижко О. М. Плагіат: складники розуміння. Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. – 2016. – № 3 (27).
7. Центр академічної доброчесності. Десять принципів академічної доброчесності для викладачів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wb3Qzc2F3ODBuZWm/view>.

*Гейдор А. П.,
канд. екон. наук, доцент кафедри економіки та фінансів підприємства,
Київський національний торговельно-економічний університет*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

Академічна доброчесність є поняттям загальноприйнятим у розвинутих країнах сучасного світу, проте відносно новим для вітчизняного суспільства. Його узагальненість дозволяє охопити різні сфери академічного життя, де кожному з учасників відведена його унікальна роль та, відповідно, права, обов'язки та відповідальність.

Запорука якісної освіти – дотримання принципів академічної доброчесності. І чимало учасників освітнього процесу це підтримують, оскільки розуміють, що цілей викладання, навчання та наукового дослідження можна досягнути лише в академічному середовищі, яке підтримує етичні стандарти.

Концептуальні і правові засади академічної доброчесності відображені в Національній доктрині розвитку освіти (2002), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Законі України «Про авторське право і суміжні права» (2015), Законі України «Про освіту» (2017) [1].

Міжнародний центр академічної доброчесності визначає академічну доброчесність як дотримання п'яти засадничих цінностей: чесності, довіри, справедливості, поваги та відповідальності [2].

Стаття 42 Закону України «Про освіту» визначає академічну доброчесність як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [3].

Безумовними є основні постулати дотримання академічної доброчесності всіма учасниками освітнього процесу, які визначає чинне законодавство: посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну навчальну, педагогічну або наукову діяльність. На науково-педагогічних працівників, крім цього, також покладається контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти та об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Проте в умовах сьогодення найбільш поширеними проявами не доброчесності, які зустрічаються в академічній спільноті є плагіат, обман, шахрайство, рерайт чужих ідей своїми словами, підробка результатів дослідження, хабарництво. Тому завданням, що постає перед закладами освіти є не лише декларування принципів академічної доброчесності, а реальна їх імплементація в освітню та наукову діяльність.

Київський національний торговельно-економічний університет (КНТЕУ) – один з провідних закладів вищої освіти в Україні. Зокрема, за даними сайту Вступ.ОСВІТА. UA, протягом 2017-2019 рр. входить в ТОП-5 ЗВО України за кількістю поданих абітурієнтами заяв [4].

У своїй діяльності університет дотримується усіх нормативно-правових актів, що регулюють впровадження принципів академічної доброчесності. Крім того, з метою забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти розроблені та діють внутрішні документи. Зокрема, Положенням про систему забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (систему внутрішнього забезпечення якості КНТЕУ) визначено, що забезпечення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових працях працівників КНТЕУ і здобувачів вищої освіти здійснюється шляхом дотримання академічної доброчесності працівниками та здобувачами вищої освіти відповідно до

дотримання норм Етичного кодексу вченого України, Антикорупційної програми КНТЕУ; Положення про дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками та здобувачами освіти; Положення про інституційний репозитарій Київського національного торговельно-економічного університету; оприлюднення тексту дисертаційних робіт на офіційному сайті КНТЕУ [5].

Положенням про дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками та здобувачами освіти університету визначені принципи дотримання академічної доброчесності, конкретизовано, що відноситься до порушень академічної доброчесності, сформовано порядок перевірки на академічний плагіат, визначено форми відповідальності за порушення академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками та здобувачами освіти. Контроль виконання норм даного Положення здійснює Комісія з питань етики та академічної доброчесності [6].

З метою сприяння розвитку освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності в КНТЕУ шляхом накопичення, систематизації, зберігання та забезпечення надійного довгострокового доступу до результатів наукових досліджень університету в електронному вигляді створено Інституційний репозитарій КНТЕУ – електронний архів для постійного зберігання та накопичення результатів наукових досліджень інституціональних учасників, що проводяться в університеті [7].

Розглядаючи практичні аспекти дотримання принципів академічної доброчесності в КНТЕУ, особливу увагу доцільно звернути на редакційну політику університетських наукових журналів: «Вісник КНТЕУ», «Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право» та «Товари і ринки».

Приймаючи на публікацію наукові статті, редакційні колеги оцінюють інтелектуальний зміст рукописів незалежно від раси, статі, релігійних вподобань, походження, громадянства, соціального статусу чи політичних уподобань

автора/авторів. Редакційна політика журналів ґрунтується на принципах об'єктивності та неупередженості щодо відбору статей з метою їх публікації; високої вимогливості до якості наукових досліджень; обов'язкового рецензування рукописів; дотримання колегіальності у прийнятті рішень щодо публікації; суворого дотримання авторських і суміжних прав. Кожна стаття, що приймається редакцією, обов'язково перевіряється на плагіат з використанням програмних продуктів компанії Unicheck або інших сертифікованих платформ.

Проте, через толерантне ставленням студентів до негативних явищ порушення етичних принципів, проблемним наразі залишається питання попередження здійснення ними академічного плагіату.

В умовах сьогодення дотримання принципів академічної доброчесності у вітчизняних закладах вищої освіти має стати невід'ємною нормою як для науково-педагогічних працівників, так і для здобувачів освіти, що, в свою чергу, дасть змогу сформувати корпоративну культуру університету.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сопова Д. Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога // Неперервна професійна освіта: теорія і практика (серія: педагогічні науки) випуск – 2018. – № 3-4 (56-57). – ISSN 1609-8595.

2. Фундаментальні цінності академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://live-academicintegrity.pantheonsite.io/wpcontent/uploads/2019/04/Fundamental_Values_version_in_Ukrainian.pdf.

3. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

4. Вступ.ОСВІТА.UA [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://vstup.osvita.ua>.

5. Положення про систему забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (систему внутрішнього забезпечення якості КНТЕУ) [Електронний

ресурс]. – Режим доступу:
<https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/1e05580cebe9e7069ff4390a9845e001.pdf>.

6. Положення про дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками та здобувачами освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/bf27ad9293fa2bb6f9b2c3031d4b6e4a.pdf>.

7. Положення про інституційний репозитарій Київського національного торговельно-економічного університету. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/f166a97ac36622dd4e86b5b097724498.pdf>.

*Городиська О. В.,
канд. тех. наук, доцент кафедри хімії, технологій та фармації,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ВАГОМА СКЛАДОВА ЯКОСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ

Сучасне суспільство живе в умовах високої конкуренції і вимог, де успішною може бути тільки сильна, розумна, ерудована особистість. Безумовно, індивідуально-типологічні риси характеру є визначальними для формування сильної особистості, однак отримані знання, навички, вміння, креативне мислення, рівні можливості є не менш значущими. Важливо поважати і розуміти один одного та починати з себе впроваджувати академічну доброчесність, формуючи таким чином нову особистість, систему ціннісних орієнтацій, нове середовище, а також життя в цілому.

Поняття «академічна доброчесність» своїм корінням простягається ще за часів давньогрецьких мислителів і в свою суть вбирає такі високоморальні поняття як чесність, відповідальність, добропорядність, справедливість, повага [1, с. 4].

В системі вищої освіти поняття «академічної доброчесності» першими почали застосовувати американські вчені. Сучасні дослідники вважають, що в основі поняття академічної чесності лежить освіченість та професіоналізм. Зокрема, Д. Сопова стверджує, що у рамках практики формується система норм і принципів, які засвоюють і розвивають індивіди в процесі діяльності [2, с. 81]. Тож, саме норми і цінності є базовим принципом функціонування академічної чесності і гідності, як важливої складової трансформації сучасної української освіти.

Поняття «академічна доброчесність» перш за все варто розглядати в законодавчій площині. Так, стаття №42 закону «Про освіту» присвячена визначенню основних понять і засад академічної доброчесності для педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників, а також здобувачів освіти. Крім того, в законі деталізовані й акти недоброчесної поведінки, такі як академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання [3]. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що законодавча база освіти України ґрунтується на високих моральних принципах працівників і здобувачів академічного простору.

Такі висновки підтверджує досвід європейських країн, де академічній нечесності немає місця, а учасники освітньо-наукового процесу дотримуються моральних принципів і сумлінно виконують свої обов'язки [4]. Що стосується нашої держави, то на мою думку, сучасне суспільство розділилося на дві категорії: тих, які прагнуть працювати сумлінно і наполегливо задля розвитку освіти, науки і держави в цілому та тих, хто використовує своє службове становище заради меркантильних цілей або з інших причин ігнорують моральні цінності. На жаль, сьогодні чисельність другої категорії, перевищує чисельність першої. Таку ситуацію можна пояснити рівнем соціально-економічного та культурного розвитку

держави і, відповідно, рівнем життя населення. Чим нижче рівень життя населення, тим менше уваги приділяється академічним чеснотам.

Культура кожної окремої людини формує розвинене суспільство і починається саме із закладів освіти. Лише особистим прикладом науково-педагогічні і наукові працівники можуть нести в освітній простір та долучати до принципів і правил академічної честі і добропорядності здобувачів освіти. Цей процес вимагає трансформації свідомості суспільства і розтягнутий у часі.

Варто зазначити, що саме різноманітні наукові проекти, що реалізуються у межах різних наукових заходів, навчальних процесів у закладах освіти різного типу, досить суттєво допомагають впроваджувати і формувати академічну доброчесність в сучасному українському освітньому середовищі, а також досягати конкретних результатів у боротьбі із виявленням академічної недоброчесності.

Як висновок хочеться підкреслити, що проблема академічної доброчесності на сьогоднішній день є досить актуальною, варто зазначити, що невід'ємною складовою трансформації сучасної української освіти є недопущення академічної нечесності та формування науково-професійної комунікації в даній системі. А основним способом формування академічної доброчесності є саме популяризація академічних чеснот, відповідальної поведінки у діяльності наукової спільноти через призму дотримання закону, морально-людських якостей і цінностей.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тицька Я.О. Академічна доброчесність як елемент системи забезпечення якості освіти // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2018. – №34. – С. 4–7.
2. Сопова Д.О. Феномен академічної чесності у контексті якості сучасної вищої освіти // Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. – 2017. – №28. – С. 79-84.

3. Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/ed20170905#n614>.

4. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://msu.edu.ua/library/wp-content/uploads/2019/11/methods_2019-final.pdf.

Грайворонська І. В.,
*канд. тех. наук, доцент кафедри метрології та безпеки життєдіяльності,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

ОСНОВНІ ПРАВИЛА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ХНАДУ

Академічна доброчесність є важливим фактором успішності університету, науково-педагогічних працівників, а також випускників Харківського національного автомобільно-дорожнього університету (ХНАДУ). На ній базується довіра колег, роботодавців, замовників освітніх і наукових послуг, спонсорів, грантодавців, інших партнерів, необхідна для належного ресурсного забезпечення якісної вищої освіти і наукових досліджень.

Наявність ресурсів дає змогу залучати кращих студентів, викладачів і науковців, які формують репутацію університету, брати участь у цікавих і престижних освітніх, наукових та інших проектах, отримувати важливі для науки і практики результати досліджень, а також підвищує зацікавленість інвесторів у підтримці закладу, його співробітників та здобувачів освіти. Таким чином, формується позитивний зворотний зв'язок, який посилює репутацію університету,

його працівників і студентів та сприяє стійкому розвитку і конкурентоспроможності університету.

Втілення принципів академічної доброчесності серед здобувачів вищої освіти в ХНАДУ повинно починатися з навчання студентів академічному письму, яке формується починаючи з моменту їх вступу до університету.

Педагогічні, науково-педагогічні, наукові працівники (далі – НПП) повинні звертати увагу здобувачів вищої освіти (далі – здобувачі) на різницю між шкільним письмом та письмом академічним щодо вимог до викладання тексту думок, публічних виступів, візуальних презентацій тощо. Результатами навчання мають стати розуміння основних принципів та базових навичок академічного письма здобувачами.

Навчання студентів належному письму має починатися із запобігання порушень академічної доброчесності в їх письмових роботах. Для цього НПП повинні опанувати, зокрема, такі компетентності:

1. вдосконалювати власну кваліфікацію у питаннях сучасного академічного письма. Зокрема, власним прикладом демонструвати на лекціях роботу з джерелами, посилаючись на них, озвучувати першоджерела під час проведення навчального заняття, включати короткі завдання по роботі із якісними науковими джерелами до видів самостійної роботи студента;

2. розуміти спільне і відмінне між поняттями «плагіат» (стаття 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права») і «академічний плагіат» (стаття 42 Закону України «Про освіту»): закон про авторське право захищає форму твору (перефразування тексту може бути розцінене як оригінальний твір, відсутність плагіату), тоді як ключове у понятті «академічний плагіат» – відтворення наукових (творчих) результатів інших осіб без належного посилання, і перефразування тексту без посилання на джерело є різновидом академічного плагіату;

3. розуміти, що академічний плагіат – це феномен, інтерпретація якого залежить від академічних традицій та культурного контексту (для уникнення таких

випадків у викладанні сьогодні необхідно орієнтуватися на впровадження мінімальної рамки тлумачення змісту академічного плагіату відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту»;

4. знати про основні причини студентського академічного плагіату;
5. розуміти уявлення студентів щодо академічного плагіату і освітні потреби студентів;
6. уміти планувати і проводити навчальні заходи, які ефективно допомагають студентам уникати плагіату;
7. знати, як складати тести, завдання й екзаменаційні білети, таким чином, щоб вони не орієнтували студентів «плагіатити»;
8. уміти виявляти випадки плагіату в текстах студентів.

У тих навчальних дисциплінах, які передбачають виконання студентами письмових аналітичних робіт (контрольної, курсової роботи, підготовки презентацій, тощо), варто виділити окремий час на викладання основ академічного письма і ретельне пояснення детальних вимог до передбаченої письмової роботи студента.

При цьому слід опиратися на такі засади та застосовувати такі інструменти:

1. пояснювати пов'язані із письмовим завданням вимоги, а також сутність, особливості та причини неприпустимості академічного плагіату якомога раніше, на початку кожної дисципліни;
2. пояснювати здобувачам цінність набуття нових знань, академічних норм, яких необхідно дотримуватися, чому вони важливі, що таке академічна доброчесність, які її цінності, чому вона слугує, як студенти своїми діями можуть долучитися до її розбудови;
3. надавати студентам зрозумілу інформацію про правила академічного письма;
4. прописувати у програмі курсу політику щодо академічного плагіату;

5. формулювати завдання в такий спосіб, аби їх не можна було «сплагіатити» (аналітичне, а не відтворювальне формулювання завдання; висока конкретизованість завдання; опрацювання конкретних джерел і даних);

6. переконуватися, що вимоги до завдання і критерії його оцінювання були пояснені належним чином. Вимоги до письмових робіт (обсяг, стиль цитування, допустима кількість цитат, правила оформлення та ін.) мають бути чітко прописані у методичних рекомендаціях для студентів;

7. розробляти нестандартні, творчі завдання, оновлювати їх щорічно;

8. давати студентам приклади готових робіт;

9. обговорювати зі студентами приклади якісного та неякісного академічного письма;

10. упродовж роботи студента над текстом проводити щонайменше одну проміжну перевірку чорнового варіанту письмової роботи, надавати відгук і рекомендації до тексту; структурувати виконання роботи у часі із проміжними перевірками кожного етапу її підготовки;

11. студенти можуть рецензувати роботи один одного: надавати їм для цього критерії оцінки;

12. об'єктивно оцінювати результати навчання студентів.

Наголошуючи про вищезазначені інструменти навчання академічному письму, не варто забувати про виклад вимог до змісту самої роботи, про роз'яснення питань логічної структури тексту, формулювання гіпотез, їх доведення чи спростування, пошуку якісних літературних джерел, дотримання стандартів оформлення тексту та бібліографії, тощо.

Результати навчання студента із академічної доброчесності полягають у їх здатності:

1. діяти у професійних і навчальних ситуаціях із позицій академічної доброчесності та професійної етики;

2. самостійно виконувати навчальні завдання;

3. коректно посилалися на джерела інформації у разі запозичення ідей, тверджень, відомостей;

4. усвідомлювати значущість норм академічної доброчесності;

5. оцінювати приклади людської поведінки відповідно до норм академічної доброчесності;

6. давати моральну оцінку власним вчинкам, співвідносити їх із моральними та професійними нормами, тощо.

Для якісного академічного письма здобувачі мають опанувати знання й навички:

1. шукати, обирати й оцінювати якість джерел;

2. робити нотатки, завжди вказуючи джерело;

3. виділяти головні думки в тексті;

4. підсумовувати текст та ідеї;

5. перефразовувати чужі думки своїми словами стисло, детально, без зміни змісту цих думок;

6. правильно описувати посилання на джерело;

7. правильно цитувати;

8. знати про форми академічного плагіату і про шляхи запобігання йому;

9. формулювати і чітко висловлювати власні думки;

10. знати структуру академічного тексту;

11. вміти у власному тексті відокремити текст цитат;

12. володіти іноземними мовами, передусім англійською.

Проект морально-етичного кодексу учасників освітнього процесу ХНАДУ розробляється первинними профспілковими організаціями та органами студентського самоврядування ХНАДУ; обговорюється в колективі ХНАДУ шляхом розміщення його на офіційному сайті; схвалюється рішенням Студентської ради ХНАДУ та профспілковими комітетами первинної профспілкової організації

ХНАДУ та студентів; затверджується рішенням Вченої ради ХНАДУ та вводиться в дію наказом ректора ХНАДУ.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. СТБНЗ 67.0-01:2019: Правила академічної доброчесності учасників освітнього процесу Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. – Харків: ХНАДУ, 2019.

*Гривко А. В.,
канд. пед. наук, ст. наук. співробітник відділу моніторингу та оцінювання якості
загальної середньої освіти,
Інститут педагогіки НАПН України*
*Ситник О. В.,
канд. наук із соц. комунікацій, доцент кафедри мультимедійних технологій та
медіа дизайну,
Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка*

ДО ПИТАННЯ ПРО НАПЯМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНІЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ

Результати дослідження щодо реалізації принципів академічної доброчесності в українській системі освіти [1, 2] свідчать про актуальність заходів, спрямованих на інформування суспільства про необхідність формування культури доброчесності в усіх учасників освітнього процесу в аспекті як покращення якості надання освітніх послуг, так і підвищення рівня навчальних досягнень здобувачів освіти. До загальних питань, які мають бути широко висвітлені, відносимо такі: 1) багатоаспектність поняття академічної доброчесності (АД); 2) проблеми, до яких призводять порушення принципів і правил академічної етики; 3) чинники, які зумовлюють такі порушення; 4) шляхи подолання виявлених або попередження

можливих проблем, пов'язаних із академічною недоброчесністю. Важливість висвітлення питання багатоаспектності поняття АД пов'язуємо з тим, що його розуміння часто зводиться лише до плагіату. Однак таке тлумачення стосується тільки одного аспекту проблем, на вирішення яких спрямовано необхідність формування АД суспільства, зокрема організаційних (доступ до освіти) і навчально-методичних (розроблення методик навчання й оцінювання, засобів навчання та використання їх у освітньому процесі, об'єктивне оцінювання навчальних досягнень, проведення досліджень і висвітлення їх результатів та ін.), що залежать від особистісної культури доброчесності учнів/студентів, батьків, учителів/викладачів, осіб, що обіймають адміністративні посади в освітніх і наукових інституціях. Це питання також пов'язане з розумінням термінології предметного поля АД, наприклад, розмежування понять «плагіат» та «академічний плагіат», «авторське право» та «майнове право», розрізнення академічного плагіату та помилок цитування та ін.

Друге питання стосується наслідків недоброчесності в освіті, до яких, зокрема, відносимо формування недовіри до системи освіти і науки, лояльне ставлення суспільства до порушень АД у зв'язку з масовістю їх та сприйманням цього явища як норми, що зумовлено пріоритетністю особистісних інтересів членів суспільства. Чинниками такого явища може бути відсутність культури АД і відповідальності за її порушення, а також незнання законів, якими регулюється АД. Висвітлення цих питань є необхідним для формування цілісного уявлення суспільства про АД та імплементації її принципів в освітньому та науковому середовищах.

Водночас не менш важливими є часткові питання дотримання принципів академічної етики, що стосуються окремих галузей освіти і науки. Так, у галузі підручникотворення та видавництва навчальної літератури проблемними залишаються питання щодо академічного плагіату ілюстративного матеріалу та авторських методик, що пов'язано, зокрема, із відсутністю в Україні належного

правового регулювання та захисту авторських прав на інтелектуальні та творчі продукти, які знаходяться у вільному доступі в мережі Інтернет; використання в підручниках посилань на мультимедійні матеріали вебресурсів, а також дотримання правил розміщення на сторінках навчальної книги відповідних логотипів. Прикладом цього є інфографічне маркування завдань підручника, виконання яких передбачає перегляд певного відеоматеріалу на YouTube, логотипом цього інтернет-ресурсу. Таке використання елементів фірмової символіки YouTube, відповідно до умов ліцензійної угоди, потребує спеціального дозволу [3]. Цей приклад, як і випадки використання в підручниках матеріалів із мережі Інтернет, свідчить про необхідність поінформованості суб'єктів видавничої справи про дію ліцензій захисту авторського права в цифровому середовищі та врахування їх під час написання та створення макету підручника. З іншого боку, автори мають знати й використовувати інструменти збереження авторських прав щодо своїх продуктів творчості, розміщених у мережі Інтернет, які, зокрема надає модель Creative Commons, що охоплює 6 типів ліцензій [4].

В аспекті захисту авторського права цікавим також є досвід електронного офісу Бюро авторських прав (США) [5], за допомогою реєстраційного порталу якого можна в режимі онлайн зареєструвати авторські права на різні типи неопублікованих творів (у тому числі графічні, музичні, скульптури тощо) зокрема для захисту їх в мережі Інтернет.

Питання авторських прав щодо матеріалів із мережі Інтернет є актуальним не лише у процесі створення підручників та інших засобів навчання, а й у аспекті використання навчальних матеріалів різного формату, зокрема цифрових, під час навчального процесу, у тому числі дистанційного та онлайн-навчання. Для України важливим є вивчення зарубіжного досвіду регулювання означеного аспекту освіти. Одним із таких визначаємо законодавчий акт про технологію, освіту та гармонізацію авторських прав («TEACH») [6], спрямований на захист

інтелектуальної власності на онлайн-ресурси, які використовуються в навчальному середовищі.

Отже, науковий аналіз дав змогу визначити напрями імплементації принципів академічної доброчесності в освітньому середовищі України. Серед них вирізняємо, зокрема, такі: інформування суспільства про АД та вивчення зарубіжного досвіду впровадження принципів АД в освітньо-науковий простір.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аналітична довідка за результатами досліджень практик академічної доброчесності у вищих навчальних закладах України. Міністерство освіти і науки України, Інститут освітньої аналітики, 2016. – <https://iq.vntu.edu.ua/repository/getfile.php/592.pdf>.

2. Огляди ОЕСР на тему доброчесності в освіті: Україна 2017 Переклад з англ. Інститут розвитку освіти. – Київ : Таксон, 2017. – 14 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://iro.org.ua/uploads/OECDrev_ua_K+P293_out2_\(1\).pdf](http://iro.org.ua/uploads/OECDrev_ua_K+P293_out2_(1).pdf).

3. Ресурси бренду YouTube. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.youtube.com/intl/uk/about/brand-resources/#logos-icons-colors. Дата звернення: 03.04.2020.

4. Ліцензії Creative Commons. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://creativecommons.org/licenses/?lang=uk>. Дата звернення: 03.04.2020.

5. Registration Portal. U.S. Copyright Office. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.copyright.gov>. Дата звернення: 04.04.2020.

6. The TEACH Act. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.copyright.gov/docs/regstat031301.html>. Дата звернення: 04.04.2020.

*Грозна О. О.,
асистент кафедри мультимедійних технологій і медіадизайну Інституту
журналістики,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДНИК ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій відкрив людству необмежений доступ до інформації. Але разом із великими можливостями приходить і велика відповідальність. Легкий доступ до інформації став причиною недоброчесного її використання. Звідси плагіат, фальсифікація, фабрикація відомостей тощо. Питання впровадження принципів академічної доброчесності як підґрунтя відповідального використання, творення й передавання інформації на всіх освітніх рівнях є актуальним і нагальним в умовах розвитку інформаційного суспільства.

Поняття академічної доброчесності в Законі України «Про освіту» тлумачиться як «сукупність етичних принципів та визначених правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової або творчої діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1]. У Законі визначено, що саме означає академічна доброчесність для науково-педагогічних кадрів та здобувачів освіти, а також окреслено відповідальність за порушення перелічених положень. Прийняття цього Закону дало поштовх до вживання заходів щодо дотримання принципів академічної доброчесності в українському освітньому просторі.

Загалом академічну доброчесність доцільно розглядати не лише як корпоративну культуру, а й як культуру особистості, оскільки доброчесність формується на базових людських цінностях: чесність, довіра, справедливість, повага та відповідальність [2]. Чесна й етична поведінка, довіра й повага між професорсько-викладацьким складом та здобувачами освіти, справедливе

оцінювання результатів праці, відповідальність за свою роботу – це базові принципи, на яких має ґрунтуватись робота закладів освіти. Відповідно до цього дотримання академічної доброчесності повною мірою залежить від того, якими особистісними цінностями керується кожен учасник освітнього процесу.

Найпоширенішим порушенням принципів академічної доброчесності в системі вищої освіти є плагіат. У Законі України «Про освіту» зазначено, що «академічним плагіатом є оприлюднення наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства» [1]. На практиці плагіат часто зустрічається у таких формах: повне копіювання чужої роботи; публікація суміші власних і запозичених аргументів; перефразування (рерайтинг) чужої роботи без зазначення джерела; самоплагіат. Науковці різних країн проводять дослідження, аби виявити причину плагіату; зрозуміти, чому студенти й науковці порушують норми доброчесності. Одне із таких експертних досліджень було проведено у 2016 році українською дослідницею Оленою Рижко. В експертному опитуванні взяли участь 63 особи, серед яких – викладачі та члени Науково-методичної комісії з журналістики та інформації Міністерства освіти і науки України. Експерти розділили причини плагіату на суб'єктивні та об'єктивні. Серед суб'єктивних було виокремлено такі: лінь і неспроможність; несформованість критичного мислення; брак креативності; брак совісті й відповідальності; впевненість у безкарності; низький інтелектуальний рівень; неповага до праці іншого; прагнення статусу без наявності задатків. Об'єктивними причинами плагіату експерти визначили неконтрольований доступ до інформації в інтернеті; нездатність академічної еліти продукувати нові ідеї; закритість і збідненість вітчизняного інтелектуального поля; нестача часу, зумовлена завищеними вимогами при відсутності належних умов; недоступність джерел; складність визначення першоджерела через засилля плагіату; незнання норм авторського права; корупція; безкарність тощо [3]. Тобто,

якщо умовно скласти портрет плагіатора, можна побачити ліниву некреативну людину з низьким інтелектуальним рівнем, що впевнена у власній безкарності. Такий науковець порушує одразу усі п'ять основоположних цінностей доброчесності. Це підтверджує думку про те, що дотримання етичних принципів і правил повністю залежить від особистісних цінностей і сформованості на їх основі культури доброчесності людини.

Одним із різновидів порушень принципів академічної доброчесності є списування. Дослідження «Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку», проведене у 2014–2015 роках із залученням 1928 студентів, показало низький рівень академічної культури здобувачів вищої освіти. За результатами дослідження у 41 % студентів відсутня мотивація до навчання при вступі до закладу вищої освіти; 78 % опитаних використовують різні види академічного шахрайства під час іспиту (шпаргалки, списування); понад 90 % використовують плагіат в тій чи іншій формі. Причинами плагіату студенти визначають великий обсяг завдань; непрофесіоналізм викладача; узвичаєність дій; відсутність чітких норм щодо універсалізації оцінювання робіт [4].

Отже, результати проаналізованих досліджень дають змогу зробити висновок про необхідність підвищення рівня академічної культури всіх учасників академічної спільноти. Розв'язання означеної проблеми вбачаємо у запровадженні таких заходів:

1. Кодекс академічної честі в університетах має бути обов'язковим документом. За дослідженням Міністерства освіти і науки України, станом на серпень 2016 року такий документ було розроблено в 27 закладах вищої освіти [5]. Станом на грудень 2017 року таких ЗВО було вже 73 [6]. Ймовірно, сьогодні такі документи затверджені або розробляються більшою кількістю ЗВО.

2. Вивчення академічного письма й принципів академічної доброчесності має бути обов'язково імplementовано в навчальні плани. Водночас формування таких

компетентностей має бути передбачено на всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях: бакалавраті, магістратурі, аспірантурі. Здобувачі освіти мають не лише володіти принципами академічного письма, а й розуміти відповідальність за порушення етичних норм [7].

3. Відповідальним за популяризацію фундаментальних цінностей доброчесності має бути насамперед викладач. На власному прикладі, через набуття особистісних цінностей, викладач має популяризувати й доносити ці базові цінності до студентства. Освітній процес має проходити в атмосфері довіри, відповідальності, чесності, поваги, справедливості.

Як висновок можна зазначити, що лише коли обидві сторони освітнього процесу сприйматимуть фундаментальні принципи академічної доброчесності як систему власних цінностей, можна буде говорити про масовізацію імплементації їх у освітній простір.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/zakoni-ukraini/65715.html>.

2. Фішман Т. Фундаментальні цінності академічної доброчесності / Теді Фішман. – Перекладено за виданням «The Fundamental Values of Academic Integrity», видання друге. Міжнародний центр академічної доброчесності. Університет Клемсон, 1999. – 39 с. – Режим доступу: https://www.academicintegrity.org/wp-content/uploads/2019/04/Fundamental_Values_version_in_Ukrainian.pdf.

3. Рижко О. М. Плагіат у соціальнокомунікаційному вимірі початку XXI століття: природа явища та історія боротьби. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.01 «Теорія

та історія соціальних комунікацій». – Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, Київ, 2017.

4. Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку : матеріали для ознайомлення з результатами проекту № 49169 [Електронний ресурс] / Східноукр. фонд соц. дослідж., Ін-т соц.-гуманіт. дослідж. ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – Електрон. дан. – Україна, Київ. – Режим доступу: http://fond.sociology.kharkov.ua/images/docs/academ_cult/material.pdf.

5. 27 українських університетів мають Кодекси честі студента або його аналоги, 23 – етичні кодекси викладача або його аналоги у відкритому доступі, – дослідження МОН [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України. – 2016. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2016-08-09-doslidzhennya-27-ukrayinskix-universitetiv-mayut-kodeksi>.

6. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності / упорядники матеріалів: В. Бахрушин, Є. Ніколаєв ; Проект сприяння академічній доброчесності в Україні. – 2019. – 41 с.

7. Рекомендації щодо забезпечення принципів академічної доброчесності. Підкомісія 303 «Академічна доброчесність» Науково-методичної комісії 15 з організаційно-методичного забезпечення вищої освіти. – К. : Міністерство освіти і науки України, 2016. – 24 с.

*Даниленко О. В.,
д-р. істор. наук, доцент, професор кафедри історії світового українства,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

*Даниленко С. В.,
канд. істор. наук, доцент кафедри джерелознавства
та спеціальних історичних дисциплін,
Національний педагогічний університет імені Михайла Драгоманова*

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ В УТВЕРДЖЕННІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Нині вже аксіома, що проблема академічної доброчесності – контрверсійна, багатопланова й гостро актуальна як для України, так і всього світу. Для соціальної й інтелектуальної спільноти вона не нова. Привласнення продуктів чужої праці, в т. ч. інтелектуальної, – явище, що має давню «традицію». Не «чужим» воно було й для української інтелектуальної історії.

Особливо загострилася проблема в останні десятиріччя. Плагіат, академічна недоброчесність сьогодні – своєрідний коронавірус, що вразив науково-освітню сферу України. І найбільше – її соціально-гуманітарну складову. За деякими даними, плагіат містять, залежно від галузі знань, від 5 % до 80 % дисертацій [1]. Проблема плагіату, за визначенням ученого-юриста Галини Ульянової, «є наслідком переоцінки цінностей у суспільстві, низького рівня правової культури, руйнування морально-етичних засад професійної поведінки» [2, с. 23].

На нашу думку, серед причин поширення академічної недоброчесності в Україні є, передусім, трансформаційні втрати суспільства при переході від командно-адміністративних до ринкових відносин, девальвація знань, деградація освіти і науки, моральних принципів і норм суспільної поведінки, постійно зростаючий обсяг доступної інформації. Трансформаційний хаос призвів до погоні чиновників різного рангу і калібру, політиків, громадських діячів за науковими ступенями і званнями. Як справедливо зазначив ректор Національного

педагогічного університету імені М. П. Драгоманова в Києві академік Віктор Андрущенко: «більшість чиновників... вважають себе нереалізованими, якщо не здобули відповідного наукового статусу» [3]. Тож, окремі голови радянських колгоспів чи компартійні функціонери, що встигли незаконно «прихватувати» частину державного майна, стали швидко захищати кандидатські і докторські дисертації, здобули звання академіків, зайняли високі посади в науково-освітній чи державній ієрархії. Дехто зумів, як політик В. Медведчук, захистити за рік і кандидатську з юриспруденції (1996), і докторську (1997) дисертації. Навіть почали створювати академії «під себе».

Практика гострайтерів («найманих авторів», «наукових рабів» – як позначили їх журналісти), безконтрольна «роздача» чиновниками чиновникам наукових ступенів при загальному зубожінні науки через мізерне державне фінансування – стала досить поширеною. Відповідно до суспільних реалій знижувався науковий рівень інноваційної культури. Врешті, наукова спільнота та суспільство загалом почали виявляти серйозну стурбованість щодо наукового рівня дисертацій, монографій, навчальної літератури, що містили плагіат і текстові запозичення. Першими почали викривати випадки плагіату науковці, які постраждали від нього. Вони апелювали до громадськості передусім через журналістів, засоби масової інформації.

Важливість дотримання принципів академічної доброчесності знайшла свій вияв у законодавчих актах України, зокрема «Законі про освіту» (стаття 42 «Академічна доброчесність») [4]. Українські ЗВО в останні роки намагалися активно декларувати дотримання принципів академічної доброчесності (це можна прослідкувати на веб-сторінках навчальних установ та їх окремих підрозділів – Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка [5], юридичного факультету Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди [6], Харківського національного економічного університету імені С. Кузнеця [7], Поліського національного

університету [8], Херсонського державного університету [9], Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника [10] та ін.). Багато уваги дотриманню принципів академічної доброчесності приділяється в роботі Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯО) [11]. З лютого 2016 р. почав свою роботу Проект сприяння академічній доброчесності в Україні – SAIUP [12].

Проблема плагіату, наукової недоброчесності може вирішуватися в двох площинах – юридичній і морально-психологічній. Однак у сучасному українському суспільстві, в якому правозахисна система слабо зорієнтована на встановлення соціальної справедливості, їй, як правило, не довіряють потерпілі (або не мають матеріально-фінансових можливостей діяти через суди), громадські викривачі, журналісти, тому вона не набирає юридичного виміру. Та й для держави лише юридична експертиза може коштувати не одну сотню тисяч гривень. Тож основною сферою протидії залишається морально-етична, і роль засобів масової інформації, наукової періодики в цьому сенсі є, на нашу думку, визначальною. Звинувачення в плагіаті нерідко спочатку ширяться мережею інтернет та ЗМІ, одержують широкий розголос і мають «лікувальний» вплив як на носіїв плагіату, «копіпейсту», так і загалом на науково-освітнє середовище. Засоби масової інформації – це своєрідний термометр, що демонструє температуру науково-освітньої сфери, показує ступінь її соціального і морального здоров'я. Завдяки ЗМІ, рівень плагіату в науці й освіті може бути суттєво зниженим.

Роль засобів масової інформації в утвердженні академічної доброчесності може проявлятися в наступному:

- оприлюднення фактів плагіату, розголошення інформації про зміст і особливості проявів академічної недоброчесності;
- привернення уваги фахівців до повнішого та ретельнішого аналізу праць, звинувачених у плагіаті, правоохоронних органів до можливого юридичного захисту авторського права, інтересів суспільства і держави загалом;

- апеляція до совісті і честі авторів плагіату з метою визнання ними їхньої провини;
- розвінчування псевдонаукових робіт, теорій і гіпотез;
- відновлення справедливості і забезпечення прав дійсних авторів, захист їхнього наукового іміджу, імені;
- забезпечення процесу пошуку істини у професійних, фахових науково-освітніх межах, без впливів політичних чи корупційних (як наклеп, прагнення «заробити» на звинуваченнях);
- засоби масової інформації, залежно від гостроти проблеми, можуть орієнтувати на захист прав інтелектуальної власності в судовому порядку;
- ЗМІ можуть відігравати медіаційну роль у розв’язанні спорів, що виникають у зв’язку з плагіатом. Вона, по суті, є альтернативою судовій практиці розв’язання конфліктів. ЗМІ як своєрідний медіатор (посередник) дають можливість публічно надати аргументи автора і плагіатора, порівняти, співставити і зробити для наукової громадськості відповідні висновки, а сторонам спору прийняти адекватні рішення. Оскільки в Україні, як нам відомо, поки що відсутній соціальний нормативний акт про медіацію, то роль ЗМІ в цьому контексті, на наш погляд, ще більше зростає;
- ЗМІ можуть порушувати питання про фінансове покарання плагіаторів, як це передбачено законодавством;
- створення навколо плагіаторів атмосфери несприйняття, відторгнення, фактичного витіснення їхньої «продукції» з науково-освітнього простору;
- популяризація положень Етичного кодексу ученого (2009), кодексів етики університетів, інформація про акції «академічна негідність року», «токсичний ректор» та ін.;
- поширення серед науково-освітнього загалу матеріалів інфобюлетеня «Академічна доброчесність»;

– стимулювання подальших новацій МОН України «для підтримки стійких змін в освіті України на національному рівні» [12];

– просвітницька місія ЗМІ, поширення міжнародного досвіду боротьби з академічною недоброчесністю, можливе запровадження у вищих навчальних закладах та наукових установах України, за прикладом Німеччини, наукових омбудсменів;

– функція оберегу істинної науки від зневажливого ставлення до неї з боку окремих представників ЗМІ чи дописувачів. Та й «боротьбу за академічну доброчесність, наголошує доктор фізико-математичних наук М. Стріха, теж дуже важливо не дискредитувати, не зробити її замовним способом поррахунків з тим або іншим опонентом» [13].

Засоби масової інформації можуть багато зробити для усвідомлення суспільством того факту, що це його хвороба, яку треба подолати. Викриваючи факти академічної недоброчесності, ЗМІ покликані цілеспрямовано формувати позитивну громадську думку про українську науку, її досягнення, масштаби науково-технологічних звершень, їхній вплив на життя суспільства, підвищувати рівень довіри населення до науки.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Громлюк І. Мисливці за плагіатом. Як група науковців шукає в Україні горе-академіків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://is.gd/iiIyhj> (дата звернення 30.03.2020).

2. Ульянова Г.О. Методологічні проблеми цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату. Дис. доктора юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2015.

3. Андрущенко В. Академічна недоброчесність як виклик інтелектуальній спроможності нації // Дзеркало тижня. – 23 червня – 6 липня 2018. – вип. 24-25.

4. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 30.03.2020).

5. Академічна доброчесність. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iir.edu.ua/education/academic_integrity (дата звернення 30.03.2020).

6. Юридичний факультет: Академічна доброчесність. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hnpu-laws.in.ua/академічна-доброчесність> (дата звернення 30.03.2020).

7. Академічна доброчесність – Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.hneu.edu.ua/akademichna-dobrochesnist> (дата звернення 30.03.2020).

8. Академічна доброчесність – Поліський Національний Університет. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://znau.edu.ua/2016-03-31-14-11-10/akademichna-dobrochesnist> (дата звернення 30.03.2020).

9. Херсонський державний університет. Академічна доброчесність. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kspu.edu/Information/Academicintegrity.aspx> (дата звернення 30.03.2020).

10. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Положення про запобігання плагіату. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату> (дата звернення 30.03.2020).

11. Національне агентство із забезпечення якості освіти. Академічна доброчесність. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/академічна-доброчесність> (дата звернення 30.03.2020).

12. Про проект SAIUP [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.saiup.org.ua>.

13. Стріха М. Про академічну доброчесність та дослідника «України, яка не відбулася» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://is.gd/d47XI4> (дата звернення 30.03.2020).

*Дорожко А. О.,
аспірантка,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди*

ПОНЯТТЯ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ У ВИЩІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ

У наш час питання порушення академічної доброчесності у вигляді плагіату є досить актуальним не тільки у вищій педагогічній освіті, а у системі вищої освіти взагалі.

Закон України «Про вищу освіту» дає таке визначення академічному плагіату: «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства» [3]. Отже, з визначення зрозуміло, що основною ознакою академічного плагіату є відсутність належних посилань на використані джерела.

Натомість вчений Т. Фішман з університету Клемсон (США) ототожнює плагіат з крадіжкою та обманом і зазначає що плагіат є порушенням авторського права. На його думку, плагіат виникає у тих випадках, коли особа використовує чужі слова, ідеї чи результати праці, не посилаючись на джерело з якого вони були запозичені, зі свідомою метою отримати певну вигоду, користь або пошану [1].

На думку Крістіана Фааля, професора кафедри кримінального права та філософії Грайфсвальдського університету (ФРН), існують такі види плагіату: 1) повний плагіат; 2) плагіат-переклад; 3) структурний плагіат; 4) плагіат, не зважаючи на наявність посилань.

Також деякі дослідники виділяють такий вид плагіату як самоплагіат, який «передбачає використання власних попередніх праць автора в іншому контексті,

без посилань на те, що такий текст вже був раніше використаний або опублікований» [2].

Проаналізувавши різні літературні джерела, присвячені питанню порушення академічної доброчесності, ми прийшли до висновку, що до найголовніших чинників академічного плагіату можна віднести:

- неусвідомлення особою, що вона використовує плагіат;
- перевантаження викладачів;
- невиправдано надлишковий обсяг письмових робіт;
- відсутність чітких норм оцінки оригінальності тексту;
- значний обсяг теоретичного матеріалу в письмових роботах, відсутність практичного спрямування;
- толерантне ставлення наукової спільноти до плагіату;
- неактуальність тем письмових робіт.

Багато зарубіжних і вітчизняних вчених вивчали питання плагіату та висвітлювали це у своїх роботах. Досліджували сутність плагіату такі вчені як В. Кохан, М. Мінц, І. Петренко, Н. Стукало; детермінували причини і наслідки відповідного явища Г. Єфімова, І. Романова; аналізували ефективність існуючих технологій виявлення плагіату І. Краузе, О. Порало, О. Штефан. Але не зважаючи на це, на сьогоднішній день майже відсутні ґрунтовні праці, що стосуються стратегії протидії плагіату в академічному середовищі на рівні державної освітньої політики, конструювання правового інструментарію боротьби з цим явищем [2].

Методи запобігання академічної нечесності найбільш поширені у практиці західних навчальних закладів. Західний досвід покарання за нечесність: від перездачі іспиту, перепрослуховування курсу і переписування роботи до виключення з університету.

Одним з найважливіших заходів по запобіганню плагіату, які дозволяють максимально підвищити ступінь оригінальності студентських робіт, безперечно є

комп'ютерна перевірка.

Проте існують й інші дієві методи запобігання плагіату. Задля уникнення цього явища потрібно ознайомлювати студентів з основними вимогами до написання письмових робіт з акцентуванням уваги на принципах наукової етики; навчати студентів грамотному висловлюванню своїх думок, академічному письму, а також вміню цікаво презентувати матеріал; пояснювати студентам, що творча робота має бути індивідуальною та унікальною та повністю розкривати задану тему; обов'язково інформувати їх щодо відповідальності у разі виявлення факту академічного плагіату, а також вносити в навчальні програми обов'язкове вивчення методів написання дослідницьких матеріалів з уникненням плагіату [4].

Отже, можна зробити висновок, що академічна нечесність є руйнівною силою, яка негативно впливає на академічне життя закладів вищої освіти, знецінюючи якість освіти. На нашу думку, ще одним дієвим засобом для запобігання дій, що порушують академічну гідність, може слугувати створення в закладі вищої освіти кодексу академічної доброчесності або так званого кодексу честі, що буде ґрунтуватися на принципах довіри і поваги. Саме відчуття відповідальності за свої вчинки сприяє вихованню академічної чесності не тільки серед студентів, а й серед викладачів [4].

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Fishman T. «We know it when we see it» is not good enough: toward a standard definition of plagiarism that transcends theft, fraud, and copyright. 4th Asia Pacific Conference on Educational Integrity (4APCEI). 28-30 September 2009, University of Wollongong NSW Australia, – 2010, p.1-4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ro.uow.edu.au/apcei/09/papers/37>.

2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – К.: Таксон, 2016. – 234 с.

3. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

4. Плагіат у студентських роботах: методи виявлення та запобігання / Стукало Н. В., Ковальчук К. В. та інші / ДНУ ім. О. Гончара, кафедра міжнародної економіки і світових фінансів, 2013. – 44 с.

*Дятленко Т. І.,
канд. пед. наук, доцент
кафедри української мови, літератури та методики навчання,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

ПРОБЛЕМА ПЛАГІАТУ ЯК АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Останні кілька років у освітньому середовищі на різних рівнях усе частіше почали порушувати проблему плагіату, списування та академічної доброчесності. Це питання набуло неабиякої актуальності на всіх ланках освітнього процесу і вітчизняної науки взагалі.

Про гостроту окресленої проблеми свідчать і низка наукових розвідок вітчизняних дослідників. Так, Т. Фінікова академічну доброчесність вважає національною потребою; М. Дойчик, аналізуючи сучасні поширені практики списування, роздумує над важливістю академічної доброчесності на сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти і науки, а також висловлює деякі застереження щодо життєвої необхідності вирішення окресленої проблеми чи данину моді. А. Мельничайко, А. Артюхов, О. Меньшов аналізують наукові дослідження і на конкретних прикладах виокремлюють прояви академічної нечесності. Ваважаємо, що наукових розвідок з часом буде все більше, оскільки проблема плагіату у

вітчизняному освітньому середовищі вже наболіла і потребує вирішення. Плагіат – це зло, яке шкодить розвитку і становленню України як незалежної і високорозвиненої держави в цілому.

На наш погляд, основною причиною плагіату і списування різного роду інформації, привласнення її частково чи в повному обсязі є відсутність культури, яку необхідно формувати і розвивати від самого народження людини і впродовж всього життя. У нашій же країні панує терпиме ставлення до окресленої проблеми, ігнорування її на різних рівнях, відсутність правових механізмів захисту інтелектуальної власності, неефективність засобів боротьби із плагіатом як явищем поширеним і традиційним. На сучасному етапі розвитку засобів передачі інформації і різних джерел доступу до неї практика плагіату поглибилася.

Виконуючи завдання стажування, ми провели опитування й анкетування серед студентів, із якими працюємо. Результати засвідчують, що 100 % опитаних скачували із інтернету реферати, курсові роботи, статті, фрагменти монографій. Із цими матеріалами виступали на практичних, семінарських, лабораторних заняттях і отримали позитивні оцінки. При цьому більшість опитаних до плагіату як системного явища ставляться терпимо, хоча й усвідомлюють шкоду в цьому як для себе особисто, так і для суспільства в цілому. Лише 2 % респондентів вважають, що така ситуація неприйнятна і потребує поетапних змін, а також засобів впливу і покарання тих студентів, які від списування отримують неправомірну вигоду.

Виходячи із цього, наголошуємо, що академічну культуру суспільства в цілому і кожної окремої людини не виховаєш і не утвердиш за короткий проміжок часу. Для цього необхідна чітка й системна політика держави, неухильне дотримання чинного законодавства і виконання засобів покарання всіма членами суспільства не залежно від посад і соціального статусу.

Вирішальну роль у формуванні академічної доброчесності майбутніх студентів і науковців відіграють сучасні заклади середньої освіти, зокрема учительська спільнота. Нині в школах активно обговорюється порушена проблема,

але цього не достатньо. Тексти відповідного змісту повинні бути введені у шкільні підручники зі всіх шкільних предметів, починаючи із першого до випускного класу. На окремих заняттях гуманітарного напрямку доцільно активно впроваджувати у практику написання есе та інших видів творчих робіт у класі, щоб дитина ще в шкільні роки навчилася не лише цінувати інтелектуальну працю, але й отримувати естетичну насолоду від розумової діяльності і напруження. Окрім того, ми вважаємо, що ознайомлення із змістом Статті 42 закону України «Про освіту» також буде доречним і корисним. Стаття 42. Академічна доброчесність.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

У законі вперше розписано, що означає дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками, а також здобувачами освіти. Порухенням академічної доброчесності вважається академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання тощо.

Чинним законом передбачено і відповідальність за порушення академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками закладів освіти, а також здобувачами освіти. Що, безперечно, на часі. Головне, щоб цей закон працював і виконувався всіма, хто до цього причетний. На жаль, практика нашої держави свідчить, що не всі найкращі закони реалізуються в життя суспільства повною мірою.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України № 37-38 від 18.03.2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

2. Етичний кодекс ученого України. Національна академія наук України. 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002550-09/conv?lang=ru>.

3. Борисова Е. И., Полищук Л. И., Суворов А. Д. Академическая этика и мотивация студентов: история двух вузов. Препринт WP10/2013/03. Серия WP10. М.: НИУ ВШЭ, 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.hse.ru/data/2014/01/10/1341035082/WP10_2013_03_f_.pdf.

*Зеленько О. О.,
канд. екон. наук, доцент кафедри економічної теорії,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ)

Сучасний етап реформування системи вищої освіти в Україні актуалізував питання якості результатів науково – методичної роботи викладачів та підготовки майбутніх фахівців. Однією із проблемних сфер виявилось питання дотримання академічної доброчесності усіма сторонами освітнього процесу. Так, дослідження «Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку», яке проводилось у 2015 р. свідчить, що 67 % опитаних студентів систематично використовують таку форму академічного шахрайства, як списування, понад 90 % студентів у тій чи іншій формі використовують плагіат [1].

Перевірка текстів в освітній сфері у 2018 р. за допомогою сервісу Unichesk виявила, що середній показник текстових збігів становив 33,16 % [3].

Усвідомлюючи проблему та розуміючи, що академічна доброчесність є надзвичайно важливою умовою для формування і підтримання довіри до результатів роботи науково – педагогічної спільноти і для підтвердження рівня освіти в університетах, Міністерство освіти і науки України здійснило низку кроків, які покликані змінити ситуацію на краще. У 2017 р. в Законі України «Про освіту» з'явилася ст.42 у якій було розкрито поняття «академічна доброчесність» та визначено її складові, наведено перелік порушень академічної доброчесності. [2] Згідно ст. 42 зазначеного закону, академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [2].

Віддаючи належне важливості вирішення проблеми академічної доброчесності в системі вищої освіти у ХНПУ імені Г. С. Сковороди з урахуванням вимог українського законодавства та рекомендацій Міністерства освіти і науки України були здійсненні організаційні кроки, які спрямовані на розробку процедур і правил, що покликані забезпечити прозорість навчальної і наукової діяльності, формування культури академічної доброчесності в університеті. З цією метою були розроблені та прийняті Кодекс академічної доброчесності та Положення про комісію з академічної доброчесності. Зазначені документи є складовою внутрішньої документації, яка спрямована на дотримання високих професійних стандартів в освітній, науковій і виховній сферах. Згідно Кодексу, перевірку на академічний плагіат підлягають усі студентські роботи (тези доповідей на конференціях, статті, конкурсні наукові роботи, кваліфікаційні та магістерські роботи), наукові і навчально – методичні роботи викладачів, звіти з виконання науково – дослідних робіт, що фінансуються за рахунок державного або місцевих

бюджетів. Зазначені види робіт повинні перевірятись на кафедрах університету за допомогою програмних засобів, які є у вільному доступі в мережі Internet. За результатами перевірки автору видається довідка, де зазначається визначена ступінь оригінальності тексту. Перевірка дисертацій та наукових статей, що подаються до редакційних колегій журналів проводиться Інститутом інформатизації освіти ХНПУ за допомогою сервісу Unicheck. Довідки про результати перевірки вищезазначених робіт є підставою для розгляду і прийняття відповідних рішень стосовно наявності порушень академічної доброчесності, які приймаються на кафедрах, спеціалізованих вчених радах, організаційних комітетах конференцій і редакційних колегіях наукових журналів університету. Таким чином, згідно положень Кодексу в університеті створюється багаторівнева система контролю за дотриманням академічної доброчесності: виявлення порушень здійснюється викладачами (в межах дисциплін, які вони викладають), факти порушень співробітниками університету виявляються посадовими особами університету (керівники структурних підрозділів, спеціалізованих вчених рад, оргкомітетів конференцій, редакцій наукових журналів). Детально прописана у Кодексі відповідальність за порушення академічної доброчесності усіма учасниками навчального процесу.

З метою розгляду порушень академічної доброчесності в ХНПУ створена комісія з академічної доброчесності, склад якої розглядається і затверджується Вченою радою університету. Комісія має право одержувати, розглядати заяви щодо порушення Кодексу та готувати відповідні висновки, призначати різні види академічної відповідальності для здобувачів вищої освіти та співробітників університету.

Особливу увагу в університеті приділяють попередженню порушень академічної доброчесності. З цією метою проводяться різноманітні профілактично – виховні заходи: інформування науково – педагогічних працівників та студентів про правила академічної доброчесності та необхідність їх дотримання,

розповсюдження інформаційних і методичних матеріалів, які підвищують обізнаність із цієї проблеми, інформаційно – консультативне супроводження учасників освітнього і наукового процесів, проведення тренінгів та програм підвищення кваліфікації для викладачів та ін.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2015-07-17/2015.pdf>.
2. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Сідляренко А. Академічна доброчесність: як боротись з плагіатом в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/akadem-dobrochesnist/64191/>.

*Зенченко Т. Ф.,
канд. пед. наук, викладач кафедри теорії
та методики початкової освіти,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасні тенденції в освітньому просторі України як частини Європейського освітнього простору зумовили зміну ставлення громадянського суспільства до вищої освіти. Освітня спільнота позитивно відреагувала на засади, окреслені Стандартами і рекомендаціями щодо забезпечення вищої освіти в Європейському просторі вищої освіти (ESG), ухвалені Міністерською конференцією в Єревані, 14-

15 травня 2015 року [4]. У зазначених Стандартах вищій освіті відведено важливе місце як складника соціально-економічного й культурного розвитку, а діяльність закладів вищої освіти як культурних і освітніх осередків спрямовано на глобалізацію, інтернаціоналізацію, розширення форм надання освітніх послуг, наголошено на необхідності формування в закладах політики якості, яка передбачає дотримання академічної доброчесності і свободи. Заклади вищої освіти мають забезпечити розвиток національних і внутрішніх систем забезпечення якості освіти, які гарантуватимуть прозорість, взаємодовіру стейкхолдерів, визнання освітніх програм, кваліфікацій, документів по вищу освіту європейськими системами вищої освіти.

Безперечно, значна частина освітянської спільноти в нашій державі не була готова до усвідомлених цілеспрямованих власних дій щодо створення культури академічної доброчесності в закладі освіти, однією із причин було нерозуміння особливостей плагіату, парадигми його наслідків. Більше того, не бралось до уваги формування цього явища як «культурного феномену» не в закладах вищої освіти, а його фактично безперешкодне формування та зростання в закладах загальної середньої освіти, коли педагогами «закривалися очі» на списування, використання чужих думок, текстів, розробок тощо. Чітке окреслення випадків, що вважаються порушенням академічної доброчесності (академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабаніцтво, необ'єктивне оцінювання та ін.) було здійснено в 2017 році Законом України «Про освіту», част.4 ст.42 [3]. Відтак, педагоги й здобувачі освіти мали переглянути свої погляди на процес здобуття освіти, шляхи опрацювання матеріалу, відтворення здобутих знань, опублікування власних напрацювань. І це поклало велику відповідальність на педагогів (особливо на викладачів закладів вищої освіти), оскільки саме вони мали встановити в думках, свідомості студентів кореляцію між якістю здобутою освіти та неприйняттям академічної недоброчесності, сформувати так звану «нульову толерантність» до плагіату.

У Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка було проведено опитування студентів магістратури і бакалаврату, які навчаються за освітніми програмами галузі знань 01 Освіта/Педагогіка щодо задоволеності процесом надання освітніх послуг. Опитування з-поміж інших містило питання про дотримання академічної свободи і доброчесності в університеті. Опрацювання результатів дало змогу дійти неоднозначних, а подекуди й просто неочікуваних висновків, а саме: незначна кількість респондентів класифікували випадки, із якими їм довелося зустрітися під час навчання, як академічну недоброчесність (12 %), зокрема йшлося про списування, копіювання, запозичення чужого тексту й неправильне посилання під час використання у власному науковому дослідженні (курсовій, кваліфікаційній роботі). З'ясовано, що частіше до таких запозичень вдаються студенти, які під час навчання в школі покладалися на власне запам'ятовування та відтворення текстів напам'ять, так зване «зазубрювання» (йдеться про учнів, які навчалися тільки заради одержання гарної оцінки), не набули здатностей до критичного мислення, мали певні проблеми під час створення власного висловлювання (написання творів-роздумів, есе).

Окрім того, здобувачі освіти зазначали про наявність у вільному доступі в Інтернет-джерелах пропозицій замовлення кваліфікаційних, дипломних курсових, магістерських робіт тощо. Проведений нами аналіз запропонованих послуг підтвердив великий ринок зазначених послуг різними неофіційними компаніями, а подекуди й фізичними особами, які навіть надають стовідсоткову гарантію «відсутності плагіату», «надзвичайно високий рівень» виконаної наукової роботи. Водночас, незважаючи на усвідомлення студентами незаконності користування такими послугами, не можемо гарантувати, що всі студенти мають сформовану культуру академічної доброчесності, тому маємо передбачити процедури та заходи, які будуть спрямовані на створення ціннісної культури в кожному закладі освіти й будуть обов'язковим складником внутрішньої системи якості університету.

Було проаналізовано можливі шляхи формування культури академічної доброчесності й визначено як обов'язкові такі:

- створення та функціонування нормативно-правових актів закладу освіти, що регулюють внутрішню політику академічної доброчесності (наприклад, Етичний кодекс, який встановлює моральні принципи та правила етичної поведінки осіб, що працюють і навчаються в університеті [2], Положення про комісію з питань етики та академічної доброчесності Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка [5]);

- «інструменти впровадження принципів академічної доброчесності в освітню й наукову діяльність університету» [6] (надання інформаційно-консультативної підтримки, навчальні курси «Академічна доброчесність», «Основи академічного письма» та ін., підвищення кваліфікації науково-педагогічного персоналу);

- «інструменти контролю додержання академічної доброчесності» [6], які охоплюють анкетування здобувачів освіти щодо порушення академічної доброчесності, здійснення обов'язкової перевірки наукових та кваліфікаційних робіт на виявлення текстових запозичень, наявність ознак академічного плагіату.

Отже, маємо зазначити, що дії науково-педагогічного складу університету мають бути спрямовані на запобігання й попередження випадків прояву академічної недоброчесності, надання консультативної допомоги, створення сприятливого, позитивного, доброчесного освітнього середовища.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – К., 2016. – 234 с.

2. Етичний кодекс Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://drive.google.com/file/d/1pwcewH4jwifMWO4c77XzHPkqVOg5j73m/view>.

Дата звернення 3.04.2020.

3. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. Дата звернення 3.04.2020.

4. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf. Дата звернення 3.04.2020.

5. Положення про комісію з питань етики та академічної доброчесності Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1L9a3InoDbWAV0Kyq9VazilUqq4vSydME/view>. Дата звернення 3.04.2020.

6. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/Рекомендації-ЗВО-система-забезпечення-академічної-доброчесності.pdf>.

Іванова Р. Ю.,
канд. юрид. наук, доцент кафедри міжнародного та європейського права,
Хмельницький університету управління та права ім. Л.Юзькова

СВІТОВИЙ ДОСВІД СТАНОВЛЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Академічна доброчесність не є новим предметом чи терміном. Таким чином, підсумки досліджень та огляди літератури періодично з'являються протягом останніх 20 років вченими у різних країнах (наприклад, Jordan, Keith-Spiegel et al., McCabe et al., Molnar et al.). Ці дослідження показують, що хоча концепції та причини забезпечення академічної доброчесності залишаються відносно постійними, середовище для навчання значно змінюється в сьогоднішній цифрово-інформаційній версії вищої освіти (McHaney). В останні роки освітяни спостерігають збільшення активності в отриманні інформації та доступі до неї, обміну та зберіганні, що безпосередньо впливає на цілісність сприйняття та опрацювання. Наприклад, інформаційна революція спричинила інтернаціоналізацію навчальних закладів та виведення їх в он-лайн режим, глобальний обмін інформацією та розповсюдження через персональні та мобільні пристрої, взаємодію соціальних медіа та мереж – це все зумовило швидко доступність та «неповагу» до чужої праці.

Ці зміни призводять до того, як студенти поверхнево отримують навчальний досвід, як викладачі пропонують та оцінюють зміст. Немає сумнівів, що підтримка академічної доброчесності є наріжним каменем освіти (і суспільства). Інтелектуальний прогрес як студентів, так і їх викладачів вимагає, щоб правдивість залишалася основоположним базисом. Без довіри вільний обмін ідеями стає трохи більше, а ніж наукові відкриття.

Основні елементи захисту академічної доброчесності включають як стратегічні, так і оперативні міркування. Прикладом може слугувати Walton College

of Business University of Arkansas, який започаткував Програму Академічної доброчесності. Всі починаючі студенти беруть обширний онлайн-модуль академічної доброчесності з подальшим тестом, призначеним для оцінки розуміння. Як метод ілюстрації корисності та необхідності програми, автори наводять описові випадки, пов'язані з плагіатом, змовою та обманом контрактів. Вони вимірюють обидва знання студента про академічну цілісність за допомогою тесту та оцінюють результати, аналізуючи кількісні дані із системи запису плагіату на факультеті. Загалом їхня програма академічної доброчесності навчає 15 000 нових студентів на рік. Вони пропонують роздуми про конкретні випадки, проінформовані їх досвідом та супутньою літературою. Вони пропонують дев'ять конкретних висновків для захисту академічної спільноти:

1. Поліпшити освіту – зробити освіту студентів та персоналу довгостроковою, стійкою діяльністю.
2. Дозволити студентам брати на себе більшу відповідальність за академічну доброчесність – нечесна поведінка впливає на цінність студентських досягнень та репутацію.
3. Пов'язати академічну доброчесність із професійною доброчесністю та етикою – випускники, які розуміють важливість доброчесності у своїй професії, швидше сприймають ці цінності самі.
4. Удосконалити збір та аналіз даних, щоб визначити закономірності проступків у навчанні – централізація збору даних забезпечує кількісний спосіб відображення вдосконалення та визначення проблемних областей.
5. Визначити чинники проступків в академічній сфері – коли це можливо, виявляти та попереджати наукові проступки.
6. Поліпшити виявлення наукових проступків – підтримка викладачів у їхніх зусиллях щодо виявлення та реагування на проступки.

7. Зменшити можливості для плагіату за допомогою проектування оцінок – налаштування та застосування вимог до джерел можуть допомогти побудувати цілісну систему боротьби з академічною доброчесністю.

8. Збільшити супровідні послуги – забезпечити спілкування, посилення та консультування для студентів.

9. Забезпечити курси культурного переходу становлення академічної доброчесності.

Загалом, ці нагадування та пропозиції науковців, які займаються забезпеченням доброчесності, дають цінні поради для всіх викладачів та дослідників.

Академічна доброчесність має важливе значення для підтримки цінності освітніх організацій. Відсутність цілісності непоправно погіршить цінність оригінальної наукової роботи та інститутів, розроблених для подальшого знання людини та створення майбутніх поколінь науковців. Більше того, ці принципи академічної доброчесності повинні переноситися на робоче місце (і на суспільство). Частиною рішення є вироблення культури цілісності становлення академічної доброчесності. Нам потрібно встановити планку для наших студентів та наполегливо працювати, щоб академічна доброчесність стала невід'ємною частиною нашої діяльності. Жодна особа чи установа не має всіх відповідей і не може забезпечити виникнення проблем. Ми можемо рухати нашу академічну доброчесність в правильному напрямку та наполегливо працювати, щоб надихнути інших робити те саме. Таким чином, ми повинні визнати необхідність цілісних зусиль, спрямованих на участь багатьох зацікавлених сторін, які заохочують спільноту науковців та студентів на основі спільних філософій та практик, що підвищують академічну доброчесність.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Bretag, T. (2013). Challenges in Addressing Plagiarism in Education. *PLoS Med*, 10(12), e1001574.

2. Cronan, T. P., McHaney, R., Douglas, D. E., & Mullins, J. K. (2016). Changing the Academic Integrity Climate on Campus Using a Technology-Based Intervention. *Ethics & Behavior*, 1–17.
3. De Paoli, S. & Kerr, A. (2009). The Cheating Assemblage in MMORPGs: Toward a Sociotechnical Description of Cheating. *Breaking New Ground: Innovation in Games, Play, Practice and Theory. Proceedings of DiGRA 2009*, 1–12.
4. Fishman, T. (2009). “We Know it When We See it” is Not Good Enough: Toward a Standard Definition of Plagiarism that Transcends Theft, Fraud, and Copyright. In *4th Asia Pacific Conference on Educational Integrity (4APCEI)*, 1–5. Wollongong, Australia.
5. Gentile, M. C. (2010). *Giving Voice to Values: How to Speak Your Mind When You Know What's Right*. Yale University Press.

Кандяк Н. М.,
доцент, Українська академія друкарства

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ФАКТОР ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

Стрімкий розвиток технологій та різних виробничих і навчальних процесів зумовлює необхідність якісних змін у сфері вищої освіти, спрямованих на сучасні запити суспільства. Високий рівень освіти сприяє підвищенню ефективності управління та економічному розвитку країни. Водночас недоброчесність в освіті негативно позначається на всьому суспільстві, внаслідок чого країна не зможе бути успішною у перспективі.

Міжнародний центр академічної доброчесності (International Center for Academic Integrity, ICAI) визначає академічну доброчесність як зобов'язання за будь-яких умов плекати фундаментальні академічні цінності: чесність, довіру,

справедливість, повагу, відповідальність та відвагу. Це добросовісне виконання різноманітних обов'язків, пов'язаних з навчальним процесом, що ґрунтується на засадах чесності і поваги до інших членів суспільства.

Європейська практика засвідчує, що з метою впровадження та забезпечення академічної доброчесності доцільно, наприклад, створювати консорціум з дванадцяти європейських вищих навчальних та науково-дослідних установ для реалізації проекту зі створення Європейської мережі академічної доброчесності (European Network for Academic Integrity, ENAI) через схему стратегічних партнерств Erasmus Плюс. Таким чином, платформа ENAI у Європі розробляється як портал для спільного використання та навчання.

Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project, SAIUP) спрямований на системні зміни в українській вищій освіті: підвищення якості освіти, створення умов для обдарованих студентів, покращення іміджу українських університетів. Потрібно згуртувати однодумців, які готові долучатися до ініціатив, тренінгів, обговорень для того, щоб напрацювати дієві механізми імплементації. Для реального впровадження культури академічної доброчесності учасники проекту стануть успішними інституціями-моделями для українських закладів вищої освіти.

Дотримання основоположних цінностей академічної доброчесності дає змогу посісти науковцям і освітянам України гідне місце у міжнародному академічному просторі. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII визначає поняття «академічної доброчесності», окреслює основні види її порушення, принципи і правила дотримання.

Академічна доброчесність насамперед передбачає звернення до гідності людини, до її самоповаги та поваги до інших. Взаємоповага, чесність та довіра у колективі є запорукою успішного виконання поставлених завдань. Позитивні зрушення в країні слід починати з себе, із належного ставлення до виконання своїх обов'язків. У цивілізованому академічному світі давно дійшли висновку: успішний

професійний розвиток неможливий без світоглядного, що формує не лише фахівця, а й соціально активного та відповідального громадянина, який здатен змінювати світ на краще.

Творчість – нелегка праця. Потрібно перебувати в пошуку оригінального, дотримуватися кодексу честі та загальних етичних принципів, розвивати вміння критично мислити, логічно обґрунтувати власні думку та позицію.

Сумніви щодо цінності власної думки чи ідеї, пошук «легких шляхів», страх помилитися, не усвідомлення важливості набуття знань для власного майбутнього спонукають людину до плагіату, фабрикації, фальсифікації, списування, присвоєння чужої праці, обману та хабарництва. Інтелектуальна крадіжка ідей може бути зумовлена недостатньою обізнаністю із завданням, а також невмінням учитися.

Один із способів підвищення рівня академічної доброчесності – це зацікавлення тематикою, щоб виконавець більше часу присвячував роботі, цікавився інноваціями в своїй галузі, опрацьовував матеріали з різних джерел і на базі проведеної підготовчої роботи провадив власні дослідження.

Масове оцифровування матеріалів з архівів, бібліотек та інших паперових джерел, загальнодоступність інформації в електронному вигляді сприяє швидкому знаходженню потрібного матеріалу. Однак недобросовісні виконавці при небажанні працювати можуть присвоювати ці матеріали як власні напрацювання. Для протистояння цьому явищу є чимало засобів для виявлення плагіату: безкоштовні онлайн сервіси, які перевіряють текст на плагіат; програми для перевірки тексту і зображень на автентичність.

Однак сучасні засоби виявлення плагіату не дають можливості виявляти плагіат в інженерних та інших галузях промисловості. Плагіат в інженерній справі – це використання чужих креслень конструкцій, вузлів, механізмів, тоді як сучасні засоби виявлення плагіату можуть виконати перевірку тільки за текстами

розрахунків та документації, методики яких є загальновідомі і не враховують авторських розробок, які втілені в кресленнях.

Перевірка таких робіт на плагіат можлива лише наочно в колективі вузькопрофільних спеціалістів, які займаються даною тематикою і можуть адекватно оцінити напрацьований матеріал, а також наявності виконавця, що здатен довести, що виконав роботу самостійно.

Основні контури моделі сприяння академічній доброчесності та протидії плагіату можна окреслити, виходячи з наявної практики. Ключовими елементами створеної системи є: спеціальна сторінка присвячена цій проблематиці на офіційному веб-сайті навчального закладу, комплекс посібників і рекомендацій для боротьби з плагіатом.

У навчальних закладах демократичних країн Заходу при запровадженні інституційних механізмів (кодекс честі) для протидії списуванню, плагіату та інших видів академічної недоброчесності основний акцент робиться не на покаранні чи дисциплінарних заходах, а на мотиваційній, інформаційно-просвітницькій та роз'яснювальній роботі для розуміння важливості академічної доброчесності.

Кодекси честі є дієвими, коли їх імплементація поєднується зі створенням у навчальних закладах клімату для культивування академічної доброчесності та формуванням системи, що стимулює ініціативу студентів у забезпеченні академічної доброчесності. Оскільки сучасна молодь зростає у час, коли межа між добром і злом стала розмитою, саме кодекс честі в академічному середовищі є засобом, що регулює поведінку членів академічної громади.

Створення системи комплексного розвитку академічної доброчесності на всіх етапах освіти потребує консолідації викладачів різних факультетів університетів, активізації обговорення цих питань у фахових періодичних виданнях, на семінарах та наукових конференціях.

*Каськова Л. Ф.,
д-р мед. наук, професор, завідувачка кафедри дитячої терапевтичної
стоматології з профілактикою стоматологічних захворювань,
Українська медична стоматологічна академія,*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРИ

Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави [1].

Основний принцип, на якому повинна базуватись підготовка спеціаліста, в тому числі і лікаря-стоматолога, – це забезпечення якості освіти, яка передбачає академічну доброчесність, створення сприятливих умов навчання студентів, керівництва і наставництва з боку викладача. Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження творчої діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та творчих досягнень [2]. В умовах сучасного суспільства проблема академічної доброчесності є дуже важливою. На сьогодні відбувається стрімкий розвиток технологій, що надає значні можливості доступу до продуктів інтелектуальної власності. Це, звичайно ж, дає можливість широко вивчати доступну інформацію, але разом з цим доволі часто зустрічаються процеси використання чужих досягнень. Тому знання з проблеми академічної доброчесності повинні мати всі учасники освітнього процесу, впроваджувати та дотримуватись їх у своїй професійній діяльності.

Під час реалізації державної політики у сфері якості освіти кожний учасник процесу повинен дотримуватись норм чинного законодавства, корпоративної культури та поваги до кожного, перешкоджанням проявам академічної

недоброчесності, надання достовірної інформації, об'єктивне виконання своїх посадових обов'язків. Важливим є організація контролю дотримання академічної доброчесності, впровадження у закладі вищої освіти сучасних технологій боротьби з її проявами, залучення всіх стейкхолдерів освітньо-наукової діяльності закладу до популяризації принципів академічної доброчесності. В 2019 році в Українській медичній стоматологічній академії вступив в дію «Кодекс академічної доброчесності», який є основою діяльності як студентів, та і викладачів. Цей документ створений на основі законів, що передбачають дотримання основних принципів отримання вищої освіти в правовій державі. В Українській медичній стоматологічній академії всі статті, друковані наукові роботи студентів та викладачів, посібники, підручники та інші видання перевіряються на плагіат, що дає можливість попередити цей прояв не доброчесності.

Академічної доброчесності повинні притримуватися викладачі та вчити цьому студентів, звертати на це увагу під час виконання ними певних академічних завдань. Я, як викладач, доволі часто зустрічаюсь з плагіатом під час написання студентами індивідуальної самостійної роботи у вигляді академічної історії хвороби пацієнта, яка передбачає творчу діяльність кожного здобувача освіти, але часто супроводжується просто списуванням. Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства, без належного оформлення посилань [3]. Згідно документу «10 Types of Plagiarism» (перелік видів академічного плагіату) студенти використовують повне копіювання (слово в слово) чужого тексту й видавання його за свій або містить значну частину тексту одного джерела без змін [4]. Виконання цього виду роботи є індивідуальним (написання власноруч). Тому перевірка на плагіат згідно певних програм неможлива. Отже, роль викладача в цій ситуації є вирішальною. Наставник повинен, в першу чергу, не допустити проявів академічної

не доброчесності або своєчасно її виявляти. Потрібно заохочувати відповідальність студентів за академічну доброчесність. Щоб студент розумів і дотримувався принципів етики, моралі, академічної доброчесності необхідно ставитись до студентів з повагою, як до самостійної особистості. Лише на особистому прикладі, взаємоповазі, розумінні ситуації можливо донести до кожної молодої людини основні принципи доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту»: станом на 22 вересня 2017 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2017. – 122 с.
2. Стаття 42. Академічна доброчесність: Законодавчий акт. Верховна Рада України. Закон України «Про освіту» // Відомості ВР України, 2017. № 38-39.
3. Положення про академічну доброчесність. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://conservatory.lviv.ua/wpcontent/uploads/2017/12/dobrochesnist_2017.pdf.
4. 10 Types of Plagiarism. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://go.turnitin.com/posters/plagiarism-spectrum>.

Климків Р. І.,
*канд. психол. наук, викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
ВНКЗ ЛОР «Львівська медична академія імені Андрея Крупинського»*

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Проблема розширов можливості пошуку інформації, доступу до неї, швидкості опрацювання матеріалу, однак разом з тим збільшилися й можливості порушення академічної етики. Слід зауважити, протягом сотанніх років на

державному рівні академічної доброчесності стоїть особливо гостро у теперішніх умовах навчання. Технічний прогрес значно було приділено певну увагу проблематиці академічної доброчесності, що відображено у Законах України «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність» та «Про освіту» .

Стаття 42 Закону України «Про освіту» каже, що академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [2].

У 4 частині статті 42 Закону України «Про освіту» визначено наступні види порушень академічної доброчесності, а саме [3, с. 8]:

1. Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства.

2. Самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів.

3. Фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі чи наукових дослідженнях.

4. Фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень.

5. Списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання.

6. Обман – надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування.

7. Хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі.

8. Необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

Академічний плагіат має певні особливості. Б. Буяк зазначає, що головною його ознакою є функціонування в науково-освітній сфері. Це зумовлює інші його характеристики і параметри. Передусім, слід зазначити, що освіта і наука не можуть розвиватися без постійного освоєння наукової спадщини. Що стосується навчальної сфери, то тут знайомство студентів зі здобутками науковців є ключовою складовою та невід'ємним атрибутом освіти.

У науковій діяльності дослідник теж базується на ретельно опрацьованому науковому доробку попередників. Отже, необхідність запозичень певною мірою міститься у самій природі наукового пізнання. У зв'язку з цим академічне середовище впровадило певні норми і правила використання інформації, здобутої шляхом опрацювання наукової літератури.

Класифікація, запропонована російським дослідником М.Фокінім виділяє такі види плагіату [4]:

Навмисний – плагіат усвідомлено присвоєного авторства, рекламний (навмисне використання популярних назв, імен, не маючи при цьому нічого з ними спільного, з метою залучення клієнтів) і диверсійний (представлення Б. Буяк невірної інформації, мета така ж, як і в рекламному плагіаті) [1, с. 138];

Ненавмисний – заснований на випадковому наслідуванні або збігу ідеї чи відкриття, уникнути якого практично неможливо, оскільки кожен новий винахід з'являється за допомогою використання попереднього досвіду. Даний вид плагіату має такі різновиди: підсвідомий – характеризується природними і логічними висновками в результаті дослідження безлічі раніше виданих робіт; випадковий –

самостійне визначення певних висновків в результаті своєї діяльності, до яких також можуть прийти в той же або зовсім інший час абсолютно не пов'язані один з одним люди; тиражований – посилення інформації не на першоджерело, а на більш популярний і найчастіше використовуваний матеріал, який першоджерелом зовсім може і не бути; завуальований – навмисне або ненавмисне використання авторства без відповідних на нього посилань.

Загалом, світова практика показує, що одним з ефективних методів є застосування комп'ютерних програм спрямованих на визначення плагіату у працях та проведення роз'яснювальної роботи серед учнів, студентів, педагогів, науковців.

Думаю, що багато хто може пригадати зі свого особистого досвіду приклади академічної недоброчесності, особисто зіштовхнулася з обманом, фальсифікацією та плагіатом, коли в процесі організації та проведенні наукової конференції учасники намагалися присвоїти собі чужі здобутки.

З метою реалізації встановлених законодавчих норм про академічну доброчесність у ВНКЗ ЛОР «Львівська медична академія імені Андрея Крупинського» проводиться роз'яснювальна робота щодо норм та правил академічного життя, використовуються антиплагіатні програми для перевірки навчальних і наукових робіт, відбуваються науково-комунікативні заходи з питань академічної доброчесності тощо.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету /Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с.

2. Закон України «Про Освіту». Стаття 42 «Академічна доброчесність». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>.

3. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності: В. Бахрушин, Є. Ніколаєв, 2017. – 41 с.

4. Фокин Н.И. Экономический этимологический словарь: опыт словарословных экономических терминов с кратким этимологическим анализом. – Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 1994.

*Князь Г. О.,
канд. філол. наук, доцент кафедри
практики англійського усного і писемного мовлення,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди*

ЕТИЧНІ ЗАСАДИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Поняття академічної доброчесності суголосне з основними етичними нормами людської поведінки в спільноті науковців, науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти. Напрочуд дивним вбачається актуалізація цієї теми в умовах сучасної глобалізованої комунікації, бо, здавалося б, людина у цьому світі вже давно визначилася з поняттями моральності, чесності, добропорядності. Однак питання академічної доброчесності в Україні виявилось затребуваним у наукових товариствах лише зовсім нещодавно. Тому вважаємо актуальним вчасне звернення до етичних засад, які є основними складниками функціонування академічної доброчесності, за відсутності якої неможливий сталий розвиток здорової наукової спільноти з перспективною візією його становлення.

Фундаментальні етичні цінності академічної доброчесності були визначені ще наприкінці минулого століття, а сьогодні вони актуалізовані серед учасників освітнього процесу різних рівнів підготовки. До них відносять: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, відвага [4]. Всі ці засадчі складники етично унормованої поведінки науковця, на перший погляд, скидаються на синонімічні, а часом і взаємозамінні, поняття. Цікавим вбачається спостереження

В. Хмарського у його розвідці «Academic integrity в США: кілька спостережень 2015 року» [1, с. 53] щодо різниці в англійських словах «honesty» та «integrity», де останнє і є українським відповідником поняття «доброчесності». Науковець зазначає відмінність цих понять на рівні їхнього прояву в словах та діях і наводить вдалий приклад: «Honesty is being true in what you say, while integrity is being true in what you do (Чесність – бути правдивим у тому, що ти говориш, а порядність – у тому, що ти робиш)» [1, с. 57]. Це зауваження є суголосним поняттю довіри та посутньо впливає на розуміння розвитку та становлення академічної доброчесності, адже довіра «виникає з часом і досвідом та будується в першу чергу на основі дій, а не слів» [4, с. 20]. Як ми бачимо, першим з'являється слово – слово чесне і виважене, але порядним воно стає за умови чесної поведінки його носія. Так і в науковій спільноті має народжуватися середовище порядних дій, яким передують правдиве слово.

Цікавим виявляється динаміка розвитку фундаментальних цінностей академічної доброчесності – від чесності до відваги, які першочергово мають культивуватися в самій людині, адже «моральність є стадним інстинктом в окремій особистості» [2]. Сформувавши сталі етичні принципи академічної доброчесності, науковець, викладач, вчитель, здобувач освіти може стати рушійною силою на шляху до створення порядної спільноти. Виключно в умовах відповідального ставлення, в першу чергу, до своїх дій може виховуватися повага до інших думок та виваженість їх сприйняття. Таким чином поступово формується колективна відповідальність, що є запорукою довіри між членами наукової спільноти, з огляду на те, що кожен намагається інвестувати своє доброчесне ставлення у розвиток свого наукового середовища. Позаяк у контексті довірливих та шанобливих взаєностосунків кожен суб'єкт може сподіватися на зворотнє доброчесне ставлення. Колективна відповідальність спричинює позитивні зрушення у напрямку генези індивідуальної думки та впевненості в ній. Саме на етапі сформованості довіри, відповідальності, поваги один до одного можливий прояв

відваги. Адже усвідомлення цінності власної точки зору та мужність її заявити і відстояти уможливорюються у колі добропорядних членів спільноти.

Індивідуалізований розвиток основних цінностей академічної доброчесності є тим стартом, який формує колективне взаєморозуміння та взаємоповагу усередині спільноти, яка не має характеризуватися єдністю думок, а, навпаки, у своїй різності виявляти довіру та чесні взаємини. Якщо людина чесна сама з собою та відповідальна у своїх вчинках, то вона більше впевнена у чесності інших і має право очікувати відповідальне ставлення навзаєм. Зважаючи на це, необхідним складником нормативної документації закладу освіти є кодекс/положення етичної поведінки, який має окреслити загальну філософію функціонування освітянської спільноти з віддзеркаленням основних етичних традицій закладу освіти та включенням у зміст бажаних орієнтирів етики в колективі для актуалізації основних принципів академічної доброчесності. За вдалим зауваженням упорядників «Рекомендацій закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності» [3], створення кодексу в українських закладах освіти висвітлили основні проблеми, які виникають при його прийнятті [3, с. 32]. Кодекс етики не має бути універсальним для всіх закладів освіти, так як кожна інституція є унікальна за своєю філософією функціонування, але він передбачає норми етичної комунікації та співпраці, які є базисними для підтримки цінностей академічної доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Ф онд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – К.: Таксон, 2016. – 234 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://book24.ua/ua/blog/fridrikh-nitsshe-luchshie-tsitaty/> (дата звернення – 2.04.2020).

2. Рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. – Режим доступу: https://msu.edu.ua/library/wp-content/uploads/2019/11/methods_2019-final.pdf (дата звернення – 31.03.2020).

3. Фундаментальні цінності академічної доброчесності (переклад з англ). / за ред. Тедді Фішмана. – Університет Клемсон, 1999. – 39 с.

*Корчова О. М.,
канд. пед. наук, старший викладач
кафедри української мови, літератури та методики навчання,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ У КОГНІТИВНОМУ ПРОСТОРІ СТУДЕНТІВ

Сучасні процеси глобальної комунікації, можливості вільного доступу до інформаційних каналів та наукових джерел сприяють здійсненню досліджень у всіх сферах – обміну думками й досвідом, дискусійному обговоренню проблемних питань для встановлення істини тощо. Водночас такі суспільні зміни уможливають і привласнення чужих тверджень, ідей, поглядів та видавання їх за власні здобутки. Усе це актуалізує проблему академічної доброчесності, яку Закон України «Про освіту» трактує як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [2].

Глухівський НПУ ім. О. Довженка долучається до впровадження принципів академічної доброчесності в освітньо-науковий простір України, формуючи ціннісне ставлення майбутніх педагогів до доброчесності. У своїй діяльності в означеному напрямі заклад керується ухваленими ректором Етичним кодексом Університету (2018 р.), Положенням про комісію з питань етики та академічної

доброчесності Університету (2019 р.) тощо, у яких наголошено на принципі чесності та порядності в навчальній та викладацькій діяльності, наукових дослідженнях, у практичній та громадській роботі.

Незважаючи на це, питання академічного плагіату не втрачає актуальності в студентському середовищі, що й ініціювало міні дослідження. Експрес-анкетуванням було охоплено 47 здобувачів вищої освіти за різними освітніми програмами, із них 26 ОС «Бакалавр» і 21 ОС «Магістр». Така вибірка респондентів дала змогу здійснити дослідження диз'юнктивно (з'ясувати градаційність академічного плагіату в когнітивному просторі студентів на різних етапах професійної підготовки). Якісний аналіз результатів анкетування (анонімність якого підвищила відсоток об'єктивних відомостей) дав змогу з'ясувати, наскільки студенти усвідомлюють не лише дефініцію досліджуваного поняття, а й способи та методи уникнення академічного плагіату передусім.

Потрактування академічного плагіату у 80 % респондентів не суперечило законодавчо закріпленому визначенню [2]. Прикметно, що на запитання «Які саме наукові роботи, на вашу думку, варто перевіряти на дотримання вимог академічної доброчесності», кількісно найпоширенішою відповіддю стала – курсові, бакалаврські, магістерські роботи (42 %). Серед аргументів опитаних є як переконливі твердження, наприклад: «зادля визначення рівня самостійності студента в написанні роботи»; так і сумнівні: «бо їх написання забирає багато часу». Натомість 8 % відсотків респондентів зазначили, що перевірки потребують лише магістерські роботи, бо магістерський є другим рівнем вищої освіти, що передбачає дослідження. Таку відповідь не можемо спростувати, однак більш обґрунтованою вважаємо другу за кількісним показником, а саме: усі види наукових робіт (17 %), «бо це інтелектуальна власність». Такий коментар є виваженим, оскільки відповідно до ст. 8 Закону «Про авторське право і суміжні права» серед об'єктів авторського права є твори в галузі науки [1]. 13 % респондентів на поставлене запитання відповіли: «дисертації на здобуття доктора наук та доктора філософії», доцільно аргументуючи тим, що це ґрунтовне самостійне наукове дослідження

фундаментального або прикладного характеру. Прикметно, що на статтях та монографіях («бо їх написання потребує самостійної роботи») зацентрували увагу лише 8 % опитаних, хоча написання дисертації та означених наукових жанрів почасти є взаємопов'язаним процесом. Кількісно близькою до «дисертації» стала відповідь «реферат» (12 %), конкретизована причиною – «з'ясування рівня знань студента».

Такий різномірний спектр відповідей респондентів спонукає до висновку, що в студентів не в повному обсязі сформовано чітке уявлення про дотримання академічної доброчесності, адже всі наукові праці мають демонструвати результати власного дослідження, інакше списування, перефразування, фабрикація тощо унеможливають науковий прогрес.

Водночас спадають на думку афористичні слова Г. Лейбніца: Усяка правильна думка має бути обґрунтована іншими думками, істинність яких уже доведена. Дійсно, чи можна здійснити наукове відкриття без досвіду попередників?! Напевно, ні. Адже наука є цілісним механізмом із багатьма взаємопов'язаними чинниками і факторами. Із огляду на це будь-яка наукова проблема потребує детального вивчення й аналізу відомих тематично близьких наукових праць. Такі висновки спонукали до з'ясування рівня обізнаності студентської аудиторії з правилами цитування джерел інформації. Прикро, але 8 % опитаних (причому різних освітніх ступенів) не знають їх. Це спонукає до перегляду змісту низки навчальних дисциплін із метою акцентування уваги саме на цьому, здавалося б, елементарному питанні.

Щодо ознайомлення зі способами й методами уникнення академічного плагіату ствердну відповідь дали 67 % опитаних, причому відсоток є прямо пропорційним освітньому ступеню студентів – 68 % ОС «Бакалавр», 80 % ОС «Магістр». Поширеними відповідями на прохання конкретизувати їх стали: перевірка наукової роботи електронними програмами з метою встановлення відсотка унікальності тексту; посилання на першоджерело. Викликають суперечності поодинокі твердження, наприклад: «штрафні санкції» (на нашу думку,

більш дієвим (хоча й інструментально складним) є формування ціннісно-мотиваційного ставлення представників освітньо-наукового простору до доброчесності); «послугуватися науковими роботами інших дослідників» (не зрозуміло, що має на увазі респондент: списування чи покликання на авторитетні джерела). Деякі відповіді, на зразок «спростити правила щодо використання інформації», «перефразування думок іншої людини», вказують на не усвідомлення студентами сутності академічної доброчесності, адже списування і фальсифікація поряд із академічним плагіатом, самоплагіатом, фабрикацією, обманом, хабарництвом, необ'єктивним оцінюванням є порушенням академічної доброчесності [2]. На жаль, одиничними були відповіді превентивного характеру (17 %), зокрема особистісний інтелектуальний, духовно-моральний розвиток, доброчесне ставлення до написання наукової роботи.

Отже, здобуті показники є підставою для висновку про потребу формування в студентському середовищі ціннісного ставлення до академічної доброчесності, оскільки ціннісні орієнтири є взаємозалежними з мотивацією, що формується потребами, метою, інтересами та є рушієм діяльності особистості загалом, і наукової зокрема. Відповідно до цього саме мотивація для здобуття освіти, на нашу думку, активізує особистість, детермінує її доброчесну поведінку в науковій сфері. Допоміжним інструментарієм формування ціннісного ставлення до академічної доброчесності вважаємо систематичні роз'яснювально-мотиваційні зустрічі зі студентською аудиторією, наприклад: семінари за темою морально-етичних норм наукової сфери, дискусії з питань умов результативності наукової діяльності, тренінги з академічного письма тощо.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII зі змінами від 02.10.2018 № 2581-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 20.03.2020).

2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VII зі змінами № 463-IX від 16.01.2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 20.03.2020).

Крицька А. М.,
*канд. психол. наук, доцент кафедри гуманітарних дисциплін,
Державний університет інфраструктури та технологій*

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ПРОЯВІВ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Проблема порушення принципів академічної доброчесності, зокрема, академічного плагіату, нажаль, досить актуальна та розповсюджена у вищих навчальних закладах, як серед праць студентів, аспірантів, так і серед праць науково-педагогічних працівників. Це проблема існує вже дуже давно і доволі часто зустрічається в освітній та науковій діяльності в Україні та за кордоном.

На сьогоднішній день в Україні з випадками академічного плагіату ведеться серйозна боротьба і на рівні самих навчальних закладів, і Міністерства освіти і науки України, і Міністерства юстиції України, так і з боку держави. Людина, яка порушила право інтелектуальної власності може бути покарана: відрахуванням із вищого навчального закладу, позбавленням стипендії, пільг на навчання, оголошенням догани, позбавленням звання або ступеня, звільненням з роботи, а інколи і може понести кримінальну відповідальність.

У статті 42 п. 4 Закону України «Про освіту» дається таке визначення: «академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження

(творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства» [2].

У вищих навчальних закладах розробляються заходи щодо внутрішнього контролю за недопущенням академічного плагіату у студентських контрольних, курсових, дипломних та інших видах робіт. Затверджуються Положення про академічну доброчесність, Положення про порядок перевірки студентських текстових робіт; запроваджуються електронні програми перевірки, призначаються відповідальні за цим процесом. У вищих навчальних закладах наказом ректора створюються відділи, які контролюють внутрішню систему якості освіти, проводять внутрішній аудит освітнього процесу, зокрема, до їх компетенції відноситься і контроль за академічним плагіатом серед студентів, аспірантів та науково-педагогічних працівників, а в окремих випадках створюються додаткові експертні комісії.

Шляхами подолання академічного плагіату є ведення роз'яснювальної роботи про правильність виконання таких робіт, систему пошуку і використання літературних та інтернет джерел. Насамперед, академічний плагіат – це звичайна крадіжка чужої інтелектуальної власності, тому потрібно мати особистісну відповідальність і мотивацію.

Необхідно вчасно і постійно проводити попереджувальну роботу зі студентами про відповідальність та наслідки порушення академічної доброчесності.

Потрібно вчити студентів, що плагіат може бути дуже серйозним ударом по репутації людини, негативно вплинути на майбутні плани і перспективи.

Після виявлення та підтвердження комісією порушення, створювати максимальний розголос про факти академічного плагіату, оприлюднювати інформацію про такі випадки у навчальному закладі, розбирати причини їх виникнення.

З того часу, коли почали з'являтися антиплагіатні комп'ютерні програми, які допомагають виявити нечесне використання чужої наукової праці, інтелектуальної власності, то в роботах студентів вищих навчальних закладів зменшилась кількість списувань та копіювань чужих текстів, з'явилося більше посилань на джерела інформації, вони стали більш вдосконаленими. Зменшується кількість тих, хто ризикує потрапити в число відрахованих з вищого навчального закладу, зіпсувати собі репутацію, позбавитись пільг або потрапити під статтю кримінального кодексу. Існують комп'ютерні програми у відкритому доступі, де можна самому перевірити текст на плагіат.

На мою думку, можливо потрібно розробити якусь систему штрафів у вищих навчальних закладах за академічний плагіат, привласнення чужої інтелектуальної власності та за порушення принципів академічної доброчесності.

Враховуючи все вищезазначене, можна сказати, що використовуючи технологічний аспект, можливості сучасних комп'ютерних програм, створення електронної бази інформаційних джерел, проведення роз'яснювальних робіт, навчання пошуковій роботі, введення системи методів покарання, принципи академічної доброчесності будуть дотримані і збережені.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнар. благ. Фонд «Міжнар. фонд досл. освіт. політики»; за заг.ред Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова. – К.: Таксон, 2016. – 234 с.
2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] // Верховна рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] // Верховна рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

*Куліш І. Д.,
канд. пед. наук., декан факультету дошкільної освіти,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

*Любива В. В.,
канд. пед. наук, старший викладач кафедри дошкільної педагогіки і психології,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ЕТИЧНИЙ КОДЕКС ЯК БАЗИС ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Проблематика академічної доброчесності має перманентний характер, який особливо актуалізований сучасними трендами розвитку освіти як феномену соціального розвитку інформаційного суспільства. Розглядаючи впровадження засад академічної доброчесності в освітнє середовище варто розділити реалізацію завдання на теоретичний (формування нормативно-правового базису) і практичний (моніторинг впровадження і стан дотримання принципів) аспекти.

Законодавче врегулювання засад академічної доброчесності пов'язане в тому числі і з оновленням (актуалізацією) законів, які регулюють питання освіти і освітньої діяльності (галузі освіти та специфіка реалізації засадничих принципів академічної доброчесності). Це закони України «Про освіту» [1], «Про вищу освіту», «Про повну загальну середню освіту», в яких надано визначення понять, що відносяться до академічної доброчесності та вимоги до освітнього процесу, осіб, що мають відношення до окресленої компетенції.

Сама етимологія терміну «академічна доброчесність» визначає пріоритет чесності і добра в академічному середовищі, виводить ціннісні орієнтири на рівень імперативного морального чинника, обов'язкового для суб'єктів освітніх відносин. З цієї точки зору особливого значення набувають внутрішні документи, що регламентують заходи і підходи до забезпечення академічної доброчесності в

конкретному навчальному (освітньому закладі). Від найбільш розвинутих організацій вищої освіти [3], до ланки провінційних установ середньої освіти пролягає шлях імперативного досвіду пошуку відповідей на питання: яким чином підійти до справи з дотриманням основних законів «добра» і «чесності». І, як показує досвід, вирішальним на цьому векторі докладання суспільних зусиль є кадровий ресурс і його спроможність до принципової позиції в питаннях викриття і покарання за порушення норм академічної доброчесності.

Там, де «Етичний кодекс» став не просто декларативним документом на виконання вимог законодавства, а перетворився на програму дій, узгоджених і усвідомлених колективом професіоналів-однодумців, може йти мова про академічну доброчесність як прояв реального відношення до освітнього процесу і себе (колективу педагогічного) в ньому, як засвідчення якості освіти [4].

Як зазначається у частині 7 ст. 42 Закону України «Про освіту», види академічної відповідальності (у тому числі додаткові та/або деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності визначаються спеціальними законами та/або внутрішніми положеннями закладу освіти, що мають бути затверджені (погоджені) основним колегіальним органом управління закладу освіти та погоджені з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їхньої відповідальності.

Етичний кодекс апріорі стає необхідною нормою, більше того – вимогою часу. І в тих освітніх закладах, де ще не створено такого документу потрібно мати на увазі практичні поради, які можуть допомогти у прагненні якісних змін (на прикладі університетської спільноти) [2].

Здійснення університетом заходів з підвищення етичності поведінки його керівників, викладачів і студентів – це вираження його зрілості і готовності до саморегуляції, спрямованої на розвиток. Зазначимо також, що на сьогодні вітчизняними психологами розроблений ряд технологій для підготовки керівників

та працівників освітніх закладів в галузі етичних ділових взаємовідносин та етичної поведінки в організації, які успішно адаптовані в Україні [5].

Сформулюємо наступні висновки:

1. Основним напрямом впровадження етичних стратегій в університетах слід вважати розробку і прийняття Етичного кодексу, який відіграє роль системи координат для регуляції етичності ділової поведінки адміністрації, викладачів, студентів та навчально-допоміжного персоналу.

2. У професійній діяльності учасників навчально-виховного процесу в університеті існує велика кількість етико-психологічних проблем, які виникають у їхніх взаємовідносинах і потребують нормативного регулювання. Зазначене регулювання уможлиблюється розробкою і введенням в університеті саме Етичного кодексу.

3. До Етичного кодексу слід включати лише такі положення, які не тільки проголошуються, але й можуть бути реально здійснені. Залучення учасників навчально-вихованого процесу всіх рівнів до обговорення положень Етичного кодексу університету є важливою умовою його якісного змісту і гарантією його подальшого дотримання.

4. Приєднання України до Болонського процесу покликане поряд із підвищенням рівня підготовки фахівців у вищих навчальних закладах до світового рівня сприяти створенню в університетах такої академічної атмосфери, яка базується на принципах корпоративної соціальної відповідальності, етичних стандартах, а також відданості своїй організації керівників, викладачів, студентів та інших працівників.

Фактично, затвердження Етичного кодексу університету передбачає не лише колегіальне його схвалення, а й фактично персональний підпис кожного учасника/учасниці трудового і студентського колективів про зобов'язання особистого характеру дотримуватись норм, зазначених у кодексі. Підпис засвідчує усвідомлене ставлення (нульова толерантність) по відношенню до факту

порушення норм, зазначених у Етичному кодексі, можливих наслідків через це та є особистою декларацією підтримки зазначених норм і вимог, які спрямовані на сталий розвиток університету.

Важливим і невідкладним механізмом забезпечення дієвості декларацій Етичного кодексу є створення Комісії з питань етики та академічної доброчесності (КПЕАД). Завданням номер один є винести у визначений термін погоджений вченою радою Етичного кодексу на розгляд Конференції трудового колективу університету для затвердження, формування та прийняття складу уповноваженої комісії як колегіального органу, що має за мету виконання засад Етичного кодексу.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 16.08.2019).
2. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро, 2017. 169 с.
3. Етичний кодекс університетської спільноти Київського національного університету імені Тараса Шевченка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.univ.kiev.ua/pdfs/official/ethical-code/Ethical-code-of-the-universitycommunity.pdf> (дата звернення: 19.08.2019).
4. Академічна доброчесність: практичний вимір [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/akadem-dobrochesnist/> (дата звернення 14.09.2019).
5. Як підтримати академічну доброчесність в університеті. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/yak-pidtrimati-akademichnudobrochesnist-v-universiteti-mon-rozrobilo-ta-nadislalo-na-zvo-rekomendaciyi-zakademichnoyi-dobrochesnosti> (дата звернення 14.09.2019).

*Легомінова С. В.,
д-р. екон.наук, доц., завідувачка кафедри
Управління інформаційною та кібернетичною безпекою,
Державний університет телекомунікацій*

АКАДЕМІЧНА ГРАМОТНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА КОМПЕТЕНЦІЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Академічна доброчесність визначається ключовими компетенціями щодо письмової академічної грамотності, що дозволяє у подальшому майбутнім науковцям успішно інтегруватись до світового наукового співтовариства задля участі у міжнародних наукових конференціях, семінарах, круглих столах, виставках, а також за рахунок опублікування наукових статей у фахових наукових міжнародних та національних журналах. Вміння грамотного опрацювання проблемного матеріалу, аналізу та його структурування набуваються здобувачами трьох рівнів освіти, а саме бакалаврату, магістратури та аспірантури не відразу. Аргументована подача результатів досліджень науковим стилем, формування умозаключень з використанням професійної термінології виявляється достатньо складною на перших етапах, тому іноді виникають спокуси щодо зовнішніх запозичень кращих за власні висловлювання. Отже, за умов набуття належних академічних компетенцій з метою виходу на значно вищий рівень розвитку необхідно визначити цілі та окреслити низку компетенцій, які необхідно набуті.

Певною майстерністю можна вважати вміння формулювати, обґрунтовувати та подавати власні думки грамотно, стисло, переконливо та доступно. Проведення дискусій та круглих столів надають додаткові можливості набуття навичок академічного висловлювання та письма. Інтенсивність цифрових потоків інформації за рахунок бурхливого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій обумовлюють легкій доступ до інформації, що провокує поверхове відношення до неї, тому необхідним є застосування механізмів спрямування

осмислення та переосмислення інформаційного змісту, що відкриває нову проблему рефлексивного характеру.

Враховуючи глобалізаційні процеси світу, які в першу чергу впливають на розвиток науки та наукової спільноти, академічні компетентності мають носити міжкультурний характер.

Каропа Г. М., Іванченко Т. М. зазначають, що до складу міжкультурної академічної компетентності включаються такі компетенції [1]:

- знання міжнародних норм проведення науково-дослідницької роботи, а також представлення її результатів;
- знання міжнародних стандартів академічного письма;
- знання норм і правил підготовки заявок на міжнародні гранти;
- знання етичних норм і правил культури міжкультурної комунікації;
- вміння здійснювати науково-дослідну і проектну діяльність в полікультурних наукових командах в рамках великих міжнародних наукових програм;
- володіння навичками академічного листування, що необхідно для підготовки різних типів наукових текстів для міжнародних рецензованих видань;
- володіння навичками міжкультурної комунікації в академічному полікультурному суспільстві;
- вміння вести науковий діалог з представниками різних наукових шкіл на міжнародних семінарах, симпозіумах і конференціях;
- вміння встановлювати і підтримувати наукові зв'язки із зарубіжними партнерами;
- вміння оперативно вирішувати професійні завдання в полікультурному соціумі та ін.

Федоренко В. [2] окреслив глобальні проблеми експертного дослідження академічних текстів. Це, по-перше, дискретне визначення об'єктів і фізичне

збереження оригінальних академічних текстів (створення наукового сховища); по-друге, створення і сертифікація спеціальної комп'ютерної програми, яка б була ефективною і валідною до завдань по виявленню академічного плагіату в Україні і могла б застосовуватися як науковцями і громадськістю, так і профільними судовими експертами (первинна, доекспертна обробка об'єкта експертного дослідження, що значно здешевлює собівартість послуги); по-третє, удосконалення існуючих і розробка нових експертних методик виявлення академічного плагіату, з урахуванням досвіду держав-учасниць ЄС, США, Швейцарії та ін.; по-четверте, удосконалення чинного законодавства про авторські та суміжні права, про наукову діяльність і про судову експертизу шляхом забезпечення імплементації положень актів законодавства ЄС в частині захисту прав споживачів у сфері інтелектуальної власності (п. 416 Плану імплементації цієї Угоди, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р № 847-р); по-п'яте, активізація просвітницької діяльності інститутів громадянського суспільства і профільних міжнародних програм і організацій щодо затвердження академічної доброчесності в Україні.

Висновки. Досягнення належного рівня академічної доброчесності знаходиться у площині вирішення двох проблем: набуття компетенцій академічної грамотності з корекцією на міжкультурний академічний рівень акторів наукової спільноти та ефективний підбір оптимального інструментарію контролю академічних текстів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Каропа Г. М., Іванченко Т. М. Психолого-педагогічний журнал Гаудеамус. – 2017. – Т. 16. – № 1. – С.9-15.
2. Федоренко В. Пути и методы предотвращения плагиата научных произведений и утверждения академической добропорядочности. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.golos.com.ua/rus/article/276302>.

*Литвинов А. С.,
канд. пед. наук, викладач кафедри теорії
та методики початкової освіти,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА ЯКІСНОЇ ОСВІТИ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Глобальні стратегічні цілі України в освіті та науці полягають у забезпеченні підвищення якості освітніх послуг, різноманітності методів організації освітнього процесу та змісту навчальних курсів, наданні підтримки експериментам та інноваціям, мережевому розповсюдженню знань, обміну інформацією та передовим педагогічним досвідом.

Характерною рисою сучасної науки є міждисциплінарність та розширення парадигми досліджень. До найбільш актуальних та перспективних досліджень можна віднести такі, що логічно поєднують різноманітні підходи та прийоми аналізу з новими досягненнями техніки та інформаційних технологій. За таких умов особливо гостро постає проблема наукової достовірності та академічної доброчесності.

Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) розпочав свою роботу на початку 2016 року з розкриття явища академічної доброчесності. Із чужого, незнайомого та не завжди зрозумілого поняття «академічна доброчесність» за два роки стало невід'ємною темою дискусій у студентських та викладацьких спільнотах [1].

До позитивних моментів розвитку академічної доброчесності в Україні можна віднести наявність нормативно-правової бази та впровадження принципів академічної доброчесності у закладах вищої освіти. Тому одним із основних завдань сьогодення і важливою умовою освітянської культури здобувачів вищої

освіти вважаємо впровадження принципів академічної доброчесності у навчання, викладання та наукову діяльність.

Стаття 42 Закону України «Про освіту» дає визначення академічної доброчесності як сукупності «етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

У Законі надано визначення ряду положень щодо правил дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками, а саме: «посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання» [1].

Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає виконання певних вимог: «самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації» [1].

Академічна доброчесність сьогодні – це чітко виписане поняття, має певні характеристики, виконавців та відповідальних, а також конкретну регламентацію та

вимоги. Попереду чекає тривалий час імплементації. Проте сьогодні можна говорити не лише про перші успіхи, але й про значні досягнення, які увійшли у систему освіти України загалом та у систему вищої освіти зокрема.

Складність завдання полягає не тільки у подоланні негативних плагіатних, корупційних практик, псевдоавторства, інших порушень академічної доброчесності, які укорінилися у вищій освіті України, але й у створенні принципово нового доброчесного середовища, яке буде допомагати вести просвітницьку діяльність всієї спільноти закладу вищої освіти стосовно значення академічної доброчесності, та переконувати людей у її важливості для успішного розвитку закладу вищої освіти й забезпечення якості освіти в цілому [4].

Академічна доброчесність – це не тільки недопущення плагіату та компілювання фактів, а й один з механізмів забезпечення якості вищої освіти. Тому що ми не можемо говорити про доброчесність без змін та підвищення якості освіти, змін у рівні викладання та контролю знань, належного професійного рівня всіх учасників цього процесу. На сьогодні ми маємо безліч інструментів та механізмів сприяння розвитку академічної доброчесності, це наприклад різноманітні варіанти програмного забезпечення для перевірки наукових робіт, статей, дисертаційних досліджень на плагіат. Існують варіанти безкоштовних ресурсів для самоперевірки.

Для дотримання академічної доброчесності в багатьох закладах вищої освіти України розроблено та введено в дію систему «Антиплагіат» та «Положення про порядок перевірки текстових документів», що дає змогу сприяти розвитку академічної доброчесності та недопущенню плагіату в університетах, також це положення визначає рівні відповідальності викладачів, наукових співробітників, студентів, аспірантів за плагіат та недотримання принципів академічної доброчесності.

Отже, для науковців та викладачів академічна доброчесність насамперед полягає не тільки у обов'язковій згадці першоджерел під час створення методичних

розробок, самостійного написання наукових робіт, підготовки лекцій тощо; а й і у морально-етичних принципах – взаємоповазі, чесності та запобіганні шахрайству.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність: з чіткими орієнтирами до сталого розвитку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/novyny/z-chitkymy-oriyentyramy-stalogo-uspihu-akademichna-dobrochesnist-yak-zaporuka-yakisnoyi-osvity> (дата звернення: 30.03.2020).

2. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 30.03.2020).

3. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/10/Рекомендації-ЗВО-система-забезпечення-академічної-доброчесності.pdf> (дата звернення: 30.03.2020).

*Маляр О. І.,
канд. психол. наук, старший викладач кафедри психолого-педагогічної освіти та
соціальних наук, КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»*

*Шевченко І. А.,
канд. пед. наук, викладач кафедри екології, природничих та математичних наук,
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»*

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМАТИКИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНІ

Проблема академічної доброчесності є досить актуальною у сучасних українських науково-освітніх реаліях. Одним із наслідків того, що результати наукових досліджень займають все більш помітне місце в найрізноманітніших

сферах життя людини і суспільства. Традиційна наука на теренах України розглядалася як самокорегуюча система: вважалося, що порушення, допущені тим чи іншим дослідником, досить швидко будуть виявлені його колегами. А це означає, що вони не принесуть великої шкоди науці, тому неприємності досягнуть головним чином самого порушника.

У наші дні ситуація змінилася, і одна з причин є те, що результати досліджень все частіше починають сприйматися суспільством і так чи інакше впливати на нього ще до того, як будуть перевірені науковою спільнотою. Першою жертвою недобросовісного проведення досліджень є сама наука, яка перестає виконувати свою основну місію – отримання достовірних наукових знань і, з неминучістю, втрачає довіру суспільства. Відповідно до вище сказаного, неприпустимо, коли в суспільстві такий стан речей сприймається як норма. Варто відмітити активну увагу науковців до проблеми сутності застосування академічної доброчесності на законодавчому рівні, яка застосовувалася для з'ясування академічної недоброчесності у закладах вищої освіти. Тому одним з основних завдань Закону України «Про освіту» (від 05.09.2017; набрання чинності 28.09.2017) є удосконалення правових механізмів суті поняття академічної доброчесності, що представлені у статті 42. У ній академічна доброчесність визначається, як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. За законом дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;
- об’єктивне оцінювання результатів навчання [3].

Е. Льюфстрьом, Т. Тротман, М. Фурнарі, К. Шепард визначають поняття «академічна доброчесність» як усвідомлення культури поведінки в академічному середовищі та вміння чесно діяти у ньому відповідно до встановлених етичних норм та поважати наукові здобутки колег [2, с.4].

Як зазначає Садик В., основними фундаментальними цінностями академічної доброчесності є: чесність, яка проявляється через пошук істини і знань у процесі навчання, викладання, наукових досліджень, інтелектуальну та особисту чесність у сфері науки; довіра характеризується підтримкою вільного обміну науковими ідеями та пошуками, які повинні реалізовуватися найповнішою мірою у академічній спільноті; справедливість – це встановлення чітких, прозорих стандартів, очікувань і практики для підтримки комфортних стосунків у науковій академічній спільноті (між науковцями, викладачами та студентами); повага передбачає підтримку розмаїття думок та ідей; відповідальність ґрунтується на принципі особистої відповідальності окремих осіб та груп та вживання певних заходів у випадку їх недотримання; мужність – це трансформація цінностей від розмов про них до відповідальних дій, їхнє відстоювання в умовах тиску і труднощів, потребує рішучості та цілеспрямованості [5].

Дегтярьова І. вважає, що про академічну доброчесність в українських університетах, можна говорити у чотирьох вимірах: індивідуальному (на рівні конкретної особи); інституційному (культивування академічної доброчесності); системному (дотримання принципів академічної доброчесності на всіх рівнях системи вищої освіти і науки); колегіальному (на рівні академічного середовища,

тобто різні форми об'єднань) [1]. Тому академічна доброчесність вимагає, щоб і студент, і викладач, і дослідник почували себе вільними від руйнівного впливу корупції та академічного консерватизму. Слід підтримувати прагнення бути чесними та відкритими у висловлюванні своїх думок, бо в атмосфері, де вчений відчуває себе вільним у висловленні своєї думки, можна досягти реального інтелектуального і матеріального прогресу. Проте, академічна доброчесність передбачає не тільки академічну свободу, але й відповідальність за кожне висловлене судження, оцінку, будь-який здійснений людиною вчинок [4].

Зазначене дає змогу зробити висновки, що академічна доброчесність включає в себе забезпечення чесності і справедливості в наукових дослідженнях, викладанні і навчанні з боку вчених, викладачів і студентів. Всі учасники науково-освітнього процесу повинні поважати працю і заслуги своїх колег, бути відкритими для спілкування, відповідати за свої дії і дотримуватися прозорості у всі сферах наукової діяльності». Академічна доброчесність забезпечує довіру суспільства до авторитету сучасної науки на всіх її рівнях, включаючи процес дослідження і отримання результатів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова. – К.: Таксон, 2016. – 234 с.
2. Навчання студентів академічній доброчесності у бібліотеці ЗВО: методичні поради / автори-укладачі: Л.В. Савенкова та ін. Київ: УБА, 2016. – 39 с.
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 №2145-19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 26.03.2020).
4. Рекомендації щодо забезпечення принципів академічної доброчесності / укладачі: Артюхов А. та ін. «Академічна доброчесність». – 2016. – 24 с.

5. Сацик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція, чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontsepsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti> (дата звернення: 24.03.2020).

*Марєєв Д. А.,
канд. філол. наук, асистент кафедри
української мови, літератури та методики навчання,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

ПЛАГІАТ У НАУКОВИХ ТЕКСТАХ: ПРИЧИНИ ВЧИНЕННЯ ТА ЗАХОДИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ

У зв'язку зі змінами парадигми вищої освіти України – наближення її до західноєвропейських зразків – актуальною є імплементація в український освітній та науковий простір найголовніших освітніх європейських процедур, засад, механізмів, принципів. До останніх належить академічна доброчесність.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» під академічною доброчесністю визначають «сукупність етичних принципів та визначених <...> (законами – Д. М.) правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1]. Порушеннями академічної доброчесності вважають академічний плагіат, самоплагіат, фабрикацію, фальсифікацію, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання, «надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не

передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання» та «вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання» [2]. Проте і цей перелік, визначений Законом України «Про освіту», є не вичерпним, адже у світовій (як і власне в українській) практиці виділяють ще саботаж, зловживання конфіденційною інформацією, змову, внесення до переліку авторів наукової продукції осіб, які не брали участь у її створенні та ін. (докладно див.: [3]).

Огляд наукових джерел із проблеми дослідження засвідчує, що серед домінантних форм порушення академічної доброчесності в закладах вищої освіти є плагіат. До такої думки схиляється й більшість опитаних нами студентів (20 осіб, або $\approx 83,33\%$). У зв'язку з цим актуальним є пошук причин учинення плагіату.

Аналіз наукових студій засвідчив, що плагіат *учасники освітнього процесу* здійснюють через відсутність знань про авторське право чи хибні уявлення про нього [8, с. 28 – 29]; девальвацію чи деградаційну трансформацію основних цінностей людини, відсутність сформованого чи розвиненого критичного мислення та впевненість у безкарності; бурхливий розвиток інтернет-середовища з величезними масивами інформації та полегшеним доступом до неї; зниження якості освіти, зокрема в підготовці наукових кадрів; толерування плагіату в науковому та навчальному середовищах; наявність робіт «на замовлення»; невміння працювати з науковими джерелами; відсутність належного правового регулювання [4, с. 76 – 77]; *здобувачі вищої освіти* – через незнання правил цитування; страх написання неграмотного, некрасивого, ненаукового тексту; страх не пройти перевірку роботи на унікальність через високий відсоток запозичення; інформаційний простір, у якому живуть студенти [6, с. 651 – 652]; необхідність виконання значного обсягу письмових робіт упродовж навчального семестру; щорічна повторюваність та неактуальність тем письмових робіт; відсутність практичного застосування результатів; відсутність розуміння мети та необхідності написання письмових

робіт; звичку використовувати плагіат, сформовану в середній школі; нейтральне ставлення викладачів до плагіату; низький рівень професіоналізму та зацікавленості викладачів; відсутність зв'язку між оригінальністю текстів та оцінкою за письмову роботу [5, с. 95]; нерозуміння студентами суті плагіату [7, с. 71], а також (як показують результати проведеного нами опитування) через незнання матеріалу; недостатню компетентність у сфері, із якої здійснюється дослідження; недостатню кількість потрібного матеріалу в широкому, відкритому доступі; «закрученість» тем наукових робіт, які дають викладачі, керівники; відсутність власного погляду на матеріал дослідження у поєднанні з небажанням його аналізувати й описувати; нестача часу на виконання дослідження; невміння самостійно створювати науковий текст і проводити дослідження; застарілі методи організації освітньої діяльності; обмеженість світогляду; нерозвиненість логічного мислення тощо.

У зв'язку з цим для запобігання плагіату, на нашу думку, учасників освітнього процесу необхідно озброїти знаннями про авторське право; ознайомити із принципами академічної доброчесності й відповідальністю за її порушення; з методологією проведення наукових досліджень; навчити анотувати, реферувати наукові тексти, цитувати джерела.

Отже, плагіат є однією з домінантних форм порушення принципів академічної доброчесності. Причин вчинення плагіату існує чимало: від несвідомого плагіату у зв'язку з нерозуміння його суті до усвідомленого порушення чужих авторських прав. Основним заходом щодо запобігання плагіату має стати його профілактика через ознайомлення учасників освітнього процесу з авторським правом та основними принципами академічної доброчесності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про вищу освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 18.03.2020).

2. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 18.03.2020).

3. Мельниченко А. Прояви академічної нечесності. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. – Київ: Таксон, 2016. – С. 107-120.

4. Рижко О. М. Рецепція плагіату – експертне опитування // Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences. – 2016. – IV (16), I.: 95. – Р. 74-78.

5. Стеченко О. В. Проблема академічної чесності в навчальному процесі та науці: досвід Національного медичного університету імені О. О. Богомольця // Медична освіта. – 2016. – № 3. – С. 93-98.

6. Федоровская Н. А. Некоторые причины возникновения плагиата в выпускных квалификационных работах успешных студентов творческих направлений // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2016. – № 10 (часть 4). – С. 650-653.

7. Хмарський В. Academic integrity в США: кілька спостережень 2015 року. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. – Київ: Таксон, 2016. – С. 53-92.

8. Штефан А. Причини вчинення плагіату та шляхи його попередження // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2017. – № 4. – С. 24-30.

*Моргун Н. А.,
канд. мед. наук, асистент кафедри дитячої терапевтичної стоматології
з профілактикою стоматологічних захворювань,
Українська медична стоматологічна академія,*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ – АКТУАЛЬНА ТЕМА ДЛЯ ВСЬОГО СВІТУ

Сьогодні важко уявити собі життя без комп'ютерів. Темпи розвитку комп'ютерних технологій вражають. Ми є свідками справжньої комп'ютерної революції! Не секрет, що саме завдяки інтернет-ресурсам, якими ми користуємося за допомогою комп'ютерних технологій, в сучасному світі ми володіємо інформацією більше, ніж 50 років тому. Але паралельно з цими позитивними явищами набувають обертів процеси привласнення і використання чужих ідей та думок.

У проекті нового Закону України «Про освіту» подається тлумачення терміна «академічна доброчесність» – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досягнень. Академічна доброчесність передбачає такі положення:

- надання достовірної інформації про використані дані, публікації та власні результати досліджень;
- повагу до інтелектуальної власності, дотримання норм «Закону про авторське право та суміжні права»;
- самостійне виконання індивідуальних навчальних та наукових завдань;
- аналіз фактів, даних доказів, перевірка надійності та достовірності першоджерел;

- коректне цитування, посилання на використані джерела інформації, оформлення списку літератури.

Але багато людей не звертають увагу на такі принципи. Легкий доступ до інформації, стрімкий розвиток цифрових технологій в наш час спрощують процес використання інформації. Тому до порушень академічної доброчесності відносять:

- плагіат: привласнення авторства на чужий твір, відкриття, винахід, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора;
- самоплагіат: оприлюднення власних раніше опублікованих результатів, як нових;
- списування: виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання;
- фальсифікація: свідомо зміна чи модифікація вже відомих даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- фабрикація: вигадкування даних чи фактів, що використовуються як правдива інформація;
- хабарництво: надання/отримання коштів або послуг з метою одержання певної вигоди протизаконним порядком.

За порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності: відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання, позбавлення присудженого наукового ступеня чи присвоєного вченого звання; відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії, позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

Кожна сучасна людина повинна орієнтуватися в інформаційному просторі: знаходити, аналізувати, використовувати, перевіряти достовірність інформації і керуватися такими ключовими правилами та етичними принципами, як:

- відповідальність: розуміння наслідків власних та колективних дій;
- чесність: уникнення обману, шахрайства, списування, привласнення чужої роботи;
- прозорість: посилення на перевірену інформацію, доступність представлення результатів дослідження;
- повага: уважне ставлення до різних точок зору, визнання авторства.

Отже, впровадження принципів академічної доброчесності в вищих навчальних закладах України – це питання підняття якості вищої освіти та репутації закладів Вищої освіти, підвищення конкурентоспроможності випускників цих закладів, визнання дипломів на європейському та світовому рівнях.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Київ: Парлам. вид-во, 2017.
2. Довідник з академічної доброчесності / уклад.: В.Г.Гур'янова, Л.Т.Ониксимова, Н.В.Поберій; за заг. ред. Т.О.Маринич. – Суми: Сумський державний університет, 2018. – 24с.
3. Рекомендації щодо забезпечення принципів академічної доброчесності. Підкомісія 303 «Академічна доброчесність» Науково-методичної комісії 15 з організаційно-методичного забезпечення вищої освіти. – К.: Міністерство освіти і науки України, 2016. – 24 с.
4. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234с. – Режим доступу: [https:// drive. google. com / file / d / 0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE / view](https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view).

*Мочурад Л. І.,
канд. тех. наук, старший викладач кафедри СШ,
Національний університет «Львівська політехніка»*

ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ТА ТВОРЧОМУ СВІТІ

Плагіат в освітньо-науковому та творчому світі є актуальною проблемою і серйозним порушенням принципів академічної доброчесності, оскільки при цьому втрачають своє значення оригінальність і сама ідея наукових досліджень. Інтелектуальне запозичення зачіпає всі рівні науково-освітнього процесу, починаючи від студентів і аспірантів і закінчуючи професорсько-викладацьким складом будь-якого вищого навчального закладу [1]. Прикладами недобросовісної наукової поведінки являються плагіат, самоплагіат, шахрайство на іспитах або підсумкових атестаціях, оплата третій стороні для виконання наукової роботи, фальсифікація отриманих даних в дослідженні, недобросовісна поведінка наукових експертів, рецензентів і так далі. Усі перераховані приклади недобросовісної поведінки в науково-освітній діяльності не тільки підривають авторитет сучасної науки, але і загрожують порушникові зняттям з розгляду дипломної роботи, дисертації, а також відрахуванням з вищого навчального закладу, аспірантури, докторантури.

Підвалини академічного середовища і освітніх інституцій формуються на основі дотримання п'яти засадничих цінностей: чесності, довіри, справедливості, поваги та відповідальності. Останніми необхідно керуватися учасникам освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової чи творчої діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання, наукових і творчих досягнень [2-4].

Зі стрімким розвитком інформаційних технологій наприкінці ХХ і на початку ХІХ століття, коли доступ до безлічі творів (наукових, літературних тощо) можна

отримати, «зайшовши» в інтернет в українському освітньому та науковому середовищах з плагіатом склалася катастрофічна ситуація. Це стосується і шкільних рефератів, і студентських курсових та дипломних робіт, і наукових статей, і дисертаційних досліджень.

Ще у Бухарестській Декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі (2004) було визначено основні тенденції академічного середовища [3, с. 11]:

- прагнути до чесності потрібно спочатку самому і лише потім поширювати це устремління на інших членів академічної спільноти, послідовно уникаючи будь-яких форм обману, брехні, шахрайства, крадіжки або інших форм нечесної поведінки, які негативно впливають на стан якості академічних ступенів;
- довіряти всім членам академічної спільноти, яка є основою робочої обстановки, що сприяє вільному обміну ідеями, творчості та індивідуальному розвитку;
- забезпечити справедливості у викладанні, оцінці успіхів студентів, наукових дослідженнях, кар'єрному просуванні та інших починаннях, пов'язаних з присвоєнням ступенів, повинно ґрунтуватися на законних, прозорих, справедливих, передбачуваних, послідовних і об'єктивних критеріях;
- обмінюватись ідеями на взаємній повазі, яку поділяють всі члени академічної спільноти, незалежно від їх ієрархічного статусу;
- мати відповідальність до всіх членів академічної спільноти, що дозволяє забезпечити підзвітність і вільне вираження поглядів [3, с. 13].

Проект сприяння Академічній доброчесності в Україні (SAIUP) [5], який ініційований та реалізується Американськими радами з міжнародної освіти за підтримки Міністерства освіти і науки України та Посольства США в Україні, має на меті застосовувати спільний досвід США і України для розробки та втілення чотирирічного плану заходів, зміст яких полягає у орієнтації та навчанні студентів, викладачів та адміністраторів навчальних закладів України практичної цінності і

важливості академічної доброчесності, наданні ресурсів і плану дій задля їхнього тісного залучення до зміцнення академічної доброчесності в освітньому середовищі. Саме цей Проект SAIUP покликаний подолати вади зловживань і неналежного ставлення до своїх обов'язків через формування культури академічної доброчесності в освітньому просторі України. А відтак, підвищення рівня вищої та середньої освіти і підготовки висококваліфікованих професіоналів.

У збірнику нормативних документів Національного університету «Львівська політехніка» сформульовані загальні положення організації перевірки на плагіат кваліфікаційних робіт студентів, рукописів дисертацій, монографій та статей [6, с.282]. Також у національному університеті «Львівська політехніка» Американська Рада з міжнародної освіти, що адмініструє Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP), регулярно проводить лекції-дискусії для представників активного студентства «Академічна доброчесність – крок за кроком до нової академічної культури». Під час лекцій відбувається ознайомлення студентів Університету з проектом SAIUP та його заходами, а також обговорення норм і принципів академічної доброчесності, яких мусять дотримуватися студенти під час навчання у виші, та ролі принципів доброчесності у повсякденні.

Висновок. Боротьба з академічною недоброчесністю повинна носити державний масштаб не просто шляхом накопичення знань і вмінь, але і методом формування професійних і загальнокультурних цінностей на усіх рівнях науково-освітнього процесу. Також доцільним являється організація локальних груп контролю кодексу академічної доброчесності в кожному вищому навчальному закладі або науковій установі нашої країни. Безумовно, потрібна подальша розробка універсальних навчальних модулів, в яких кожному початківцеві вченому будуть роз'яснені цілі академічної доброчесності, найбільш часті причини що підштовхують до її порушення, їх види, методи їх викорінювання, а також можливі наслідки. Такий інформаційний матеріал має бути легкодоступним, а ознайомлення

і контроль виконання являтися невід'ємною частиною сучасної української академічної освіти.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. McCabe D. L, Trevino L. K, Butterfield K. D. Cheating in academic institutions: a decade of research. *Ethics Behav.* – 2001;11(3):219–232. – doi: 10.1207/S15327019eb1103_2.

2. MS, Shaw MA, Steneck NH, et al. Research integrity and misconduct in the academic profession. In: Paulsen MB, editor. *Higher education: handbook of theory and research.* – New York: McGraw-Hill; 2013. – p. 217–261.

3. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах : методичні рекомендації / автори-укладачі: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець ; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська, О. М. Бруй ; Науковотехнічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» ; Українська бібліотечна асоціація. – Київ : УБА, 2016. – Електрон. вид. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – 117 с.

4. Amigud, A. Institutional level identity control strategies in the distance education environment: A survey of administrative staff. *International Review of Research in Open and Distance Learning.* – 2013. – 14(5) – p. 127-143.

5. Всеукраїнська компанія «Академічна доброчесність у школі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua>.

6. Організаційне та кадрове забезпечення освітнього процесу: збірник нормативних документів НУ «Львівська політехніка» / за ред. Ю.Я. Бобала. – Львів. В-во Львівської політехніки, 2018. – 392с.

Подгурська І. О.,

канд. філол. наук,

доц. кафедри практики англійського усного і писемного мовлення,

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

СПЕЦИФІКА ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ АД У ФІЛОЛОГІЧНОМУ ОСВІТНЬОМУ І НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Основою будь якої наукової розвідки філологічного спрямування є робота з чужим текстом. Ця робота проводиться науковцем у декількох площинах: по-перше, це безпосередня робота з текстом, що вивчається; по-друге, ознайомлення з науковою літературою, що присвячена вивченню певного мовного чи літературознавчого концепту. Крім того, невід'ємним елементом лінгвістичного та літературознавчого аналізу твору є ознайомлення з широким літературним контекстом: як тієї доби, до якої відноситься твір, так і більш широкого пласту літератури; творчим доробком як співвітчизників письменника, так і закордонних митців. Ґрунтовне лінгвістичне дослідження також передбачає глибоке студіювання всього творчого надбання письменника, його особистого листування, а іноді й роботу з архівами. Кожен з цих елементів є важливим, для розуміння факторів, що вплинули на формування світогляду письменника та його художнього стилю. Саме тому імплементація принципів академічної доброчесності у філологічному освітньому і науковому середовищі є непростю і надзвичайно актуальною. Постійно апелюючи до науково-літературного досвіду інших, науковець має дотримуватися всіх норм академічної етики та допустимих обсягів цитування, який визначається «змістом цитованого фрагмента твору або обсягом цитати у порівнянні із загальним обсягом цитованого об'єкта авторського права» [3, с. 55].

Основним інструментом дотримання академічної чесності всієї освітньо-наукової спільноти ХНПУ імені Г. С. Сковороди, на досвід роботи якого ми

спираємося в даній роботі, є Кодекс академічної доброчесності університету [2], який сприяє утвердженню стандартів академічної етики, якими повинні керуватися педагогічно-наукові співробітники і здобувачі вищої освіти ЗВО під час своєї діяльності. Згідно вищезазначеному нормативному документу і специфіці науково-дослідницької роботи філологічних спеціальностей з метою імплементації принципів доброчесності впроваджуються наступні заходи:

1. Навчально-методичні і наукові праці викладачів проходять затвердження на кафедрах і перевіряються за допомогою програм та систем виявлення збігів/ідентичності/схожості, які є у вільному доступі (content, antiplagiat, plagiarismdetector, unichек, copyscape тощо).

2. Задля виявлення фактів плагіату в студентських роботах керівники наукових робіт та затвердженні за засіданнях кафедри експертні групи на чолі з завідувачами кафедр здійснюють перевірку, використовуючи рекомендовані програми та сервіси виявлення збігів/ідентичності/схожості, які є у вільному доступі. Роботи, які не відповідають правилам дотримання академічної доброчесності, не отримують рекомендацію до друку та повертаються для подальшого опрацювання.

3. Науково-педагогічні співробітники мають бути ознайомлені з офіційними документами, що стосуються академічної доброчесності та з порядком перевірки навчальних, кваліфікаційних, науково-методичних та наукових робіт на наявність ознак академічного плагіату.

4. Обов'язковим є «включення до змісту навчальних планів підготовки здобувачів вищої освіти інформації з академічної доброчесності» [2, с.14]. Ознайомлення з принципами АД і правилами та міжнародними стилями цитування відбувається у рамках навчальної дисципліни «Методика та методологія наукових досліджень» (звертається увага на обсяг цитування і його виправданість в науковій роботі, а також особливості цитування іншомовних авторів).

5. З першого курсу студенти освітнього рівню «Бакалавр» мають можливість ознайомитися з основами літературного аналізу тексту в ході семінарських занять з аналітичного читання та підготовки до студентських наукових конференцій.

6. Розвиток навичок академічного письма у студентів освітнього ступеню «Магістр» відбувається в ході семінарських занять з удосконалення стратегій англomовного письма (формування культури писемного мовлення та навичок оперування специфічними для писемного мовлення прагматичними формулами [1, с.89] та відповідними мовними засобами).

7. Немаловажним є поширення інформації щодо недопустимості зловживання самоцититуванням в наукових роботах і штучного підвищення індексів Хірша в такий спосіб [3].

8. Систематично проводиться популяризація принципів АД, ведеться робота кураторів та наукових керівників щодо прищеплення академічної доброчесності студентам, проводяться тематичні засідання студентських наукових товариств університету та інші навчально-виховні заходи.

Чи є ці заходи достатніми для формування академічної компетентності і етики науково-освітньої спільноти? Сподіваємось, що так. Ефективність цих заходів ми зможемо відстежити з часом, проводячи анкетування серед студентів, навчаючи їх мислити, слідкуючи за розвитком їх власного академічного стилю письма, а отже, й формуванням психологічного комфорту і впевненості у власних силах, з появою чого відпаде й потреба вдаватися до плагіату.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Васильєва Е.В. Перелік навичок і умінь, необхідних при написанні наукового дослідження іноземною мовою // Вісник Маріупольського державного гуманітарного університету. Сер. : Філологія. – 2008. – Вип. 1. – С.87-92.

2. Кодекс академічної доброчесності Харківського національного педагогічного університету імені Г. С.Сковороди : ухвалено Вченою радою ХНПУ

імені Г.С.Сковороди у лютому 2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/kodeks_dobrochesnist.pdf.

3. Шахбазян К. С. Застосування в наукових публікаціях цитат із опублікованих творів, права на які належать іншим авторам // Наука України у світовому інформаційному просторі. – 2017. – Вип. 14. – С. 51-58.

*Пославська Н. М.,
канд. філол. наук, доцент кафедри української мови,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»*

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА»

Питання академічної доброчесності надзвичайно актуальне в сучасній українській науці та освіті, що зумовлено, з одного боку, інтеграцією нашої країни у світовий освітянський простір, а з іншого – виразним ажіотажем довкола проблеми плагіату в соціумі, що стосується різних сфер суспільного життя, а насамперед – якості вищої освіти.

Оскільки академічну доброчесність визначають як фундамент якості освіти, то в державі здійснюються перманентні заходи, упроваджуються різні механізми щодо її імплементації в закладах вищої освіти як на законодавчому рівні, так і на рівні різних соціальних проєктів.

У новій редакції Закону України «Про вищу освіту» від 18.03.2020 поняття «академічна доброчесність» ідентифіковано в пп.1.1¹ ст. 1 як «сукупність етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту», цим Законом та іншими

законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [2]. Розділ 5 названого закону характеризує діяльність Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, яке розробило «Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності» (29.10.2019) [3].

Щодо соціальних проєктів, то в Україні відомий ВУМ on-line – освітня платформа, що сприяє розвитку громадянського суспільства, пропонує різні навчальні курси, зокрема й курс «Академічна доброчесність в університеті» [4].

Вагому роль в модернізації вітчизняної вищої освіти відіграє Проєкт сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP), завдяки якому науковці та освітяни здобувають знання про принципи академічної доброчесності, упровадження їх у систему освітньої діяльності та якості вищої освіти [5].

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет» дбає про політику академічної доброчесності, про що свідчить офіційний сайт закладу вищої освіти. У рубриці «Публічна інформація» окремо виведено пункт «Академічна доброчесність», де представлено документи, що регулюють дотримання принципів академічної доброчесності в університеті, а саме: *Кодекс честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*; *Положення про запобігання академічному плагіату в ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*; *Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*; *Положення про Комісію з питань етики та академічної доброчесності ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*; *Склад Комісії з питань етики*

та академічної доброчесності ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» [1].

У *Кодексі честі* названо принципи поведінки членів університетської громади, з-поміж яких на першому місці – академічна доброчесність. Установчий документ визначає, що за порушення академічної доброчесності працівники університету можуть бути притягнені до відповідальності: відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання; позбавлення присудженого наукового ступеня чи присвоєного вченого звання; позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади; звільнення з навчального закладу [1].

Метою *Положення про запобігання академічному плагіату* є: запобігання та виявлення плагіату в працях науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів, студентів всіх освітніх ступенів та форм навчання; розвитку навичок коректної роботи із джерелами інформації та впровадження практики належного цитування; дотримання вимог наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань; активізації самостійності й індивідуальності під час створення авторського тексту і відповідальності за порушення загальноприйнятих правил цитування. Документ містить як рекомендації щодо запобігання академічному плагіату (комплексні профілактичні заходи, зокрема інформування працівників університету та здобувачів вищої освіти про необхідність дотримання академічної доброчесності, контроль з боку керівників структурних підрозділів), так і заходи щодо перевірки на академічний плагіат (обов'язково перевіряють кваліфікаційні роботи здобувачів вищої освіти; дисертаційні роботи; монографії, підручники, навчальні посібники тощо). Університет використовує такі системи виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості: Unicheck (<https://unicheck.com/>) та Plagiat.pl (<https://plagiat.pl>), які рекомендовано МОН України [1].

Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі студентів

регулює застосування загальних засад та правил наукової етики, академічної доброчесності в письмових роботах та наукових дослідженнях студентів. Документом визначено профілактичні заходи: запровадження курсів на першому році бакалаврських та магістерських програм з академічного письма та дослідницької роботи з вивченням вимог до написання письмових робіт; коректного застосування інформації з інших джерел та уникнення академічного плагіату, а також правил опису джерел та оформлення цитувань. Якщо встановлено факт порушення академічної доброчесності, то студентові виносять догану із занесенням в особову справу. Якщо студент списував під час різних форм контролю знань або представив індивідуальну роботу, яка містить елементи плагіату, або допустив інші види порушення академічної доброчесності, він повинен повторно виконати завдання. Якщо спроба списування, академічного плагіату або інших видів порушень академічної доброчесності повториться знову, студента відраховують з університету або ж позбавляють диплома. У Положенні також встановлено порядок розгляду факту академічного плагіату та інших видів порушень академічної доброчесності [1].

Отже, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» дбає про академічну репутацію в контексті упровадження принципів академічної доброчесності у вітчизняних закладах вищої освіти відповідно до світових вимог.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pnu.edu.ua/%d0%bf%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b6%d0%b5%d0%bd%d0%bd%d1%8f-%d0%bf%d1%80%d0%be-%d0%b7%d0%b0%d0%bf%d0%be%d0%b1%d1%96%d0%b3%d0%b0%d0%bd%d0%bd%d1%8f-%d0%bf%d0%bb%d0%b0%d0%b3%d1%96%d0%b0%d1%82%d1%83/> (дата звернення: 05.04.2020).

2. Закон України Про вищу освіту від 18.03.2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 28.03.2020).

3. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naqa.gov.ua/> (дата звернення: 02.04.2020).

4. Перша дистанційна платформа громадянської освіти від Відкритого Університету Майдану (ВУМ). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vumonline.ua/courses/> (дата звернення: 02.04.2020).

5. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Srtengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/pro-proekt/> (дата звернення: 02.04.2020).

***Рассоха І. В.,**
канд. біол. наук, доцент кафедри медичної біології,
Харківський національний медичний університет*

ПЛАГІАТ: СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ

В даний час, в століття прогресу комп'ютерних технологій, актуальною проблемою сучасного суспільства є академічне шахрайство. Фразеологічне поєднання «академічне шахрайство» у літературі супроводжується таким поняттям як «академічна доброчесність». У Законі України «Про освіту» визначено це поняття [1 с. 42, п. 1]. Чесність, справедливість, довіра, повага і відповідальність – фундамент на якому базується академічна доброчесність [2 с.6; 3 с.14,15].

Згідно даним літератури [4 с.42, 5,6] одним з видів шахрайства в науково-дослідницької діяльності є плагіат, або як його ще називають «академічна недоброчесність». Існує безліч форм плагіату. Наприклад мозаїчний плагіат,

смісловий плагіат, самоплагіат, клонування, дослівний плагіат [5; 6 с.21]. Не зважаючи на різноманітність його форм, суть полягає в одному – присвоєння чужого винахіду, а також використання у своїх роботах чужого твору без посилання на автора [1, 3, 4]. Існує багато статей метою яких є аналіз і з'ясування кореня цих проблем. Як вказує Моунуа А [7] фундаментом цієї проблеми є моральне виховання школярів, конкуренція за оцінки серед них, підвищене батьківське очікування до дітей та неефективна робота з боку вчителя. Міжнародні дослідження показують, що школи значно впливають на формування етичної поведінки дітей і молоді. Навички отримання знань, які набувають підлітки в школі залишаються з ними на все життя. Цілком очевидним є той факт що, молоді люди будучи вже студентами вищих навчальних закладів продовжують вчитися за вже звичним алгоритмом, закріпленому зі школи, отримання знань і оцінок.

Відповідно до цього, однією зі стратегій, що дозволяють уникнути шахрайства та збереження академічної чесності, є підвищення обізнаності учнів про моральні цінності. Школа, через впровадження спеціальних навчальних програм, грає фундаментальну роль в популяризації та розвитку культури молодого покоління. Вчителі повинні прагнути прищеплювати моральні цінності і заохочувати самостійність підлітків при вирішенні тих чи інших завдань.

З метою формування моралі та філософії мислення спрямованих на підвищення етичних цінностей необхідно проводити реформування освіти. У цьому контексті, наприклад, Університет Сан-Паулу (USP) в рамках програми штату «Віртуальний університет Сан-Паулу (UNIVESP)», запропонував для вчителів практикуючих в державних школах безкоштовний спеціалізований курс «Етика, цінності та громадянство». В Україні з 2016 року успішно реалізує свої ідеї Проект сприяння академічній доброчесності (SAIUP). SAIUP і EdEra створюють курси з академічної доброчесності на платформі EdEra де представляють відеолекції, методичні рекомендації, презентації по технологіям формування культури

добročесності у школярів різних вікових груп. На жаль, в Україні, поряд з іншими країнами, все ж таки спостерігається тенденція зростання порушень норм і правил академічної доброчесності [8]. Шахрайство досягло загрозливих розмірів у всіх сегментах, що призводить до поширеного цинізму і підриву довіри. Це свідчить про необхідність розробки і, що дуже важливо, реалізації на практиці технологій боротьби з даною проблемою. В освітніх системах у всьому світі було вжито заходів для здійснення позитивних змін в академічній практиці на всіх рівнях від початкової школи до вищої освіти, а також у викладанні і дослідженнях. Вони варіюють від фінансових стимулів, що підтримуються спеціальними програмами, до винагород за підвищення ефективності роботи освітніх установ.

У Державному науково-дослідному інституті Міністерства внутрішніх справ України 11 березня 2020 року відбувся науково-практичний семінар: «Академічна доброчесність та особливості роботи антиплагіатних програм: реалії сьогодення». Активну участь у семінарі взяли представники Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, Unichек Україна, Clarivate Analytics. У резолютивній частині даного семінару учасники відзначили, що крім створення нормативно-правового регулювання процедур і критеріїв ідентифікації порушень академічної сумлінності, особливу увагу необхідно приділяти популяризації заходів спрямованих на виховання академічної культури серед студентів і молодих вчених. Наталія Стукало у своїй доповіді акцентувала увагу на необхідності визнання самим ЗВО існування проблеми як на рівні студентських робіт, так і на рівні діяльності викладачів і керівництва [9]. Університети, як елітні установи в суспільстві, повинні впроваджувати комплексну стратегію боротьби проти плагіату, допомагаючи всім зацікавленим сторонам наукової комунікації.

Таким чином, обґрунтування стратегії і тактики формування пріоритетів в освітній сфері починаючи зі шкільної лави, а також конвертація ідей в конкретні дії є запорукою успішної реалізації методів боротьби з академічним плагіатом.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про Освіту». від 05.09.2017 № 2145-VIII Стаття 42 «Академічна доброчесність». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>.

2. Перевод с издания «The Fundamental Values of Academic Integrity», изданное в 1999 году. Международный центр академической доброчестности. Ред. Тедди Фишман. Университет Клемсон. – 1999 – ISBN 978-617-684-234-7 (pdf).

3. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова – К. ; Таксон, 2016 – 234 с. Рижко О. М. Плагіат: складники розуміння. Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. – 2016. – № 3 (27). – С. 40-48.

4. Аналітична довідка за результатами дослідження практик академічної доброчесності у вищих навчальних закладах України / Інститут освітньої аналітики. – К., 2016. – 42 с.

5. Siaputra I., Santosa D. Academic Integrity Campaign in Indonesia/in Tracey Bretag (ed.). Hand book of Academic Integrity. – 2016 – P. 75-86.

6. Martin B. Plagiarism: A misplaced emphasis. Journal of Information Ethics. – 1994. – Vol. 3, № 12. – P. 36–47.

7. Mounya Abdaoui. Strategies for avoiding cheating and preserving academic integrity in tests. Alkhitab w el-Tawwassol Journal. – 2018. – Vol 4, №1. – ISSN:2325-0798 DOI:5424/IJO/21547.

8. Дегтярьова І. Вплив академічної доброчесності на інституційну практику вищої школи // Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред.

Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова. – К.; Таксон, 2016. – 234 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/>. Дата звернення (01.10.2018).

9. Науково-практичний семінар: «Академічна доброчесність та особливості роботи антиплагіатних програм: реалії сьогодення» веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nrat.ukrintei.ua/akademichna-dobrochesnist-ta-osoblyvosti-roboty-antyplagiatnyh-program-realiyi-sogodennya/>.

*Романюк Н. Й.,
д-р. істор. наук, доцент,
професор кафедри суспільних наук,
Житомирський національний агроекологічний університет*

АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ ТА ЗАХОДИ ДОТРИМАННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

З метою формування довіри суспільства до системи та закладів освіти, підвищення якості освіти, Законом України «Про освіту» введено термін академічна доброчесність. Відповідно до п.8 ч.2 ст.16 Закону України «Про вищу освіту» передбачено «дотримання академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти та здобувачами вищої освіти».

Одним із порушень академічної доброчесності є академічний плагіат. Академічний плагіат – «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства» [1].

Вирізняють такі основні різновиди академічного плагіату:

- дослівне запозичення текстових фрагментів без оформлення їх як цитат з посиланням на джерело (в окремих випадках некоректним вважають навіть використання одного слова без посилання на джерело, якщо це слово використовують в унікальному значенні, наданому цим джерелом);
- використання інформації (факти, ідеї, формули, числові значення тощо) з джерела без посилання на це джерело;
- перефразування тексту джерела у формі, що є близькою до оригінального тексту, або наведення узагальнення ідей, інтерпретацій чи висновків з певного джерела без посилання на це джерело;
- подання як власних робіт (дисертацій, монографій, навчальних посібників, статей, тез, звітів, контрольних, розрахункових, курсових, дипломних та магістерських робіт, есеїв, рефератів тощо), виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

Академічний плагіат не варто ототожнювати з порушенням авторського права як різновидом права інтелектуальної власності. Ці порушення мають певну область перетину, але не є тотожними. Захист права інтелектуальної власності спрямований, насамперед, на захист майнових прав авторів чи їх правонаступників. Натомість, норми щодо академічного плагіату спрямовані не на авторів, а на осіб, які порушують академічну доброчесність через ненадання достовірної інформації про авторів певних ідей, текстів, наукових результатів тощо. Академічний плагіат розглядається як порушення етичних норм академічної спільноти, а порушення авторського права – як правопорушення, відповідальність за яке встановлюється цивільним кодексом. Вимоги щодо академічної доброчесності передбачають надання коректних посилань на справжніх авторів використовуваних творів, а не на осіб, яким могло бути передано авторське право на них (приміром, правонаступників авторів).

Авторське право захищає тих, кому на певний момент часу належать майнові чи немайнові права на твір, і це не обов'язково будуть справжні автори твору. Публікація під власним ім'ям результатів, отриманих іншими особами, з дозволу цих осіб не є порушенням авторського права, але є академічним плагіатом. Авторське право має обмежений термін дії. Після закінчення цього терміну дії дозволяється використання твору без згоди авторів чи їх правонаступників і без виплати відповідної винагороди, але це не позбавляє необхідності посилатися на авторів. Відсутність належних посилань є основною ознакою академічного плагіату [2].

Відповідно до Статті 42 Закону України «Про освіту» дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок;
- тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела;
- використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу);
- діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;
- об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Зокрема, в Житомирському національному агроекологічному університеті здійснюється комплексна програма сприяння академічної доброчесності, яка включає:

- розроблення робочих програм навчальних дисциплін з урахуванням розвитку професійних та інформаційних компетенцій;
- виключення або скорочення форм навчальної роботи студентів, в яких найчастіше зустрічаються прояви плагіату;
- орієнтація на якість, конкурентоздатність, корисність для суспільства вищої освіти, замість кількісних показників;
- сприяння набуттю студентами навичок якісного академічного письма;
- використання програми «Антиплагіат», з допомогою якої перевіряють дипломні роботи студентів, наукові статті, монографії, дисертації викладачів;
- підвищення вимог до кваліфікаційного рівня викладачів;
- преміювання викладачів за публікацію наукових статей у міжнародних науко метричних базах, впровадження винаходів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 38-39. ст. 42.
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/page3>.

*Самохвалова О. В.,
канд. тех. наук, професор, завідувач кафедри технології хліба, кондитерських,
макаронних виробів і харчоконцентратів*
*Олійник С. Г.,
канд. тех. наук, доцент кафедри технології хліба, кондитерських,
макаронних виробів і харчоконцентратів*
*Грецева Н. В.,
канд. тех. наук, професор кафедри технології хліба, кондитерських,
макаронних виробів і харчоконцентратів,
Харківський державний університет харчування та торгівлі*

ЗНАЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ТА НАУКОВОМУ ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ

Важливою умовою успішного розвитку вищої освіти в Україні, зокрема у підготовці майбутніх фахівців галузі харчових технологій, є дотримання етичних стандартів, а саме впровадження принципів академічної доброчесності у навчальному процесі та науковій діяльності як студентів, так і викладачів.

Сучасні технології дозволяють фактично в режимі реального часу отримати необхідну інформацію, користуючись інтернет-ресурсами, фондами бібліотек багатьох країн світу тощо. Це суттєво скорочує час на її пошуки, але іноді призводить до випадків порушення прав інтелектуальної власності й принципів академічної доброчесності, коли знайдені дані цитуються без посилання на їх авторів.

Міжнародна спільнота визначає, що академічна доброчесність базується на дотримання п'яти фундаментальних цінностей: чесності, довіри, справедливості, поваги та відповідальності [1].

Згідно з Законом України «Про освіту», академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження

наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [2]. Зокрема, ці принципи передбачають надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, обов'язкове посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право, об'єктивне оцінювання результатів навчання та контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти. На досягнення позитивних результатів у сфері забезпечення академічної доброчесності істотно впливає завчасне ознайомлення студентів під час навчання з етичними нормами та відповідними принципами, а також з вимогами щодо належного оформлення посилань на інформаційні джерела.

Основні принципи дотримання академічної доброчесності, утвердження чесності та етичних цінностей науковцями та здобувачами вищої освіти визначені положенням Харківського державного університету харчування та торгівлі (ХДУХТ) «Про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових і навчально-методичних працях наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти» (2018 р.) [3]. Для протидії поширенню академічної нечесності в повсякденній практичній діяльності у ХДУХТ, передусім, проводяться заходи щодо ознайомлення науково-педагогічних, наукових та інших працівників та осіб, які навчаються, з документами, які нормують запобігання академічному плагіату та встановлюють відповідальність за нього.

Важливим заходом для профілактики академічного плагіату в ХДУХТ є використання антиплагіатної Інтернет-системи StrikePlagiarism.com. Процедура антиплагіату передбачає перевірку на некоректні запозичення кваліфікаційних робіт бакалаврів та магістрів, дисертаційних робіт, наукових статей, монографій, підручників, навчальних посібників та інших документів, які друкуються у видавництві університету. Порухення академічної доброчесності передбачає притягнення порушників до академічної відповідальності.

На кафедрі «Технології хліба, кондитерських, макаронних виробів та харчоконцентратів» передбачено детальне ознайомлення студентів, що здобувають ступені вищої освіти «бакалавр» та «магістр» за спеціальністю 181 «Харчові технології» із принципами академічної доброчесності. Кожен студент у своїх роботах повинен використовувати тільки перевірені дані, уникати плагіату та належно цитувати використані джерела, відповідально ставитися до навчання. Слід зазначити, що під час перевірки кваліфікаційних робіт магістрантів кафедри на плагіат у поточному навчальному році не виявлено некоректних запозичень, усі роботи було написано з посиланнями на відповідні джерела.

Дієвим засобом втілення принципів академічної доброчесності є підвищення кваліфікації викладачів кафедри шляхом стажування, що організуються міжнародними організаціями, та ознайомлення із європейськими підходами щодо питання наукового плагіату. Важливим також є поглиблення співпраці в академічній та науковій галузі між країнами.

Отже, академічна доброчесність є важливою складовою сучасного наукового світу та одним з елементів, що впливають на репутацію академічної установи. Імплементація принципів академічної доброчесності у освітньому та науковому процесі ХДУХТ є одним із основних пріоритетів його діяльності з забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців харчової галузі.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с. – Режим досту.пу: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVE/view>.

2. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

3. Положення «Про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових і навчально-методичних працях наукових, науково-педагогічних,

педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти Харківського державного університету харчування та торгівлі» від 30 листопада 2018 р. №13. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elib.hduht.edu.ua/jspui/handle/123456789/4241/>.

*Тимчук Д. С.,
канд. біол. наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних
та біомедичних дисциплін,
Харківський інститут медицини та біомедичних наук ПВНЗ «Київський медичний
університет»
Потапенко Г. С.,
ст.викладач кафедри ботаніки,
Харківський національний педагогічний університет ім.Г.С.Сковороди
Тимчук Н. Ф.,
доцент кафедри медичної біології,
Харківський національний медичний університет*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У СИСТЕМУ ВИКЛАДАННЯ БІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ВИЩИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ УКРАЇНИ

В системі вищої освіти України біологічні науки займають одне з провідних місць. З одного боку це зумовлено біологічною природою людини, а з іншого – тим, що біологічні знання є дійовим інструментом забезпечення її існування.

Особливо значущим є засвоєння біологічних дисциплін для двох категорій осіб, які набувають вищу освіту – майбутніх лікарів і вчителів – природознавців. Перші з них зберігають існування людини як біологічного виду, а другі – забезпечують первинну біологічну освіту. Тому саме для цих категорій студентів важливість отримання якісної біологічної освіти важко переоцінити.

Однак досить поширене уявлення про навчальний процес у вищій школі тільки як передачу професійних знань та навичок викладачем студенту є помилковим. Насправді вища освіта є складною системою міжособистісних та особистісно-громадських відносин, яка включає не тільки набуття студентами професійних знань, досвіду та навичок, але й формування особистості майбутнього спеціаліста як відповідального члена суспільства з високими морально – етичними якостями.

Однак на даний час ще не можна визнати систему вищої освіти України повністю відповідною до морально – етичних норм, органічно притаманних цивілізованому суспільству. Тому подальше функціонування цієї системи потребує її вдосконалення і, зокрема, імплементації до неї принципів академічної доброчесності, які в рівній мірі стосуються і освітньої і наукової роботи.

Необхідність цих дій визначена Законом України «Про освіту», згідно з яким академічна доброчесність визначається як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1, стаття 42].

Порушення академічної доброчесності можуть спостерігатися на різних рівнях, починаючи від окремого викладача, студента або науковця до системи вищої освіти або наукової роботи в цілому і вирізняються великою різноманітністю. Найбільш розповсюдженими порушеннями академічної доброчесності вважаються академічний плагіат, фабрикація, списування, обман та хабарництво [2, с.203]. Деякі автори виділяють в якості узагальненого виду академічної недоброчесності також академічне шахрайство [3, с.112].

Сам по собі факт введення до Закону України «Про освіту» спеціальної статті, яка регламентує дотримання принципів академічної доброчесності, є дуже тривожним сигналом, який свідчить, що в системі вищої освіти України не все

гарзд. І, хоча передбачена цією статтею академічна відповідальність за порушення принципів академічної доброчесності є цілком адекватною, нема ніяких гарантій її практичного застосування і поліпшення внаслідок цього ситуації в освіті та науковій діяльності.

Іншими словами, Закон України «Про освіту» створює надійне підґрунтя для ліквідації академічної недоброчесності і досягнення цієї мети залежить від волі практичного використання їх норм відповідними інституціями.

Однак застосування норм академічної відповідальності по суті є засобом правової оцінки вже зробленого порушення, а не його попередження, яке має значно більшу соціальну результативність. Окрім того визначені Законом України «Про освіту» порушення академічної доброчесності далеко не охоплюють всього переліку неправомірної діяльності, яка спричиняє дуже велику шкоду системі вищої освіти і науки в Україні.

До цих, найбільш шкідливих неохоплених Законом України «Про освіту» дій можна віднести невідповідність професійної кваліфікації педагогічного або наукового працівника присвоєному йому науковому ступеню та званню або займаній посаді, псевдоактивність працівників освітніх та наукових установ, яка не супроводжується отриманням відчутного практичного результату, присвоєння собі авторства в результатах робіт інших працівників з використанням службового становища, створення в освітньо – наукових колективах нездорового морального клімату, подання під власним ім'ям науково – методичних робіт, виконаних іншими особами або організаціями за попередньою домовленістю, необ'єктивні і упереджені офіційні оцінки результатів роботи інших осіб та колективів.

Цілком очевидно, що причини цих проявів академічної недоброчесності криються у вадах людської психології і хибному відношенні до освіти та науки в Україні. І, оскільки усунення цих недоліків потребує дуже тривалого часу, навряд чи можна розраховувати на швидке вирішення всіх проблем імплементації принципів академічної доброчесності в освіту та науку в Україні. Тому Закон України «Про

освіту» слід вважати лише першим кроком на цьому шляху, який потребує подальшого розвитку, поширення і вдосконалення.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145 – VIII. Відомості Верховної ради України. – 2017. – № 38 -39. – Ст. 42.
2. Дягтярьова І. Вплив академічної доброчесності на інституційну політику вищої школи. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету : монографія / за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова. – Київ : Таксон, 2016. – Розд. 11. С.197 – 218.
3. Мельниченко А. Прояви академічної нечесності. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету : монографія/ за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова. – Київ : Таксон, 2016. – Розд. 5. С.107 – 120.

*Троша Н. В.,
канд. філол. наук, ст. викладач кафедри
української мови, літератури та методики навчання,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Останнім часом у світовій освітянській спільноті все частіше йде мова про академічну доброчесність, її дотримання, порушення академічної етики і його наслідки. На сьогодні цим поняттям оперують не лише науково-педагогічні працівники, студенти закладів вищої освіти, а й навіть учителі та учні закладів загальної середньої освіти. Чому ж ця проблема наразі стала такою актуальною у світі загалом і в Україні зокрема? Які наслідки порушення академічної етики? Як

домогтися дотримання академічної доброчесності? На ці та інші питання спробуємо знайти відповідь.

На сьогодні існує багато трактувань поняття «академічна доброчесність». До пояснення суті цього явища зверталися А. Артюхов, С. Блум, М. Вронський, С. Зенкін, М. Краєвський, Т. Павленко, Т. Червінський та ін. Спроби класифікувати й систематизувати явища порушення академічної етики містяться в дослідженнях Г. Андрощука, С. Бондаренка, В. Волікова, Л. Нецької, О. Рижко, Н. Фокіна та інших фахівців різних галузей права. Одну з найдосконаліших класифікацій академічного плагіату запропонувала І. Литвинчук. О. Рижко у своїй статті «Види і класифікації плагіату» [1] узагальнила відомості про досліджуване явище. У дисертації Г. Ульянової на здобуття доктора юридичних наук досліджено способи й методи захисту інтелектуальної власності від плагіату [3].

Сучасні дослідники пропонують різні класифікації плагіату. Найбільш повною вважаємо систему О. Рижко, яка виокремлює плагіат за 14 критеріями: характером дії (навмисний, ненавмисний, неусвідомлений); за суб'єкт-суб'єктними відносинами (класичний, авторське дублювання); за об'єктом присвоєння (текстовий, послідовності кадрів, ілюстративний, цифровий) та ін. [1, с. 84–85].

Ми розуміємо поняття академічної доброчесності як сукупність правил, яких повинні дотримуватися учасники наукового чи освітнього процесу під час створення власних текстів чи проєктів, заборону на використання здобутків іншої людини без посилання на джерело інформації.

На скільки нам відомо, в світі спостерігається три варіанти ставлення до описуваної проблеми. За першим із них наявне повне ігнорування, замовчування плагіату, звітування про відсутність явищ порушення академічної доброчесності з метою збереження репутації закладу чи навіть країни в цілому. Відповідно до другої позиції відбувається імітація академічної етики, теоретичні розмови про її дотримання, проте реальних дій не спостерігається. У ряді країн відбувається

дійсний моніторинг, розслідування випадків плагіату, викриття недоброчесності. Наразі в Україні є шанс обрати свою позицію у цьому процесі.

Варто зазначити, що поняття академічної доброчесності фігурує у ряді законів України: «Про вищу освіту», «Про інформацію», «Про авторське право й суміжні права» та ін. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти надало рекомендації щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності. Однак останнім часом все частіше поширюється інформація про те, що за виявлення плагіату в дисертаціях здобувачів позбавляють наукових ступенів, проводяться судові процеси стосовно плагіату серед музикантів чи письменників тощо.

Більшість українських університетів розробили власні положення або кодекси з метою попередження порушень авторських прав в освітньому середовищі. Якщо говорити про ЗВО, у якому працюю я, то слід відзначити, що в ньому академічній доброчесності приділяється посиленна увага: розроблено заходи щодо дотримання авторських прав; усіх учасників освітнього процесу ознайомлено з принципами академічної етики; схвалено «Етичний кодекс», «Положення про перевірку наукових, навчально-методичних, кваліфікаційних та навчальних робіт на академічний плагіат»; студентські кваліфікаційні роботи перевіряються на унікальність спеціальними програмовими засобами; за унікальність статей та інших наукових робіт студентів несуть відповідальність наукові керівники. Працівники відділу наукової роботи та міжнародних зв'язків та призначені відповідальні особи на факультетах слідкують за дотриманням цих заходів. За порушення принципів академічної доброчесності передбачено відповідальність. Окрім того створено інституційний репозитарій, у якому в обов'язковому порядку розміщуються кваліфікаційні роботи студентів після захисту, а також наукові здобутки науково-педагогічних працівників закладу з метою забезпечення прозорості, відповідальності та чесності.

Для того, щоб з'ясувати рівень обізнаності студентів Глухівського НПУ ім. О. Довженка з принципами академічної доброчесності нами було проведено анкетування, у якому взяли участь 25 магістрантів другого курсу. У результаті опитування нами було виявлено, що 100 % студентів знайомі з цим поняттям. Такий відсоток можна пояснити тим, що магістранти-випускники – це здобувачі освіти, які вже мають досвід написання статей, курсових, дипломних і магістерських робіт. Окрім того, в університеті студентів знайомлять з нормативною документацією шляхом оприлюднення на сайті і подальшим обговоренням в академічних групах, зборах студентського самоврядування тощо.

85 % респондентів знають, що у Законі «Про освіту» є навіть окрема стаття про академічну доброчесність. Водночас 13 % студентів зізналися, що використовували списування під час навчання, здебільшого під час підготовки повідомлень і рефератів. Основними причинами таких порушень опитані вважають великий обсяг інформації, велике завантаження з предметів, малу кількість часу, який відведено на опрацювання курсів.

Відтак, на нашу думку, обізнаність щодо академічної доброчесності є необхідною і надзвичайно актуальною. У системі сучасної освіти потрібно сформувати стійке переконання про етику академічних стосунків. А починати потрібно зі школи. Сучасні учні переконані, що краще списати у товариша домашнє завдання і отримати гарну оцінку, ніж отримати двійку за невиконання. Проте найчастіше вони не задумуються над тим, що знання, здобуті шляхом самостійної роботи, більш стійкіші й продуктивніші. Отже, слід проводити виховні бесіди зі школярами на тему дотримання принципів академічної доброчесності, адже через декілька років, навчаючись у ЗВО, дитина стикнеться зі спокусою їх порушити, і от тоді важливим є те, на скільки сформованими є її етичні й моральні норми щодо цього питання. Потрібно навчити дитину поважати інтелектуальну власність інших, ставитися з повагою до думок інших, бути чесним і відповідальним перед собою й

оточуючими, впевненим у своїх здібностях і переконаним, що ти нічим не гірший за інших і зможеш зробити власні відкриття.

Підсумовуючи, варто зауважити, що академічна доброчесність доволі зрозуміле поняття для учасників освітнього процесу, яке досить успішно побутує в освітньому середовищі українських закладів вищої освіти. Чесність, справедливість, повага є необхідними умовами побудови сучасної освіти і науки. На цих постулатах і будується довіра під час навчання, викладання та впровадження наукових здобутків.

З принципами академічної етики слід знайомити дітей ще у закладах загальної середньої освіти, поширювати їх через соціальні мережі й ЗМІ, пропагувати їх, демонструвати власним прикладом. Потрібно також посилити відповідальність за порушення авторського права, як це прийнято в європейських країнах. Зрештою, всі учасники освітнього й наукового процесів мають усвідомити, що плагіат – це злочин. А будь-яка людина, яка вчинила цей злочин, має бути покарана відповідно до закону. Необхідно нарешті перейти від рекламування академічної доброчесності до конкретних технологічних рішень.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Рижко О. М. Види і класифікації плагіату. Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences, V(23), I.: 139, 2017. С. 82–85. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/o._m._ryzhko_types_and_classifications_of_plagiarism.pdf.

2. Рижко О. М. Плагіат як соціокультурне явище : монографія. Київ : ПАЛИВОДА А. В., 2017. 388 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://chtyvo.org.ua/authors/Ryzhko_Olena/Plahiat_u_sotsialnokomunikatsiinomu_vymiri_pochatku_KhKhI_stolittia_pryroda_iavyscha_ta_istoriia_bor.pdf.

3. Ульянова Г. О. Методичні проблеми цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності від плагіату : дис. на здобуття наук. Ступеня д-ра

юридичних наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне право». Одеса, 2015. 434 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/2749>.

Удовенко В. О.,
канд. тех. наук, доцент, викладач-методист,
Український політехнічний технікум

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УКРАЇНІ

Основою якості освіти виступає академічна доброчесність. Україна, як і інші країни знаходиться в епоху трансформації. Змінюється стан країни, змінюються стани людини. Більшість бізнесів від кідаловоорієнтованих перетворюються на клієнтоорієнтовані. В таких умовах, як у суб'єктів господарювання, так і науковців, виникає необхідність враховувати не тільки свої інтереси, але й інтереси інших гравців: споживачів, конкурентів, постачальників. Не оминули зміни й українську вищу освіту. Важливою умовою успішного розвитку є впровадження принципів академічної доброчесності в навчанні, викладанні та науковій діяльності.

Одним з основних завдань Закону «Про освіту» є удосконалення правових механізмів реалізації конституційного права громадян на рівний доступ до якісної освіти на всіх рівнях; створення умов для освіти особи упродовж життя (запровадження таких видів освіти як формальної, неформальної та інформальної); удосконалення нормативно-правової бази освіти, у тому числі розроблення новітніх програм, зорієнтованих на модернізацію системи перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників навчальних закладів тощо.

Стаття 36 проекту Закону присвячена академічній доброчесності.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливим освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності.

Порушенням академічної доброчесності вважається:

1. академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених

творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства; формою академічного плагіату є самоплагіат, що полягає у відтворенні без посилання на джерело інформації власних раніше опублікованих текстів;

2. фабрикація – фальсифікація результатів досліджень, посилань, або будь-яких інших даних, що стосуються освітнього процесу;

3. обман – надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу;

4. списування – використання без відповідного дозволу зовнішніх джерел інформації під час оцінювання результатів навчання;

5. хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна чи послуг матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної вигоди в освітньому процесі.

За порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання;
- позбавлення присудженого наукового ступеня чи присвоєного вченого звання;
- позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- повторне проходження навчального курсу;

– відрахування із закладу освіти (крім осіб, що здобувають загальну середню освіту).

За порушення принципів академічної доброчесності визначених у статті 36 пропонується запровадити академічну відповідальність. На думку Головного науково-експертного управління Верховної Ради України, запропоноване у частині 5, 6, 7 статті 36 проекту поняття академічної відповідальності є некоректним. Адже, Основний Закон держави чітко визначив види юридичної відповідальності, до яких належать – цивільно-правова, кримінальна, адміністративна та дисциплінарна відповідальності, згідно з пунктом 22 частини 1 статті 92 Конституції України. Крім того, за змістом положень статті 36 проекту, академічна відповідальність по суті є адміністративною відповідальністю, яка за наявності достатніх підстав, повинна накладатись відповідним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки. Приміром, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року «Про порядок присудження наукових ступенів», центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки, може позбавляти осіб, яким присуджено наукові ступені, цих ступенів на підставі рішень спеціалізованих вчених рад, де проводився захист дисертацій.

Експерти Головного науково-експертного управління Верховної Ради України вважають, що безпосередні підстави, види підстав, порядок притягнення до відповідальності та накладання стягнень за певні правопорушення у галузі освіти не є предметом правового регулювання означеного Закону.

Крім того, експерти звертають увагу на термінологічну неузгодженість положень статті 36 проекту з чинним законодавством. Зокрема, запропоноване пунктом 5 частини 4 статті 36 визначення «хабарництво» відсутнє у чинному законодавстві та замінено на поняття «отримання неправомірної вигоди», закріпленого в статті 364 Кримінального кодексу України. Так само, запропоноване у пункті 1 частини 4 статті 36 поняття академічного плагіату, потребує

узгодженості з визначенням терміну плагіат, закріпленого у пункті в) частини 1 статті 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Для того, щоб кожен студент, викладач, науковець, адміністратор та керівник закладу вищої освіти міг ознайомитися і застосовувати в своїй діяльності принципи академічної доброчесності, іде широка пропганда впровадження її, наприклад розроблені, та впровадженні он-лайн курси [5, 6].

Данні заходи допомагають просвітити студентів та викладачів з наступних питань:

- Що таке академічна доброчесність?
- Що таке плагіат?
- Як уникнути плагіату (академічне письмо)?
- Якими є передумови створення доброчесного середовища в університеті (університетська автономія)?
- Як створити доброчесне середовище в університеті?

На мою думку, впровадженні академічної доброчесності у Українських ЗВО допоможе вивести освіту на значно вищій рівень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Закон України «Про авторське право і суміжні права» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
4. Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року «Про порядок присудження наукових ступенів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/644-97-%D0%BF>.

5. Академічна доброчесність – он-лайн курс для вчителів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:AmericanCouncils+AcIn101+AcIn2019/about>.

6. Академічна доброчесність в університеті – он-лайн курс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vumonline.ua/course/academic-integrity-at-the-university/>.

*Черевко С. В.,
канд. пед. наук, доцент кафедри фізичного виховання та спорту,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Головійчук І. М.,
канд. фіз. вих. і спорту,
доцент кафедри фізичного виховання та спеціальної підготовки,
Університет митної справи та фінансів*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ЗАБЕСПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ СУЧАСНОСТІ

Останні роки українська наукова та освітня спільнота все більше звертається до питань академічної доброчесності та впровадження міжнародних академічних стандартів. Американські ради з міжнародної освіти з Міністерством освіти і науки України розпочали Проект сприяння академічній доброчесності в Україні. Лише сприяння суспільством, усіма учасниками освітнього та наукового процесів принципів академічної доброчесності як глибинних цінностей є запорукою того, що українська освіта та наука позбутись імітації, народжуватимуть нові ідеї та знання і будуть рівноправно у світовий процес наукової комунікації [2].

Академічна доброчесність відноситься до нормативної категорії, прописана у вітчизняному законодавстві і у міжнародному праві. Чітке визначення академічної доброчесності закріплено в рамковому законі «Про освіту». Відповідно до статті 42 цього закону (ЗУ «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII): академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладення та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1, с. 3].

Отже, академічна доброчесність – це комплексне поняття. Воно поєднує ціннісні складові з їхнім практичним значенням і застосуванням, яке стосується усіх рівнів освіти в країні від початкової школи до закладів вищої освіти та всіх учасників освітнього процесу.

Ми також знайомі з правилами академічної недоброчесності зі своєї практики. Прояви академічної недоброчесності в учнів та здобувачів вищої освіти відображаються:

- списуванні;
- використанні шпаргалок та мобільних телефонів на контрольних роботах та заліках;
- інші форми обману.

Можуть порушувати принципи доброчесності також учителі й викладачі:

- необ’єктивне оцінювання;
- хабарі;
- додаткові платні заняття.

Міжнародний центр академічної доброчесності називає шість фундаментальних принципів академічної доброчесності:

- чесність (є обов’язковою основою навчання, викладання та здійснення дослідження);

- довіра (надбудова чесності);
- справедливість (повага й відповідальність);
- повага (культура спілкування);
- відповідальність (принцип підтримки реалізації доброчесності в освітньому процесі);
- сміливий чи мужній (діяти згідно власним принципам та переконанням).

Академічна доброчесність іноді здається поняттям теоретичним і складним. Для кращого розуміння звернемося до українського законодавства. Відповідно до закону «Про освіту» та пропозицій до закону «Про повну загальну освіту», порушенням академічної доброчесності вважається:

- академічний плагіат;
- самоплагіат;
- фабрикація;
- фальсифікація;
- списування;
- обман;
- хабарництво;
- необ’єктивне оцінювання;
- а також не передбачене правилами:
- допомога учням і здобувачам вищої освіти допоміжних матеріалів та технічних засобів;
- проходження оцінювання замість інших осіб.

За порушення академічної доброчесності закон передбачає різні види відповідальності для учасників освітнього процесу, зокрема:

- здобувачі освіти повинні пройти повторне оцінювання (контрольна робота, іспит, залік чи компонент освітньої програми);

– педагогічні, науко-педагогічні та наукові працівники закладів освіти – відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання, позбавлення присудженого наукового (освітньо-творчого) ступеня чи присвоєного вченого звання, відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії, позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади [1, с. 3].

Однак, варто пам'ятати, що академічна доброчинність – це невичерпний набір суворих правил, чітко визначених раз і назавжди, які є насамперед основою чесної співпраці побудови довіри одне до одного здобутих знань та оцінок. Принципи доброчесності ми не полишаємо за шкільною партою чи на університетських лавах. Це те що ми формуємо в собі та не само собою впродовж усього життя. І саме від того, як ми виховуватимемо наших дітей та юнацтво сьогодні, буде залежати те, як виглядатиме наше суспільство завтра.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3> (дата звернення 11.02.2020).
2. «Культура академічної доброчесності: роль бібліотека». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ula.org.ua/255-programi-proekti/3582-kultura-akademichnoi-dobrochesnosti-rol-bibliotek> (дата звернення 12.02.2020).

Шевченко О. М.,
канд. пед. наук, доцент кафедри
українознавства та гуманітарної підготовки,
Українська медична стоматологічна академія

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Побачивши оголошення про наукове стажування «Академічна доброчесність: виклики сучасності», я вирішила неодмінно пройти його. Адже про академічну доброчесність у нашій країні говорять все частіше і частіше. Тому почала ґрунтовніше вивчати цю проблему і з'ясувала, що на сьогодні матеріалів щодо основ академічної доброчесності та впровадження необхідних процедур в Україні обмаль. Для повного і всебічного розуміння даної проблеми необхідно оволодіти теоретичними основами, які намагалася знайти в мережі. Так, віднайшла кілька монографій та статей у яких зустрічається бодай якась інформація з цього питання, але цього замало.

Уперше термін «академічна доброчесність» з'явився у Законі України «Про освіту». У статті 42 зазначається, що «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [2]. Було визначено конкретні обов'язки учасників навчального процесу. Мене зацікавила проблема дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти. Це передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань;
- самостійне виконання завдань поточного та підсумкового контролю;
- робота, яка подається для оцінювання, має бути виконана самостійно, не бути запозиченою чи переробленою з іншої;

– у разі використання в своїй роботі ідей та тверджень інших осіб посилалися на джерела інформації.

Мною було проведено опитування серед студентів першого курсу нашої академії. В опитуванні взяло участь 100 студентів. 75 % респондентів знають, що таке «академічна доброчесність». 25 % респондентів на питання «Чи виникає у Вас спокуса здійснити плагіат?» дали позитивну відповідь. При цьому пояснили, що майже всі так роблять. 17 % опитуваних написали, що не знають, що саме вважати плагіатом. 18 % респондентів не бачать нічого поганого, якщо одногрупник сам дозволяє використати свою роботу на семінарі. 11 % опитуваних навіть вважають, що плагіат можна виправдати, якщо викладач дає багато завдань на одне заняття. Студенти пояснюють порушення академічної доброчесності лінню, браком часу, надмірною інформацією, нецікавим предметом, бажанням отримати гарну оцінку при цьому менше використовувати часу та сил. 29 % респондентів вважають недопустимим порушенням доброчесності, адже це може призвести до неякісних знань, відсутності власної думки і т.д.

З проведеного дослідження можна зробити висновок, що необхідно не лише карати студентів за порушення академічної доброчесності, а й проводити кампанії серед студентів для покращення їх знань з цього питання. Так, 79 % респондентів вважають, що проведення лекцій на тему академічної доброчесності може бути корисним для молоді. До цього можна додати, що необхідно проводити дослідження причин порушення академічної доброчесності, знайомитися з сучасними освітніми практиками у сфері боротьби з плагіатом.

В Українській медичній стоматологічній академії в 2019 році вступив у дію «Кодекс академічної доброчесності», який є основою діяльності викладачів і студентів. Цей документ було створено на основі законів, що передбачають дотримання основних принципів отримання вищої освіти в правовій державі. В Українській медичній стоматологічній академії ведеться кампанія щодо

роз'яснення значення академічної доброчесності та проводяться заходи для її дотримувannya. Академічної доброчесності повинні притримуватися як викладачі, так і студенти. В академії створені комп'ютерні класи, де студенти проходять тестування з автоматичним оцінюванням роботи. Проводяться заходи, які спрямовані на зміцнення самооцінки та відваги студентів.

Здобувачі освіти повинні розуміти, що за порушення академічної доброчесності вони можуть бути притягнені до відповідальності. А саме: студенту може бути призначено повторне проходження оцінювання; він може бути позбавлений академічної стипендії; його можуть позбавити пільг з оплати навчання і навіть відрахувати із навчального закладу.

Підсумовуючи, варто наголосити, що академічна доброчесність – це ключ до успіху нашої країни. Молодь хоче отримати якісну освіту, побудувати кар'єру при цьому покладаючись на власні сили.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про освіту»: станом на 22 вересня 2017 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2017. – 122 с.
2. Стаття 42. Академічна доброчесність: Законодавчий акт. Верховна Рада України. Закон України «Про освіту» // Відомості ВР України, 2017. № 38-39.

*Шевченко Р. П.,
д-р. псих. наук, доцент кафедри практичної психології,
Одеський національний морський університет*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УМОВАХ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

В умовах глобальних змін, пережитих сучасним українським суспільством в економічно-політичному, соціально-правовому аспектах, особливе місце займають питання академічної доброчесності в наукових дослідженнях. Питання наукових морально-етичних стандартів набуває особливої значущості в полі підготовки фахівців вищого профілю у вітчизняних вищих навчальних закладах. Підготовка висококласних фахівців важлива у зв'язку з безпосередньою участю саме цієї категорії в економічному, технічному підйомі, саме це необхідна умова зростання економічного потенціалу вітчизняного виробництва [1].

Ретельний аналіз можливостей сучасних освітніх програм, стратегій підготовки висококласного сучасного фахівця, здатного отримати не тільки надійні сучасні знання, а й своєчасно адаптуватися до нововведень технічного прогресу – умова сучасних освітніх програм.

Аналізуючи можливості впровадження норм академічної сумлінності в умовах сучасної вищої школи, необхідно зупинитися на декількох основних концептуальних моментах: особистісна відповідність проголошуваних фахівцем вищої школи високих стандартів академічної доброчесності; своєчасна профілактика, роз'яснювальна робота у навчальному процесі про негативний вплив плагіату на загальний хід розвитку науково-виробничих процесів; видах морально-етичної, правової відповідальності у випадках порушень академічної сумлінності; особистісне самовдосконалення в процесі сумлінного виконання поставлених науково-виробничих дослідних цілей.

Особистісна відповідність проголошуваних фахівцем вищої школи високим стандартам академічної доброчесності – метод. за допомогою якого студенту вищої школи прищеплюється певних зразок діяльності. Особлива сила такого впливу в психофізіологічної закономірності: при наявності довіри до викладача отриманий наочний досвід засвоюється без будь-якого критичного контролю з боку свідомості. Приклад старшого наставника, якому довіряю, служить безпосереднім зразком для наслідування.

Особистісний відповідність стандартам академічної доброчесності безумовно накладає високі вимоги на самого фахівця вищої школи, але при цьому є необхідною умовою його роботи як сучасного вченого, так і старшого наставника для студентської молоді.

Своєчасна профілактика, роз'яснювальна робота в процесі навчального процесу про негативний вплив плагіату на загальний хід розвитку науково-виробничих процесів – невід'ємна частина навчального процесу в умовах сучасної вищої школи. Підхід набуває особливо важливого значення у зв'язку з тим, що стрімко збільшується в сучасному освітньому процесі частка самостійності сучасного студента у вивченні навчальних дисциплін. При підготовці доповідей, реферативної роботи, курсових, дипломних проектів сучасний студент часто виявляється в умовах тотального дефіциту часу, певної інформаційної ізоляції з питань відмінних ознак перерахованих видів навчальної діяльності. Таким чином формується «спокуса запозичення» готових робіт, це не тільки нівелює виконану працю, а й стає базою розвитку у студента певної «позиції винного», який не впорався з поставленою навчальною метою.

Особливої уваги в рамках питань підготовки фахівців вищого профілю в умовах сучасного освітнього процесу заслуговують види морально-етичної, а також правової відповідальності у випадках порушень академічної доброчесності. В залежності від виду плагіату, який за сучасними класифікаціями виділяють умисний, ненавмисний, самоплагіат, а також виходячи зі збитків, які в свою чергу

можуть носити моральну шкоду, караються згідно з адміністративним, цивільним та кримінальним законодавством. Зазначені нормативи повинні бути вивчені спільно зі студентами з тісної опорою на першоджерела [2, 3].

Необхідно відзначити, що в процесі сумлінного виконання поставлених науково-виробничих, дослідницьких цілей відбувається особистісне самовдосконалення студента, що є однією з основних задач сучасної вищої школи. Якісно виконана робота дозволяє пройти і усвідомити науково-дослідний шлях, отримати певний власний досвід і інтелектуальне задоволення, підвищує не тільки освітній рівень, але особистісну самооцінку.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с.
2. Кримінальний кодекс України : за станом на 18 грудня 2007 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. видав-во, 2007.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

**ОПУБЛІКОВАНІ ТЕЗИ ТА ЕСЕ, А ТАКОЖ РОЗМІЩЕНІ НА ВЕБ-
СТОРІНКАХ МАТЕРІАЛИ НАДАЮТЬСЯ НА ІСНУЮЧИХ УМОВАХ І В
НАЯВНІЙ ФОРМІ**

Організатори Стажування не гарантують, що веб-сторінки будуть доступні постійно і вільні від помилок. Організатори Стажування не несуть відповідальності за будь-які прямі, непрямі, фактичні чи побічні збитки, упущену вигоду, тимчасове припинення діяльності, що виникло в результаті неправомірного використання опублікованих матеріалів, у тому числі і у випадку, коли Організатори Стажування були поінформовані про можливість таких збитків.

За достовірність викладених фактів, цитат та інших відомостей відповідальність несе автор.

Організатори Стажування не здійснюють і не можуть здійснювати перевірку інформації, даних, викладених авторами в тезах, есе і не несуть відповідальності за зміст такої інформації. В разі порушення авторами прав інших осіб, Організатори Стажування має право у будь-який час на свій розсуд видалити публікацію.